

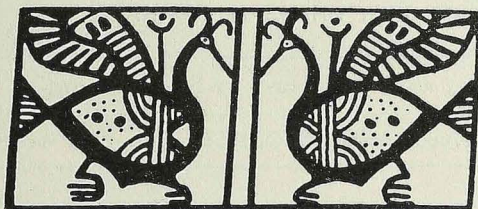

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΣΑΡ. ΠΑΥΛΕΑΣ, ΝΙΚΟΣ ΣΠΑΝΟΣ, ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΔΑΛΜΑΤΗ,
KIPLING, ΛΩΡΟΣ ΦΑΝΤΑΖΗΣ, ΡΙΑΝΑ ΛΟΪΖΟΥ, ΠΑΝΤ. ΠΡΕΒΕ-
ΛΑΚΗΣ, Δ. ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ, ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, ΧΡ. ΖΑ-
ΧΑΡΑΚΙΣ, Ν. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ, ΠΑΤΡ. ΣΤΑΥΡΟΥ, ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟ-
ΛΑΪΔΗΣ.

25 χρόνια από την
ένταξη του Άγωνα της ΕΟΚΑ

235 - 236

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
Υπεύθυνος εκδότης: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Άνδροκλέους 2, Λευκωσία, Τηλ. 65900

Έκπρόσωπος για την Ελλάδα: ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ
Μεσσηνίας 10, Αθήνα (607) Τηλ. 7700174

Έτησία συνδρομή	Κ£2.000 μίλε
Έτησία συνδρομή διὰ βιβλιοθήκες, σχολεία, οργανισμούς	£4.000 μίλε
Έτησία συνδρομή έξωτερικού	300 δραχμές ή \$12 (δολάρια)
Τιμή Τεύχους	£0.300 μίλε
Τιμή διπλού τεύχους	£0.600 μίλε

Τα χειρόγραφα δέν επιστρέφονται. Κλισέ και φωτογραφίες επιστρέφονται.

100 ανάτυπα πρὸς δύο λίρες τὴ σελίδα πληρώνονται ἀπὸ τὸν συγγραφέα στὸν τυπογράφο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΑΡ. ΠΑΥΛΕΑΣ: Ἡ καρδιά τῆς Κύπρου ἐλεύθερη πάντα θά χτυπᾷ	127
ΝΙΚΟΣ ΣΠΑΝΟΣ: Ἀπαγχονισμοὶ στὴ Λευκωσία	128
ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΔΑΛΜΑΤΗ: Ἐνας Γαριβαλδινὸς ἀπ' τὴ Σικελία ρωμαντικὰ στὸ πλευρὸ τῶν Κυπρίων	130
ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΔΑΛΜΑΤΗ: Οἱ Ἴταλοὶ στὸν ἀγῶνα τῶν Κυπρίων	132
KIPLING (μετ. Λ. Φαντάζης): Ὅταν	134
ΡΙΑΝΑ ΛΟΪΖΟΥ: Περιπλάνηση	135
ΠΑΝΤ. ΠΡΕΒΕΛΑΚΗ: Chypre infortunée	
Δ. Β. ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ: Ἐπίγραμμα στὸν Γρηγόρη Αὔξεντιου	154
Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ: Παλιὰ Λευκωσία 1977	154

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ — Χρ. Ζαχαράκι: Μήνυμα πρὸς τὸν Κυπριακὸ λαὸ. — Ν. Παναγώτου: Ὁμιλία γιὰ τὴν 1η τοῦ Ἀπριλίου 1955. — Πάτροκλου Σαύρου: Ἐπικήδειος λόγος στὴν κηδεία τοῦ Πιερὴ Αὔξεντιου. — ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ — Κ. Χρυσάνθη: Σαρ. Παυλέα «Ὕμνος στὸν ἥρωα Κ. Δαβάκη κι ἄλλα ἀνέκδοτα», Ν. Ὀρφανίδη τὰ τραγούδια τῆς Περσεφόνης», Ἰάκ. Ρωσιδίη «Ἀναφορὰ στὴν παγκόσμια ἀντιπολεμικὴ λογοτεχνία», Ἄ. Περνάρη «Ἀναδρομές» — Ἀπολογισμὸς ΕΠΟΚ. — ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ. — Ν. Νικολαΐδη: Ἐνας παραδοσιακὸς ποιητής. — ΤΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑΡΙΟ. — ΓΕΝΙΚΑ. — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ. — ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ.

Προσάρτημα: Κ. Χρυσάνθη: Ὁ Ἀπελευθερωτικὸς Ἀγῶνας τῆς Κύπρου στὸ περιοδικὸ «Καιροὶ τῆς Κύπρου» καὶ τὸ διάδοχό του «Κυπριακοὶ Καιροὶ» (βιβλιογράφηση).

Ἡ ΣΧΟΛΙΚΗ ΜΑΣ ΘΕΜΑΤΟΘΗΚΗ

(ΕΝΑ ΟΛΟΚΛΗΡΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΣΠΙΤΙ ΣΑΣ)

- 2 τόμοι παιδικὴ ποίηση — 1 τόμος παιδικὸ διήγημα — 1 τόμος ἐκθέσεις — 1 τόμος βιογραφικὸ λεξικὸ — 2 τόμοι παιδικὸ θέατρο.
- 5 τόμοι ἢ ἐγκυκλοπαίδεια τῆς Ἀντιγόνης Μεταξᾶ — 1 ὀρθογραφικὸ-ἐρμηνευτικὸ λεξικὸ δημοτικῆς — 1 ἀγγλοελληνικὸ λεξικὸ — 1 ἑλληνοαγγλικὸ λεξικὸ.
- Ἡ «ΣΧΟΛΙΚΗ ΜΑΣ ΘΕΜΑΤΟΘΗΚΗ» (τόμοι 7) ἔγινε μὲ τὴν ὑπεύθυνη ἐποπτεία τοῦ Δημ. Γιάκου.

Ἐκδόσεις Π. ΤΣΟΛΑΣ — Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ
ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ 17, ΑΘΗΝΑ

Ἰπεύθυνος κατὰ τὸν νόμον: δρ Κ. Χρυσάνθης.

Τύποις: Τυπογραφεία - Λιθογραφεία «ΘΕΟΠΡΕΣ» ΛΤΔ., Τηλ. 44940 - 48883

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

(Ἀπὸ πνευματικὴ ὁμάδα)

Ἑπεύθυνος: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ

ΧΡΟΝΙΑ Κ'

ΑΠΡΙΛΗΣ - ΜΑΗΣ 1980

ΑΡ. 235-236

Η ΚΑΡΔΙΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΠΑΝΤΑ ΘΑ ΧΤΥΠΑ

Θά σᾶς θυμόμαστε πάντα καὶ γιὰ πάντα Ἐσᾶς τοὺς ἔμφυχους Στέφανους τοὺς φωτιστέφανους τῆς Κυπριακῆς Ἐλευθερίας, Μιχάλη Καραολῆ καὶ Ἀνδρέα Δημητρίου καὶ ὅλους σας τοὺς χιλιάδες ἀγόρια καὶ γλυκὰ μαρτυρικά κορίτσια ποὺ πρὶν ἀνθίσετε καλὰ-καλὰ προσφέρατε τὸ πορφυρὸ τῆς νιότης σας μπουμπούκι, περιφρονήσατε τὸ θάνατο καὶ κάνατε τὴν πρώτη ἀνοιξιάτικη Διανομὴ τοῦ νεανικοῦ σας αἵματος γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς Κύπρου. Θυμόμαστε καὶ θά θυμόμαστε τὸ Γρηγόρη Αὐξεντίου ποὺ συνάντησε τὸ σῶμα του καὶ ἡ φλόγα τῆς ψυχῆς του ἀτρόμητη καὶ ἀσθηστὴ τῆ φωτιά τῆ ριγμένη ἀπὸ τὰ ξενικὰ τὰ ἐλικόπτερα μὲ τὰ θαρέλια τῆς βενζίνης χωρὶς νὰ καταδεχτεῖ νὰ παραδώσει τοὺς ἥλιους τῆς ἐλευθερίας στὸ σκοτάδι τῆς δουλείας. Σεῖς ρυθμίζετε τὸ ἀληθινὸ Ἐκκρεμές γιὰ νὰ μετράει τὸν κομμένο χρόνο τῆς ἐλευθερίας ἀπὸ τὸν ἀπέραντο τὸν Ἐσωτερικὸ τῆς Χρόνου. Σεῖς ἡ λυδία λίθος γιὰ νὰ δοκιμάζεται τῆς Ἀρετῆς κάθε γενσιότητα. Γιατὶ σήμερα ψευδῆ τῆς ἐλευθερίας εἶδη μοιράζονται παντοῦ, γιὰ νὰ μὴ δλέπουμε τὴ σωστὴ καὶ τὴν καθαρὴ τῆς ὄψη. Γνωρίζαμε καλὰ ποιὸς νοὺς χρησιμοποίησε τὴν πίκρα τοῦ Πετρούμπεη γιὰ νὰ σκοτώνουμε κάθε μέρα τὸν Ἰωάννη Καποδίστρια, ποῖα Διχόνοια μᾶς χώριζε καὶ μᾶς χώριζε καθὼς ὁ θαλασσινοὺς ἀγέρας χωρίζει τὰ καλάμια, τ' ἀδύνατα καλάμια: Κάθε μέρα σκοτώναμε σκοτώναμε τὸν Ἐθνάρχη μας Μακάριο, γιὰ νὰ τὸν ἀναγνωρίζουμε σήμερα στοὺς πῖδ ἡρωικοὺς χτύπους τῆς καρδιάς μας, νὰ τὸν ἀφήνουμε νὰ ζεῖ μέσα στὸ αἷμα μας, μέσα στὸ νοῦ καὶ τὴν ἔρθια θέλησή μας νὰ μείνουμε λεύτεροι, γιὰ νὰ πάψουν νὰ βασανίζονται οἱ χιλιάδες, οἱ διακόσιες χιλιάδες Πρόσφυγες τῆς Κύπρου στὰ ὑπομονετικά τους καταλύματα, γιὰ νὰ σταματήσουν τὸν ὕπνο τῶν γυναικῶν τους καὶ τῶν μητέρων νὰ βασανίζει ἡ μαρτυρικὴ μνήμη τῶν ἀγνωσμένων τους. Χρειάζεται νὰ γυρίσουν στὰ σπίτια καὶ τὰ χωράφια τους, νὰ λάβουν πάλι καὶ ν' ἀναστήσουν τ' ἀρχαῖα σημεῖα τοῦ πολιτισμοῦ μας, γιὰ νὰ γελάσουν τὰ πικραμένα χεῖλη τῆς Ἀφροδίτης καὶ τῆς Προμάχου μας Παναγίας. Μ' ὅλα τὰ ὀστά μας, μ' ὅλο τὸ πατροπαράδοτο μέταλλο τῆς ἀνδρείας μας, μ' ὅλο τὸ αἷμα μας ποθοῦμε τὴν ἐλευθερία τῶν ἐδαφῶν μας, γιὰ νὰ παύσει νὰ ποτίζεται μὲ δάκρυα ὁ καθημερινὸς μας ἄρτος: (Ἦ ντρεπόμαστε, ντρεπόμαστε σήμερα γιὰ τὸ καταστρεπτικὸ πυρηνικὸ μας παραλήρημα.) Ἦ Κύπρος, ντρεπόμαστε γιατί τῆς θάλασσας τῆς δικῆς σου ἢ θεῖα ὁσμὴ τῆς ἐλευθερίας μολύνεται καὶ ἐσὺ πρέπει τὸ ἀμβρόσιο ἐπανωφόρι τῆς ἀνδρείας σου νὰ φορεῖς γιὰ νὰ ζεσταίνεσαι. Ντρεπόμαστε γιὰ τὴν ἐνοχὴ ἐκεῖνων

πού έδωσαν τὸ δικαίωμα νὰ κάνει ἀκόμη κι ἓνα μικρὸ ἀχρογιάλι τῆς ἀδέσμευτης Δημοκρατίας τῆς Κύπρου νὰ βαρβαρίζει, ἐνῶ ἔχει τὸ ἀρχαῖο, τὸ ἀπαραγραπτο χρέος νὰ μὴν ἀγοράζεται ποτέ, νὰ μὴν πουλᾶ σὲ κανένα τὴν ἐλευθερία του κι ἔτσι νὰ βαρβαρίζει, νὰ βαρβαρίζει, μὲ τόσην ἀπρέπεια, καὶ μὲ τόσην ἀσέβεια νὰ βαρβαρίζει, τόσον ἀσχημα κι ἐγκληματικά νὰ βαρβαρίζει, ἐνῶ ἔχουμε ὅλοι μας τὸ Δικαίωμα τὸ ἱερὸ πάνω στὴ Γῆ ἀντὶ νὰ βαρβαρίζουμε τὸν ἀπάνθρωπο πολιτισμὸ μας τόσον ἀδέξια, ἀντὶ τὸ βάρβαρο πολιτισμὸ μας νὰ βαρβαρίζουμε, μὲ τοὺς σύγχρονους Ἀλάριχους καὶ Γεζέριχους νὰ βαρβαρίζουμε Χωρὶς ἐντροπὴ νὰ βαρβαρίζουμε, ἐνῶ θὰ ταίριαζε σ' ὅλους μας πάνω στὴ Γῆ μας μὲ σεβασμὸ καὶ σωφροσύνη σήμερα νὰ ἐλληνίζουμε, νὰ ἐλληνίζουμε, νὰ ἐλληνίζουμε, νὰ ἐλληνίζουμε, νὰ ἐλληνίζουμε. Γιατὶ μιὰ φωτεινὴ κι ὀρθὴ Ἀνθρωπότητα δὲ δύναται νὰ θεραπεύει τὸν Ἴπποκράτη καὶ τὸν εἰρηνικὸ Δημόκριτο καὶ τὸ Σωκράτη καὶ σύγχρονα νὰ ὑπηρετεῖ καὶ τὸν Ἀτίλα.

ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ

ΑΠΑΓΧΟΝΙΣΜΟΙ ΣΤΗ ΛΕΥΚΩΣΙΑ

Ὁλη τὴ νύχτα περπατοῦσε ὁ θάνατος στὴν πόλη
 ὅλη τὴ νύχτα περπατοῦσε ὁ θάνατος χτυποῦσε πόρτες καὶ παράθυρα
 μήπως ξεχαστοῦμε στὸν ὕπνο μὴ καὶ μᾶς κοιμήσει ὁ δόλιος ὕπνος
 ὁ παρηγορητῆς
 μὴ μᾶς ξεγελάσει ἡ λησμονιὰ καὶ μᾶς κλείσει τὰ κλαμένα μάτια
 τὴν ὥρα πού πίσω ἀπὸ τὰ σίδηρα
 κοιτάζουν ξάγρυπνα τὰ μάτια σας
 καὶ ξαφνικά τὰ βλέπω νὰ βουλιάζουν στὰ βαθιὰ νερά
 κι οἱ δόλιες μυραφόρες σηκώνανε τὸν θρῆνο μὲς στοὺς δρόμους.
 —Δὲν ἦτανε ν' ἀνθίσεις ρόδο μου ἑκατόφυλλο
 δὲν ἦτανε νὰ σὲ χαροῦν τὰ μάτια μου λουλούδι μου
 σὲ πῆρε ἡ μαύρη ὥρα...

—Σὲ πῆρε ἡ μαύρη ὥρα, ἦλιε, πού φώτιζες τὸ σπίτι μου
 ἀνοιξὴ τῆς νιότης φῶς τῶν μαύρων μου ματιῶν
 καημέ μου καὶ λυγμέ τοῦ κόσμου.

—Σκύβει παιδί μου ὁ ἥλιος μὲς τὴ νύχτα
 σκύβει καὶ φυλάει τὸ δρόμο σου.

—Ποιὸς θὰ μὲ κλάψει ποιὸς θὰ κλάψει τὴ δική μου μαύρη μοῖρα
 ποὺ ἀκόμητη θὰ κάθεται ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι μου.

Μαύρη πόλη μαύρη νύχτα μαύρη σιωπὴ μέσα στοὺς δρόμους
 ἐνῶ διαθαίνει ὁ θάνατος καὶ κτυπᾷ τις πόρτες-μας
 μὴ ξεχαστοῦμε μὴ μᾶς ξεγελάσει ὁ ὕπνος...

Σὲ βλέπω νὰ βουλιάζεις σύντροφε τὴν ὥρα πού σὲ ζώνει μαῦρο φῶς
 σὲ βλέπω νὰ γλυστράς γαλήνιος μὲς στὴν κρυφὴ καταπακτὴ τοῦ κόσμου.

Κι ἐσὺ μητέρα μεγαλόφυχη δὲν μπορούσες νὰ ξεχάσεις τὴν ὥρα τὴν τρομερὴ
 κάθησες σ' ἓνα σταυροδρόμι ὅλη τὴ νύχτα
 καὶ θρηνεῖς τοὺς σταυρωμένους.

Δέν είναι λύπηση για μᾶς καμμιά δέν είναι λύπηση
 κανένας θρήνος νά μᾶς φτάσει
 Ὁ θάνατος ὅλη τή νύχτα περπατάει τήν πόλη
 ὁ θάνατος
 ρομφαία τ' ἀρχάγγελου κτυπᾷ τίς πόρτες μας.
 Παρηγόρησε τὰ νήπια πού κοιμοῦνται παρηγόρησε τίς μαῦρες μυροφόρες
 ἀνοιξε τήν πόρτα τ' ἄλλου κόσμου...

Δέν είναι νά ξεχάσεις τῆς νύχτας τή σιωπή
 πού στάθηκε βουβή
 τήν ὥρα πού τόν παίρνουν σ' ἕνα σκοτεινὸ κελλί
 κι ἀνοίγει ἡ γῆς νά τόν δεχτεῖ.

Σέ γνωρίζω...

λογχοφόρος περπατεῖς...
 σέ γνωρίζω ἀπό τήν ὄψη...
 σέ γνωρίζω...
 Κοιμάσαι δίπλα μου
 ξυπνάς και περπατᾷς μαζί μου
 ἀκολουθεῖς τὰ δῆματά μου
 σάν τῆ σκιά τοῦ φεγγαριοῦ μεγάλη δὲ μ' ἀφήνεις...
 Σέ γνωρίζω ἀπό τήν κόψη...
 ὅπου κι ἂν πᾶς οἱ σταυρωμένοι σέ κοιτάζουσε στά μάτια
 κι ὕστερα γέρνουν ταπεινὸ τὸ βλέμμα
 και περπατοῦν εἰρηνικά τὸ μονοπάτι τ' ἄλλου κόσμου...
 κατεβαίνουν εἰρηνικά οἱ ψυχές
 στὸν ποταμὸ τῆς λησμονιάς
 νά πιοῦν νερὸ και νά ξεχάσουν
 νά λησμονήσουν τὸ σχοινὶ
 τὸν μαῦρο κύκλο στοῦ λαιμοῦ
 τήν ἀδικία τοῦ κόσμου...

Ἐσύ πού ξέμεινες στοῦ μαῦρου σταυροδρόμι τούτῃ τῆ μαύρη νύχτα τῆς σιωπῆς
 πῶς θὰ ξεχάσεις;
 ἔσύ
 πῶς μπορεῖς νά ξεχάσεις τήν
 περηφάνεια
 και τὸν θρήνο τῆς νύχτας;
 τίς βουβές μυροφόρες
 τὸν ἄγγελο μὲ τῆ ρομφαία στοῦ χέρι
 νά περπατᾷ στοὺς δρόμους
 και νά κτυπᾷ τίς πόρτες μας ὅλη τῆ νύχτα
 ὅλη τῆ νύχτα
 ὅλη τῆ μαύρη νύχτα...
 νά κτυπᾷ τίς πόρτες μας
 μὲ τῆ ρομφαία θανάτου
 σὶ ἄσπλαχνο του χέρι...

ΕΝΑΣ ΓΑΡΙΒΑΛΔΙΝΟΣ ΑΠΟ ΤΗ ΣΙΚΕΛΙΑ ΡΟΜΑΝΤΙΚΑ ΣΤΟ ΠΛΕΥΡΟ ΤΩΝ ΚΥΠΡΙΩΝ

Στό σταθμό της Ρώμης — τὸ «στασιόνε έρμινι» — ἔκανε τὴν ἐμφάνισή του, στὴ δεκαετία 1950—60, ἕνας ἐπιθλητικός, ἠλικιωμένος, πανύψηλος καὶ πολὺ ὠραῖος τύπος μὲ στολή Γαριβαλδινοῦ κι' ἕναν ἀκόλουθο πάντα μαζί του. Ἦταν τὸ προνόμιο ποὺ εἶχαν οἱ παλιοὶ Γαριβαλδινοὶ ἀγωνιστές, νὰ μποροῦν νὰ φοροῦν τὴ στολή τους — κόκκινη, γιὰ νὰ μὴ φαίνεται τὸ αἷμα, ἀν πληγώνονταν στὸν πόλεμο. Σὲ ὄλους ἔκανε ἐντύπωση τὸ ὠραῖο παράστημα, παρὰ τὴν προχωρημένη ἠλικία, καὶ ἡ εὐγένεια τοῦ προσώπου αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴν κατάλευκη γενειάδα, ποὺ χῶριζε στὰ δύο καθὼς κατέβαινε στὸ στήθος του. Τὸν ἔβλεπες ἕνα πρωτὶ στὸ Σταθμὸ, χωρὶς ἀποσκευές, κι ὕστερα τὸν ἔχανες γιὰ μῆνες ἢ καὶ χρόνο· ἦταν ὅμως ἀπὸ τὶς ἐμφανίσεις ποὺ δὲν ξεχνᾶει κανεὶς.

Ὅταν ἄρχισε ὁ ἀγὼνας τῆς ΕΟΚΑ, διαβάσαμε μιὰ μέρα στὶς ἐφημερίδες τῆς Ρώμης πὼς στὴ Σικελία ἕνας παλιὸς Γαριβαλδινός, ὁ Συνταγματάρχης Τζιζιόβαννι Ρεστούτσια, ἔκανε σταυροφορία γιὰ τὸν ἀγὼνα τῶν Κυπρίων, καλώντας ἐθελοντὲς γιὰ νὰ σχηματίσει λεγεῶνα! Τώρα μὲ ποιὸν τρόπο θὰ μπορούσε νὰ τὴ σχηματίσει καὶ πὼς θάφτανε ποτὲ στὴν Κύπρο, τοῦτα μόνον ἐκεῖνος τὰ γινώριζε.

Φρόντισα νὰ ἔρθω σὲ ἐπαφή μαζί του — καὶ ἀναγνώρισα στὸ πρόσωπό του τὸ Γαριβαλδινὸ ποὺ ἔδλεπα ἀπὸ μακριὰ στὸ Σταθμὸ τῆς Ρώμης. Ἦταν Σικελός, ἀπὸ τὴ Μεσσίνα, Καθηγητὴς τῆς Χημείας στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Μάλτας· εἶχε παιδιὰ καὶ ἐγγόνια καὶ εἶχε πολεμήσει γιὰ τὴν Ἑλλάδα στὸ Δομοκὸ τὸ 1897, κρατώντας μιὰ ἰδανικὴ εἰκόνα γιὰ τὸν τόπο μας καὶ μισώντας μ' ὅλη του τὴν ψυχὴ τοὺς πράγματα: τὸ φασισμὸ καὶ τοὺς «καταστροφεῖς τῆς ἀνθρωπότητας» — τὴν βρετανικὴ πολιτικὴ. Ὅταν μὲ δέχτηκε φοροῦσε ἕνα μπλέ κοστῶμι κι εἶχε ἕνα ρολοῖ ἀπὸ τὰ παλιά, ρολοῖ τῆς τσέπης, βαρὺ καὶ μὲ τὴν ἐλληνικὴ σημαία ζωγραφισμένη στὴν πλάκα του: τὸχε ἀνταλλάξει μὲ τὸ δικό του μ' ἕναν Ἑλληνα συμπολεμιστὴ του στὸ Δομοκὸ τὸ 1897. Φοροῦσε καὶ μιὰ κονκάρδα ποὺ ἔγραφε ἰταλικά: «ποὺ νὰ τοὺς κάψει ὁ Θεὸς, τοὺς Ἑγγλέζους! Θυμότανε κι ἕνα τραγούδι σατυρικὸ ἀπὸ τὸ Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, «πανάθεμα τὶς καραβέλες» — τοῦ Χριστόφορου Κολόμβου ποὺ ἀνακάλυψε τὴν ἄλλη «πληγὴ τοῦ κόσμου», τὴν Ἀμερικὴ, διάδοχο τῆς Ἀγγλίας.

Ὁ ἀνθρώπος αὐτὸς ἦταν πολὺ σεβαστὸς στὸν τόπο του, κι ἔγραφε πολὺ ὠραῖα. Ἐγραφε, στὰ ἰταλικά καὶ στὰ ἀγγλικά, πύρινα ἄρθρα κατὰ τῶν Βρεταννῶν καὶ ὑπὲρ τῶν Κυπρίων· καὶ ὅπως σπάνια μπορούσε νὰ τὰ διοχετεύσει στὸν τύπο, τὰ τύπωνε μὲ ἕξοδα δικὰ του σὲ φυλλάδια καὶ τὰ μοίραζε δωρεὰν παντοῦ. Γιὰ τὴν Ἑλλάδα μιλοῦσε μὲ πολλὴ συγκίνηση, γιὰ τὴ μικρὴ Ἑλλάδα τῆς Μελοῦνας, αὐτὴν ποὺ εἶχε γνωρίσει στὸν ἄτυχο πόλεμο τοῦ '97. Μιλοῦσε γιὰ τὸ Δομοκὸ, ὅπου πολέμησε, καὶ μάλιστα εἶχε πληγωθεῖ· γιὰ τὶς κακουχίες, γιὰ τοὺς Ἑλληνας ποὺμέσα στὶς κακουχίες δείχναν τὶς ἀρετὲς τῆς ἀρχαίας καταγωγῆς τους, τὶς ἀρετὲς ποὺ σὲ στιγμὲς πολέμου ὅταν παραμερίζονται τὰ προσωπικά, δείχνει ὁ ἀνθρώπος. Ὁ ἴδιος, σὰν ἀνθρώπος ἦταν εἰρηνικὸς καὶ λάτρευε τὴν ἐπιστήμη του τὴ Χημεία· τοῦ ἔδινε τὴ «φαντασμαγορία τῆς Βεγγάλης», ἔλεγε· πάνω ἀπ' ὅλα ἔβασε τὴ Λευτεριά, καὶ σὰ γνήσιος Γαριβαλδινὸς ἐνοιῶθε πατρίδα του πάντοτε τὸ χῶμα ὅπου ἡ Λευτεριά κινδύνευε ἢ ὀρισκόταν ἀλυσσοδεμένη. «Γεννήθηκα στὴ Σικελία, ἔλεγε, ἀλλὰ αὐτὴ τὴ στιγμὴ ὁ τόπος μου εἶναι ἡ Κύπρος, ὅπως τὸ 1897 ἦταν ἡ Ἑλλάδα.»

Δὲ θὰ μπορούσε κανένας νὰ τόνε πεῖ φαντασιόπληκτο. Πίστευε πὼς θὰ κατόρθωνε νὰ στείλει κρυφὰ ὅπλα στοὺς Κυπρίους· καὶ πὼς ἐθελοντὲς θὰ βρίσκαν τὸν

τρόπο νὰ φτάσουν στό νησί. Τό σπουδαιότερο ἄμωσ πού πίστευε ἦταν τοῦτο: ἂν ὁ κόσμος, ἔξω ἀπό τήν Κύπρο καί ἀπό τήν Ἑλλάδα, ἀποφάσισε νὰ δείξει μ' ὅποιον-δήποτε τρόπο τή συμπαράστασή του στοὺς Κυπρίους, τότε ἡ Μεγάλη Βρετανία, ἔχοντας μάλιστα ἀντίθετη καί τήν κοινή γνώμη στήν ἴδια τῆς τῆ χώρα, θά σκεφτόταν ν' ἀναθεωρήσει ἴσως τήν τακτική τῶν βασανιστηρίων καί τῆς ἀγχόνης. Γιατί ἐκεῖνος μισοῦσε μόνο τήν ἀγγλική πολιτική, ὄχι τὸ βρετανικό λαό, πού γνώριζε τῆ γλώσσα του καί πού τὸν ἀγαποῦσε. Πίστευε ἀκόμα στοὺς νέους· κι αὐτὸς ὁ ἴδιος μόλις ἦταν εἰκοσιδύο χρονῶν παιδί ὅταν εἶχε πολεμήσει στό Δομοκό. «Οἱ νέοι, ἔλεγε, ἔχουν φωτιά μέσα τους· μετ' τῆ φωτιά γίνεται τὸ σίδερο ἀτσάλι, μετ' τῆ φωτιά γίνεται ἕνα ἀριστούργημα τοῦ Μπενθουότο Τσελλίνι, μετ' τῆ φωτιά γίνεται κι ἡ μεγαλύτερη καταστροφή. Σ' ὄλους τοὺς νέους ὑπάρχει ἡ φωτιά· ἐξαρτάται ἀπὸ τὴ χρήση πού θά κάνουν· σήμερα τῆ στρέφουν τῆ φωτιά περισσότερο στὴ βία, μὰ γι' αὐτὸ φταίμε ἐμεῖς οἱ μεγάλοι πού τοὺς δώσαμε ἕνα μοντέλο ζωῆς ὑλιστικό καί χωρὶς ἰδαϊκά, ὕστερα ἀπ' τὸ Β' παγκόσμιο Πόλεμο». Καί γι' αὐτὸ τὸ μοντέλο φταίγαν βέβαια οἱ ἀγγλο-αμερικάνοι!

Τὰ ἄρθρα του τὰ ἔστειλε καί στοὺς Ἕλληνας· εἶχε μείνει παρομοιωδῆς μιὰ παρομοίωση πού ἔκανε: «ὅταν σπέρνεις μπιζέλια, ἔγραφε, δὲν περιμένεις βέβαια νὰ σοῦ δώσουν φασόλια ἢ κουκιά ἢ τριαντάφυλλα· ὅ,τι σπείρεις θά θερίσεις. Οἱ Ἕλληνας, σπέρνετε τὸ μῖτος καί τῆ βία· θερίζετε σήμερα βία καί μῖτος. Τρομοκράτης δὲν εἶναι ὁ νέος πού παίρνει τὰ ὄπλα στὴν πατρίδα του νὰ διώξει τὸν εἰσβολέα· τρομοκράτες εἶσατε σεῖς, πού εἴστε ὁ εἰσβολέας».

Τὸν εἶχα φέρι σ' ἐπαφή μετ' τὴν Ἐθναρχία. Ἐνοχλοῦσε ἀδιάκοπα Γερουσιαστές, Βουλευτές, Ὑπουργούς ζητώντας τους νὰ ἐκδηλωθοῦν ὑπὲρ τῶν Κυπρίων. Πολλές φορές τοῦ εἶχε συστηθεῖ νὰ σεβαστεῖ τὴν ἐπίσημη πολιτική τοῦ Ἰταλικοῦ Κράτους πού δὲν ἀνακατεῦεται σὲ ξένες ὑποθέσεις ἄλλων λαῶν. Ἐκεῖνος συνέχιζε ἀπτόητος· λυπόταν μόνο πού ἡ ἡλικία του (ἦταν 84 χρόνων) δὲν τὸν ἄφηνε νὰ κρατήσει ὄπλο! — μ' ὄλη τὴν καταπληκτικὴ ζωτικότητα καί τὸ πολὺ νεανικό του περπάτημα. Ἐπῖνε μόνο νερό, «αὐτὸ εἶναι τὸ στοιχεῖο μου», ἔλεγε, καί διάβαζε μετ' μανία. Μιὰ μέρα στὴ Ρώμη εἶχε ἀνεθεῖ πέντε πατάματα μετ' τὰ πόδια, γιατί ἐκεῖ τὰ «ἀσανσέρ» τὰ περισσότερα ἔχουν ἕνα κερματοδέκτη καί δὲν εὑρίσκει τὸ κατάλληλο κέρμα γιὰ νὰ τὸ θέσει σὲ κίνηση. Στὴ Ρώμη ἔδιναν πάντα τὴ διεύθυνση μιᾶς συμμαθητριάς μου στὴν Μουσικὴ Ἀκαδημία, καί κείνος νόμιζε πὼς θά μ' εὑρίσκει ἐκεῖ γιὰ νὰ μοῦ δείξει τὰ δοκίμια τοῦ τελευταίου τοῦ ἄρθρου. Ὅταν ἡ μητέρα τῆς συμμαθητριάς μου, πού ἦταν πολὺ μικροκαμωμένη, ἀνοῖξε τὴν πόρτα, ἔβαλε μιὰ φωνὴ πού τρέξαν ὄλοι ἀπὸ τὰ διπλανά διαμερίσματα: δρέθηκε ξαφνικά μπροστὰ σ' ἕναν πανύψηλο ἄνθρωπο μετ' μακριὰ κάτασπρη γενειάδα — κείνη τὴν ἐποχὴ τὰ γένεια δὲν ἦταν ὅπως σήμερα — μετ' στολὴ Γαριβαλδινού. Κατατρόμαξε.

Μετ' τίς γυναῖκες ἦταν πολὺ ἱπποτικός· ἀνοῖξε ὁ ἴδιος τὴν πόρτα νὰ περάσουν πρῶτα οἱ κόρες του κι οἱ ἐγγονές του· βοηθοῦσε μιὰ κυρία νὰ βγεῖ ἀπὸ τὸ ταξί μετ' κινήσεις εὐπατρίδη ἄλλης ἐποχῆς, τῆς ἐποχῆς μετ' τ' ἀμάξια! Ἐνοιωθεσ κοντὰ του τὸ λεπτὸ ἄρωμα ἄλλων καιρῶν, τῶν καιρῶν πού εἶχες γνωρίσει μόνο ἀπὸ βιβλία· καί κείνη τὴν καθαρότητα στὰ φτωινα, ὠραῖα, γαλάζια μάτια του — πού βλέπανε ἀκόμα χωρὶς γυαλιά! — καθρέφτες μιᾶς ψυχῆς ἀγίασμένης ἀπὸ τὸ ὄραμα τῆς Λευτεριάς, πού δὲν ἔχει πατρίδα.

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΔΑΛΜΑΤΗ

ΟΙ ΙΤΑΛΟΙ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΤΩΝ ΚΥΠΡΙΩΝ

Διαβάζοντας την ιστορία του Καρόλου XII της Σουηδίας γραμμένη από το Βολταίρο, συναντάει κανένας συχνά—το μαρτύριο του τροχού για τη θανάτωση των αιχμαλώτων. Μά αυτά γίνοναν στις αρχές του 1700. Σήμερα είμαστε κοντά στο 2000 μ.Χ., μόλις δυο δεκαετίες μās χωρίζουν, και ύστερα από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο υποτίθεται πώς όλα έχουν αλλάξει· με ήχηρά λόγια ακούσαμε τις διακηρύξεις για τὰ δικαιώματα του ανθρώπου και για τὸ δικαίωμα τῆς αυτοδιάθεσης τῶν λαῶν.

Κλείγουμε 25 χρόνια από τὴν ἔναρξη τοῦ ἀγῶνα τοῦ ΕΟΚΑ. Τώρα ὅλοι θὰ ἔχουμε δεῖ πῶς οἱ Κύπριοι δὲν κάναν ἀγῶνα ἐναντίον τῶν Ἀγγλων· εἶχαν ξεσηκωθεί ἐναντίον τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς, πού ἐνῶ εἶχε διακηρύξει τις ἀρχές τῆς αὐτοδιάθεσης τῶν λαῶν, ἐνοούσε νὰ τις ἀρνεῖται σ' ἓνα λαὸ πού εἶναι, οὔτε λίγο οὔτε πολύ, τὸ λίκνο τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ μας. Μεγάλοι ἀρχαιολάτρες, καὶ μεγάλοι ἀρχαιοκλέφτες, γνωρίζαν τὸν Ὅμηρο, τὸ ἀρχαιότερο κείμενο τῆς Εὐρώπης· στὴν ἐνδέκατη Ραψωδία τῆς Ἰλιάδας ἀναφέρει ὁ Ὅμηρος τὸ βασίλειά Κινύρα τῆς Κύπρου. Ἀλλὰ καὶ πολὺ πιὸ μπροστὰ ἀπὸ τὸν Ὅμηρο, ἡ γῆ τῆς Κύπρου ἔχει δώσει μαρτυρίες γιὰ τὴν ἐλληνικότητά της μὲ μυκηναϊκὰ εὐρήματα. Ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ της, πάνω ἀπὸ 80 τοὶς ἑκατὸ Ἕλληνες, ἀπαιτοῦσε τὸ ἱερὸ δικαίωμα τῆς αὐτοδιάθεσης. Στὴν ἐπίμονη ἀγγλικὴ ἄρνηση, οἱ Κύπριοι πῆραν τὰ ὄπλα. Οἱ σύνοικοι Τούρκοι οὔτε καὶ σκέφτηκαν βέβαια ν' ἀμφισβητήσουν αὐτὸ τὸ δικαίωμα τῶν Ἑλλήνων τῆς Κύπρου. Καὶ οἱ ξένοι, ὕστερα ἀπὸ τὸ πρῶτο ξάφνιασμα, φροντίσαν ὑποκριτικὰ νὰ μένουν μὲ τὸ μέρος τοῦ ἰσχυροῦ — μ' ἄλλα λόγια, οἱ ἐπίσημες κυβερνήσεις· γιὰτὶ ἡ κοινὴ γνώμη τάχτηκε ἀμέσως μὲ τὸ μέρος τοῦ δικίου. Πάντα ἡ κοινὴ γνώμη εἶναι μὲ τὸ μέρος τοῦ δικίου· ὅλοι οἱ θνητοὶ, κάθε ἐθνικότητος, νοιώθουν ἓνα αἶσθημα τραγικῆς ἀδελφωσύνης ἀνάμεσά τους, μιὰ πού κοινὴ εἶναι ἡ μοῖρα καὶ ὁ θάνατος.

Ἡ Ἰταλία δὲν ἔκανε ἐξαιρέση. Ἡ κυβέρνηση καὶ ὁ τύπος κρατήσαν στὴν ἀρχὴ μιὰ ὑποπτικὴ οὐδετερότητα, πού ἔκλινε ὅμως φανερά πρὸς τὸ μέρος τοῦ «αὐθέντη»: τῆς Ἀγγλίας. Ὁ κόσμος καὶ οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι ἦταν μὲ τὸ μέρος τοῦ ἀγῶνα, ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή. Μόνο μιὰ ἐφημερίδα, καὶ αὐτὴ φασιστικὴ, δέχτηκε νὰ δημοσιέψει ἓνα ἄρθρο διαφωτιστικὸ. Ὅλες οἱ ἄλλες ἦταν φανερά ἐναντίον τῶν Κυπρίων πού τολμοῦσαν νὰ διασαλεύσουν τὴν τάξη σ' ἓνα νευραλγικὸ σημεῖο τοῦ κόσμου. Μιὰ μέρα ἓνας συλλέκτης μου πρόσφερε ἓνα μεγάλο ποσὸν γιὰ ἓνα γράμμα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακάριου ἀπὸ τις Σευχέλλες. Τοῦ εἶπα ἀμέσως πῶς τοῦ προσφέρω τρία γράμματα, ὄχι μὲ χρήματα, ἀλλὰ μὲ ἀντάλλαγμα ἓνα ἄρθρο ὑπὲρ τῶν Κυπρίων στὴν ἐφημερίδα IL MESSAGGERO τῆς Ρώμης. Ζητοῦσα τὰ ἀδύνατα· καὶ ὁ συλλέκτης ἔμεινε παραπονεμένος.

Κι ὅμως εἶχαν ἀκουστεῖ, σποραδικὰ, ἐπερωτήσεις στὸ «Παρλαμέντο» καὶ, τὸ σημαντικότερο, ἡ κοινὴ γνώμη ἔδειχνε μὲ κάθε τρόπο τὸ ἐνδιαφέρον της καὶ οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι σταθῆκαν στὸ πλευρὸ τῆς ἀγωνιζόμενης Κύπρου. Κι ἓνα ἐντυπο μεγάλης σημασίας, τὸ περιοδικὸ IL TEMPO PRESENTE τοῦ Ἰγνάτιου Σιλόνε τάχτηκε φανερά μὲ τοὺς Κυπρίους. Τὸ σπουδαῖο αὐτὸ περιοδικὸ γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς σκέψης, ἦταν τῆς ἴδιας οἰκογένειας μὲ τὸ ENCOUNTER τοῦ Λονδίνου καὶ τὸ γαλλόφωνο PREUVES. Πολὺ ἀργότερα, στὴ δεκαετία τοῦ 60 τὸ ἐλληνικὸ περιοδικὸ ΕΠΟΧΕΣ ἦρθε νὰ προστεθεῖ σ' αὐτὴ τὴν οἰκογένεια. Μερικοὶ πνευματικοὶ ἄνθρωποι τῆς Ἀθήνας μὲ τὸ Γιώργο Θεοτοκά σκεφτήκανε νὰ φτιάσουν ἓνα τέτοιο περιοδικὸ καὶ ἀναθέσανε τὴ διεύθυνσή του στὸν Ἀγγελὸ Τερζάκη μὲ γραφεῖα στὸ «Βῆμα». Κι ἓνα ἑράδι στὸ σπίτι μου τῆς ὁδοῦ Λευκωσίας τοὺς ἔφερα σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸ Σιλόνε καὶ μὲ τὸν ἄλλο θαυμάσιο ἄνθρωπο, τὸν Βέλγο Καθηγητὴ VAN NUFFEL,

κι αφού για μήνες δὲν μπορούσαμε νὰ βροῦμε τὸν τίτλο, τὸ περιοδικὸ «γεννήθηκε» μὴ πρωτομαγιά, πού ἦταν κατὰ σύμπτωση καὶ τὰ γενέθλια τοῦ Σιλόνε, μὲ τίτλο «Ἐποχές».

Στὴν Ἰταλία τὸ Τέμπο Πρεζέντε ἦταν τὸ περιοδικὸ ὄλων τῶν διανοομένων, ὄχι τῶν λογοτεχνῶν μονάχα. Ὁ Σιλόνε ἀνοίξε τὸ περιοδικὸ του καὶ τὴν καρδιά του καὶ ἀγκάλιασε πρῶτος τὴν ὑπόθεση τῶν Κυπρίων. Καὶ ὁ Σιλόνε ἦταν ἓνα πρόσωπο πολὺ σεβαστὸ στὴν Ἰταλία καὶ σ' ὅλη τὴν Εὐρώπη — μάλιστα στὴν Εὐρώπη τὸν τιμοῦσαν περισσότερο ἀπὸ τὴν Ἰταλία σὰ συγγραφέα· εἶχε μείνει πάνω ἀπὸ εἴκοσι χρόνια ἐξόριστος ἐκεῖ. Ἦταν ὁ ἄνθρωπος πού εἶχε ἀκούσει μονάχα τὴ συνείδησή του στὴ φοδερὴ προσταγή ν' ἀκολουθήσουν ὅλοι τὸ κόμμα γιὰ κάποια καταδίκη στὸ Κομμουνιστικὸ Συνέδριο τῆς Μόσχας. Γιατὶ ὁ Σιλόνε ἄρχισε σὰν Κομμουνιστής. Ὅλοι οἱ Ἰταλοὶ πολιτικοί, κάθε ἀπόχρωσης, σέβονταν ἀπεριόριστα τὸν ἄνθρωπο αὐτό.

Στὸ Σιλόνε ἦρθε νὰ προστεθῆ ὁ Μαλαπάρτε, ὁ πιὸ διάσημος πεζογράφος τῆς ἐποχῆς του, πού ὕψωσε τὴ φωνή του καὶ ἔγραφε γιὰ τοὺς Κυπρίους, λίγες γραμμὲς ἀλλὰ σημαντικὲς, στὸ Τέμπο Πρεζέντε. Ὑστερα ἓνας μεγάλος ποιητής, (σήμερα ἔρχεται στὴν Ἰταλία ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὸ Μοντάλε Νόμπελ 1975), ὁ Μάριο Λούτσι, ἀφιέρωσε ἓνα ποίημα ἐμπνευσμένο ἀπ' τὸν ἀγῶνα τῶν Κυπρίων καὶ τὸ τύπωσε σὲ μιὰ ποιητικὴ συλλογὴ πού ἔκανε τὸ γῦρο τῆς Ἰταλίας. Μὰ ὁ συνδυετικὸς κρικός ὄλων αὐτῶν ἦτανε μιὰ κοπέλλα, ἡ Χριστίνα Κάμπο, μιὰ κοπέλλα προικισμένη μὲ σπάνιο λογοτεχνικὸ ταλέντο καὶ ἀκόμα μὲ πιὸ σπάνια αἰσθητικότητα. Ἡ θέσις τῆς στὰ ἰταλικὰ γράμματα εἶναι ξεχωριστὴ· ἔγραψε δοκίμια καὶ ποίηση μ' ἓνα μυστικισμὸ πού μόνο στὶς παλιὲς μεγάλες μορφὲς συναντᾶμε, κι ἔμεινε μακριὰ ἀπὸ κάθε δημοσιότητα κυνηγώντας μόνο τὴν τελειότητα τοῦ Λόγου.

Καὶ ὅταν οἱ διαπραγματεύσεις ἀνάμεσα στοὺς Βρεττανοὺς καὶ στοὺς Κυπρίους ναυάγησαν, μὲ τὴν ἐξορία τοῦ Ἀρχιεπισκόπου στὶς Σεῦχέλλες καὶ τὴ σύλληψη τοῦ Νίκου Κρανιδιώτη, οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι τῆς Ἰταλίας, τὰ πιὸ λαμπρὰ ὀνόματα, σύνταξαν καὶ ὑπόγραψαν ἓνα τηλεγράφημα διαμαρτυρίας, πού ἔστειλαν ἀπ' εὐθείας στὸ Ἀγγλικὸ Κοινοβούλιο, στὴ Βουλὴ τῶν Λόρδων, στὸ Γενικὸ Γραμματεῖα τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν (ἦταν τότε ὁ Χάμαρσκελντ), καὶ φυσικὰ στὸ Παρλαμέντο τῆς Ρώμης καὶ στὴ Γερουσία: διαμαρτυρία καὶ ἐκκλήση μαζί. Διαμαρτυρία γιὰ τὴ δίωξη τοῦ Πνεύματος· ἐκκλήση γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ Κύπριου ποιητῆ καὶ τὴ δικαίωση τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνα γιὰ αὐτοδιάθεση τῶν Κυπρίων. Τὰ ὀνόματα πού εἶχαν ὑπογράψει τὴν ἐκκλήση ἦταν: ὁ Ἰγνάτιος Σιλόνε, ὁ Κούρτσιο Μαλαπάρτε, ὁ Κορράντο Ἀλδάρο (ἀπὸ τοὺς ἐπιφανεῖς πεζογράφους καὶ δραματουργούς), ὁ Λεόνε Τραβέρσο (διάσημος γερμανιστής καὶ ἑλληνιστής, μεταφραστής ὁλόκληρου τοῦ Πίνδαρου καὶ τοῦ Αἰσχύλου), ὁ Μάριο Λούτσι, ὁ Εὐγένιος Μοντάλε, ὁ Τζιουζέππε Οὐγκαρέττι, ὁ Γκουίντο Γκουερρίνι (συνθέτης καὶ διευθυντής τῆς «Σάντα Τσεσίλια»), ἡ Χριστίνα Κάμπο (χόρη του) — νομίζω καὶ ὁ Μοράβια καὶ ὁ Κουαζιμόνο, ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ τὰ χαρτιά τὰ ἔχω δώσει στὸ Νίκο Κρανιδιώτη, μαζί μὲ τὴν ἀπάντησή τοῦ Χάμαρσκελντ. Μόνον ἓνας δὲ δέχτηκε νὰ ὑπογράψει, ὁ Μπακέλι, ἀπὸ τοὺς μεγάλους πεζογράφους καὶ ἀμετανόητα ὀπαδὸς τοῦ Μουσσολίνι! Ἀπάντησε στὴ Χριστίνα Κάμπο πὼς τὸ Κυπριακὸ ἦταν μιὰ ὑπόθεση πού δὲν ἐνδιέφερε τὴν Ἰταλία. Ὑστερα ἀπὸ μερικὰ χρόνια, τὴν ἴδια ἀκριβῶς ἀπάντησή μου ἔδωσε ὁ Σεφέρης στὴν ἐκκλήση πού τοῦ παρουσίασα ἐδῶ, στὴν Ἀθήνα, μὲ τίς ὑπογραφὲς τῆς Ἐλενας Κρότσε καὶ ἄλλων ἐπιφανῶν διανοομένων τῆς Ἰταλίας γιὰ νὰ διασωθεῖ τὸ Γρηγοριανὸ Μέλος, πού ὁ Πάπας Παῦλος VI ἤθελε νὰ ἐξοστρακίσει ἀπὸ τὴν Καθολικὴ Ἐκκλησία μαζί μὲ τὴ Λατινικὴ Λειτουργία. Τὸ Γρηγοριανὸ Μέλος μὲ ἀφήνει ἀδιάφορο, καὶ ὅπωςδήποτε δὲν ἔχει σχέση μὲ μᾶς τοὺς Ἕλληνες, μου ἀπάντησε ὁ Σεφέρης, γυρίζοντάς μου ἀνυπόγραφη τὴν ἐκκλήση. Τοῦ εἶπα πὼς

σέδομαι απόλυτα τή θέλησή του, αλλά δὲν μπορῶ νὰ συμφωνήσω, γιατί οἱ πνευματικοὶ θησαυροὶ τῆς Τέχνης ἀνήκουν σ' ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα, ὄχι μονάχα στὸν τόπο ποῦ εἶδαν τὸ φῶς.

Ἀργότερα ὁ ἐκδότης Βάννι Σιαϊβίλλερ τοῦ Μιλάνου εἶχε τὴν ἐμπνευση νὰ τυπώσει μιὰ μικρὴ ἀνθολογία σύγχρονης Κυπριακῆς ποίησης, μὲ τὸ ἑλληνικὸ κείμενο ἀπέναντι στὴ μετάφραση, διατρανώνοντας ἔτσι τὰ δίκαια τῶν Κυπρίων. Στὸν πρόλογο παρουσίαζε τὴν ἀδιάσπαστη συνέχεια ἀπ' τοὺς Ὀμηρικοὺς καὶ προ-Ὀμηρικοὺς χρόνους στὴν Ποίηση τῆς Κύπρου ἴσαμε σήμερα, ἔτσι ἡ ἑλληνικότητα τῆς Κύπρου γινόταν ἀυταπόδεικτη. Οἱ ἐκδόσεις τοῦ Σιαϊβίλλερ, σὲ μικρὸ σχῆμα καὶ ἄφorges, ἀληθινὰ ἔργα τέχνης, εἶναι περιζήτητες ἀπὸ τοὺς βιβλιόφιλους ὅλου τοῦ κόσμου.

Ἔχουν περάσει πολλὰ χρόνια ἀπὸ τότε καὶ πολλὰ ἔχουν ἀλλάξει. Ἄρχισα αὐτὸ τὸ σημείωμα μὲ τὴν ἱστορία τοῦ Κάρολου XII τῆς Σουηδίας· Εὐρώπη καὶ Ρωσία τρέμανε στ' ὄνομά του, καὶ ξαφνικὰ ἡ Μοῖρα ἔλλαξε πρόσωπο· ὅσο πιὸ ψηλὰ ἀνεβαίνει κανένας, τόσο πιὸ θαθεῖα μπορεῖ νὰ γκρεμιστεῖ. Μὰ τίποτα δὲν εἶναι ὀριστικὸ στὴ ζωὴ καὶ στὴ μοῖρα· ὅπως ἀλλάζουν ἀπὸ τὸ καλὸ στὸ κακό, ἀλλάζουν ἐπίσης καὶ ἀπὸ κακὸ στὸ καλὸ...

Ἀπὸ τοὺς ἔξοχους διανοομένους ποῦ βοήθησαν τὴν ὑπόθεση τῆς Κύπρου, ὁ Σιλόνε, ὁ Μαλαπάρτε, ὁ Ἀλδάρο, ὁ Οὐγκαρῆτι, ὁ Κουαζίμοντο, ὁ Λεόνε Τραβέρσο, ἡ Χριστίνα Κάμπο, ὁ Γκουίντο Γκουερρίνι δὲν ζοῦν πιά. Ἀλλὰ ἡ μνήμη τους θὰ πρέπει νὰ μείνει γιατί τολμήσαν, αὐτοὶ μονάχα, σὲ μιὰ ἐποχὴ ποῦ ὅλοι ἦταν ἐναντίον μας, τολμήσαν νὰ ὑψώσουν τὴ φωνή τους γιὰ ἓνα λαὸ ἀπὸ τοὺς πιὸ εὐγενικοὺς καὶ τοὺς πιὸ βασανισμένους. Ὁ Μοντάλε (ὅπως καὶ ὁ Κουαζίμοντο) τιμήθηκε μὲ τὸ Νόμπελ τῆς Λογοτεχνίας· καὶ τὸ μικρὸ βιβλιαράκι τοῦ ἐκδότη Βάννι Σιαϊβίλλερ ἔκανε τὸ γύρο τοῦ κόσμου καὶ βρίσκεται σήμερα στὶς συλλογές ὅλων τῶν βιβλιόφιλων τῆς Εὐρώπης.

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΔΑΛΜΑΤΗ

RUDYARD KIPLING

Ο Τ Α Ν

Ὅταν ὁ Ὀμηρὸς ἔπαιζε τὴν φημισμένη του λύρα
ἀκούγε τοὺς ἀνθρώπους νὰ τραγουδοῦν στὴ θάλασσα καὶ τὴ στεριά
κι' ὅ,τι νόμιζε πῶς μπορούσε νὰ τὸ τρυγήσει
δὲν δίσταζε νὰ τὸ θησαυρίσει, καθὼς κι' ἐγώ.

Τῆς ἀγορᾶς οἱ κοπέλες κι' οἱ ψαράδες,
οἱ βοσκοὶ κι' οἱ ναῦτες ἀκόμα
ἐνωτίζονταν τὰ παλῆα τραγούδια, ξανατονισμένα,
ἀλλὰ δὲν τὰ σχολίαζαν, καθὼς κι' ἐσεῖς.

Ἦξεραν κι' αὐτὸς κι' ἐκεῖνοι γιὰ λογοκλοπή,
αὐτοὶ δὲν μίλησαν, οὔτε στήσανε θόρυβο,
παρὰ λαιδοροῦσαν τὸν Ὀμηρὸ στὸ δρόμο τους
κι' αὐτὸς τοὺς χλευάζε, καθὼς κι' ἐμεῖς.

Μετ. ΛΩΡΟΣ ΦΑΝΤΑΖΗΣ

ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ

(Συνέχεια από τὸ προηγούμενο)

Εἶχε πιά προχωρήσει ἡ μέρα. Σὲ λίγες ὥρες θάταν μεσημέρι. Χαιρέτισε, μ' ἓνα φιλὶ τὴν Μαθιοῦλα καὶ κίνησε νὰ φύγη. Ἐαφνικὰ κοντοστάθηκε. «Λίγα λουλούδια, ἔπρεπε νὰ ἔβρω λίγα λουλούδια». Ὅλες τοῦτες τίς ὥρες βρισκόνταν χωμένη στὰ βάθη τῆς καρδιάς της ἡ πρόθεση αὐτή. Σ' ὄλο τὸ κατέβασμα της ἀπὸ τὴν πάνω γειτονιά, γύρω ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, στὸ κατηφορικό δρομάκι πὺ περνᾷ ἔξω ἀπὸ τὸ νεκροταφεῖο. Κατέβηκε τὰ πέτρινα σκαλιὰ μὲ τὰ χέρια φορτωμένα πολύχρωμα λουλούδια. Τζίνιες καὶ κατηφέδες ἀπὸ τὸν κῆπο τῆς Μαθιοῦλας. Ἐπίσω της κι αὐτή, μ' ἓνα μπουκάλι λάδι ἓνα κουτὶ σπύρτα φυτιλάκια, ὄλα βαλμένα σ' ἓνα γαλαζωπὸ σακκοῦλι ἀπὸ νάυλον. Ἀνεκτίμητο αὐτὸ τὸ πλάσμα. Σκέφτεται ὄλα ὄσα οἱ ἄλλοι ξεχνοῦν μὲ τὸ ἀνεπτυγμένο τους μυαλό. Βαδίζουν σιωπηλὲς στὸ στενὸ δρομάκι ἀνάμεσα ἀπὸ κοτέτσια καὶ φραγκοσουκιές, βράχους γεμάτους φυτὰ κἀπαρης καὶ χοντρές πανύψηλες τρειωθιές. Ἡ κατάμαυρη σιδερένια καγγελλόπορτα εἶν' ἀνοιχτή. Προχωροῦν στὸ χωμάτινο δρομάκι ὅπου δὲν φυτρῶνει οὔτε χορταράκι. Τὰ τελευταῖα 2—3 χρόνια ἡ ἀνομβρία ἦταν φοβερή. Ὅμως ἡ φροντίδα τῶν συγγενῶν διατηρεῖ γύρω καὶ δίπλα στοὺς τάφους πρασιναδες, λουλούδια, πήλινα σταμνιά μὲ βασιλικούς, γυάλινα βάζα, ἄλλα μὲ φρέσκα κι ἄλλα μὲ ξερὰ λουλούδια, καὶ κάπου κάπου σωροὺς ξεραμένα στεφάνια. Στὸ κοιμητήριο αὐτὸ θάβονται ἀνάκατα πλοῦσιοι καὶ φτωχοί. Μόνο πὺ οἱ δεῦτεροι ἔχουν στὴν ταφόπετρα ἐπάνω ἓνα πέτρινο σταυρό, ἴσως μιά κάποιαν φωτογραφία ξεθωριασμένη, καὶ χαραγμένα ὄνόματα κι ἡμερομηνίες. Μάλιστα μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς δὲν ἔχουν καν ταφόπετρα παρὰ μόνο ἓναν κατάμαυρο ξύλινο σταυρό. Οἱ ἄλλοι ὅμως!... αὐτοὶ ποῦχαν στὴ ζωὴ τους ἄρκετὰ λεφτὰ νὰ τὴν γλεντήσουν κι ἴσως φιλόργυροι τὰ κρύβανε γιὰ ν' αὐγατίσουν καὶ πληθύνουν, τὰ χρειάστηκαν μετὰ θάνατον. Ἐντυπωσιακοὶ μαρμαρίνοι ἄγγελοι καὶ σαλπικητές, ἀγάλματα τῶν τεθνηκότων σὲ στάσεις ὀραματιστῶν καὶ περήφανων ἀρχόντων πὺ κυττᾶνε μὲ διλέμματα ἀδειανά τὸ λευκοπράσινο χῶρο τοῦ κοιμητηρίου σὰν νὰ ἐπισκοποῦν τὸ τοιφλίκι τους, δέσποινες μὲ τὴν πιδὸ μωδάτη τουαλέτα τους, τὸ καπελλάκι στραβοβαλμένο μὲ νάζι, ὡς καὶ δαντελλένια πλαστρόν ἔχει φτιάξει ὁ μάστορας στὴν πέτρα, ὄλα, ἡ σχεδὸν ὄλα μαρτυροῦν τὴν ματαιότητα. Μιά ματαιότητα π' ἀγωνιοῦν νὰ συνηρήσουν οἱ στενοὶ συγγενεῖς τῶν πεθαμένων, πάνω ἀπὸ τὸ σῶμα πὺ ἀποσυντέθηκε ἢ θ' ἀποσυντεθῆ, πὺ τίποτε ἔξω ἀπ' ὄνομα του δὲν προδίδει οὔτε τὴν ταυτότητα του οὔτε τὸ δεσμὸ συγγένειας τους. Ἀνώφελα τεχνάσμα, ψυχαναγκασμοὶ ἀπὸ τύψεις, ἐνοχλή, μεγαλομανία, μεάνοια, ἢ φόβο τῶν ὄρυκολάκων.

Εἶν' ἓνα μικρὸ γλυκὸ νεκροταφεῖο μὲ περήφανα ψηλὰ κυπαρίσσια κι ἓνα λευκὸ τοιχαράκι γύρω γύρω. Στὴ δεξιὰ γωνιά λίγα μέτρα πέρα ἀπὸ τὴν εἴσοδο βρίσκεται πὺ μικρὸ ξωκλήσι. Καὶ πάρα δίπλα μιά πετρόκτιστη κρίνη μὲ τὴν καρκινική γραφή «ΝΙΨΟΝΑΝΟΜΗΜΑΤΑ ΜΗΜΟΝΑΝ ΟΨΙΝ». Πάντα γοήτευε ἡ ἐπιγραφή τούτη, πὺ τὴν διαδάζανε μὸλις ἔμαθαν τὰ πρῶτα τους γράμματα ξανά καὶ ξανά. Ἀπὸ ἄριστερὰ στὰ δεξιὰ, ἀπὸ δεξιὰ στ' ἄριστερὰ. Ἀπὸ τὸ 1ο γράμμα ὡς τὸ τελευταῖο καὶ τ' ἀνάποδο. Θυμᾶται, πὺς συχνὰ ὕστερα ἀπὸ τούτην τὴν σοδαρὴν ἀπασχόληση — γιὰτὶ δὲν ἦτανε παιγνίδι — εὔρισκε τὸν ἑαυτὸ της βυθισμένο σὲ κατανυκτικὴ εὐλάβεια. Ἡ τελειότητα τῶν ψηφίων πὺ ἀποτελοῦν μιά πλήρη φράση μεστή ἀπὸ νόημα τὴν κρατεῖ τώρα σκεπτικὴν ἐμπρὸς της. Σίγουρα δὲν εἶναι παιγνίδι οὔτε τέχνασμα. Ἐχει μιάν θαθύτερη σημασία ἀπὸ τὴν ἐπιφανειακὴ δεξιότητα τῆς γραφῆς. Εἶναι κάτι περισσότερο ἀπὸ ἐνότητα μορφῆς καὶ νοήματος ἀποδομένα μὲ λιτὴ

τελειότητα. Διαβάζοντας το ξανά αφού τὸ κάνης με προσοχή καὶ σοβαρότητα, σὲ πλημμυρίζει δέος θρησκευτικό. Τὸ ὑπέρτατο βρίσκεται ἐκεῖ μὲς τὴν ἀπείριτη τελειότητα τῆς ἐπιγραφῆς.

Ἡ Μαθιούλα ἔχει κι ἄλλες προχωρήσει μὴ καταλαβαίνοντας τί κρατοῦσε τὴν φίλη της τόσο ὥρα καὶ δὴ συλλογισμένην. Καὶ γιὰ νὰ διασκεδάσει τὴν ἀμηχανία της μιὰ καὶ καθυστεροῦσε ξεπίτηδες περιμένοντας νὰ τὴν προφτάσει, διόρθωνε τὰ γερμένα βάζα, ἀναθε καντήλια παραμέριζε τὰ σκουπίδια στους γειτονικούς τάφους.

“Ὅλους τοὺς ἤξερε ἐδῶ ἢ Μαθιῶ. Κι ἂν δὲν τοὺς γνώριζε ζωντανούς, ἔγιναν φίλοι της ἀποθαμένοι.

Μὲ κλειστά μάτια μπορεῖ νὰ σ’ ὀδηγήσει σ’ ὅποιον τάφο θέλεις. Περιγὰ καμπόσην ὥρα ἐδῶ κάθε σούρουπο. Ὑστερα ἀπὸ τὴν λάτρα τοῦ σπιτιοῦ, τὸ ξεθέωμα στὸ περιβόλι καὶ τὴν περιποίηση τῶν πουλερικῶν καὶ τοῦ κοπαδιοῦ, μ’ ἀνακούφιση καταφεύγει στὸ ἤσυχο σιωπηλὸ ἐρημητήριο. Μὲ στοργὴ φροντίζει τὰ παραμελημένα μνῆματα ποὺ ὁ χρόνος ἔσθυσε τὴ μνήμη τους ἀπ’ τὶς καρδιές τῶν συγγενῶν. Ξεχασμένοι τόποι, δίχως ταυτότητα, παρὰ μόνο μιὰ ἐτικέττα στὸ σταυρὸ κι αὐτὴ τίς πιότερες φορές μισοσθυσμένη. Ἀνάθει καντήλια, σκουπίζει καὶ ραντίζει τὰ μνῆματα ἢ καθαρίζει τὴν ταφόπετρα καὶ τὸν σταυρὸ.

Κοιτάζει τὴν φίλη της μὲ στοργὴ καὶ προχωρᾶ στὸ βάθος τῆς δεντροστοιχίας. Ἐκεῖ κάτω ἀπὸ ἕνα μεγάλο κυπαρίσσι βρίσκεται ὁ οἰκογενειακὸς τους τάφος, ἀπλὸς ἀπείριτος στὸ ἄσπρο μάρμαρο μὲ τίς ἀσημιές ραβδώσεις, κηλίδες ἀπὸ ρετσίγι σιανάζου μ’ ἕνα ὑποκίτρινο χρῶμα τὴν λευκότητά του. Ἀγγίζει τὴν χούφτα της στὸ σταυρὸ. Μ’ ἄλλη τὴ ζέστη τοῦ μεσημεριοῦ εἶναι κατάφυχο. Σὰν τὸ μέτωπο ἐνδὸς νεκροῦ. Σὲ τούτη τὴ σκέψη χυμοῦν οἱ συνειρμοί, τὰ μάτια της θολώνουν. Ἀγαπημένοι νεκροί, ζωντανὰ πλάσματα τῆς νιότης καὶ τῶν παιδικῶν της χρόνων, ἀνύπαρκα πιά κορμιά, φασματικές παρουσίες ἐνδὸς παρελθόντος τόσο κοντινοῦ μὰ τόσο ἀπομακρυσμένο... Κρατᾶ μὲς τὴν ψυχὴ της ὅτι ὠραιότερο ἀγαποῦσε στὸν καθ’ ἕνα ἀπ’ αὐτούς.

Τρέχοντας σχεδόν, διασχίζει τὰ χωράφια, τίς φυτείες, καὶ φτάνει στὸν μικροῦλη ὄρμη πλάι στὸ λιμάνι. Πετᾶ μὲ διάση τὸ φουστάνι στὰ βράχια τῆς ἀκτῆς καὶ βουτᾶ μ’ εὐδαιμονία στὰ κρυστάλλινα νερά. Πηγὴ ζωῆς τὸ ὑδάτινο στοιχεῖο τὴν περιλουζει, τὴν ἀγκαλιάζει, τῆς δίνει χαρὰ καὶ εὐτυχία. Δὲν σκέφτεται πιά τὰ λίγα τετραγωνικὰ μέτρα τῆς γῆς ποὺ καταλύουν καὶ ἀφομοιώνουν σ’ ἀναγεννητικές οὐσίες τ’ ἀπομεινάρια τῶν κυττάρων. Ἐδῶ ὑπάρχει ἁμορφία. Κι ὅπου ἁμορφία ἐκεῖ καὶ χαρὰ, ζωὴ εὐτυχία. Κουτᾶ πόδια, χέρια, ταραζώντας τὰ ἤσυχα νερά. Τ’ ἀκούει νὰ ἤχου ἢ κρυστάλλινες νότες. Τὸ κύμα ἀπαλὸ, φουσκώνει, τὴν περιτυλίγει καὶ σβύνει σ’ ἀνάλαφρους λευκοὺς ἀφρούς στὴν κατάξανθη ἄμμο. Κάθεται χωμένη ὡς τὸν λαιμὸ μὲς τὸ γλαυκὸ νερό. Καταγάλανος κι ὁ οὐράνιος θόλος τ’ οὐρανοῦ σκεπάζει σὰν μισάνοιχτο κοχλὶ τὴ στενὴ λωρίδα τῶν βράχων μὲ τὸ μεσαιωνικὸ καστέλλο στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ λιμανιοῦ. Ψαρόβαρκες κλυδωνίζονται νωχελικά· τὰ χαρούμενα χρώματα στὰ σκαριά τους, τὰ φαντακτερά κίτρινα κόκκινα ζεμπύλια, τ’ ἀπαλόχρωμα δίκτυα ποὺ στεγνώνουν σὲ σωρούς, τί μαγεῖα μὲς τ’ ἀπύθμενο γαλάζιο... Ἀτέλειωτες ὥρες χάξευε παιδί ὅταν κατέβαινε μὲ τὸν παπποῦ της στὸ λιμάνι· τὰ μετὰξίνα ἀκύμαντα νερά τοῦ φθινοπώρου, τὰ φάρια ποὺ ξεμύτιζαν κουτουλιώτας τὴν ἀρυτίδιαστη γυαλιστερὴ ἐπιφάνεια, τὰ φύκια, πράσινα κίτρινα καφέ π’ ἀγαδεύονται ὄρθια στὸ βυθὸ σ’ ἐξωτικὸ χορδ. Κι ἄλλοτε πάλι, κουκουλωμένη στὸ ζεστὸ της τὸ παλτὸ κρατώντας σφικτὰ τὸ χέρι τοῦ παπποῦ, θαύμαζε μ’ ὀλάνοιχα μάτια τὰ θεώρατα κύματα ποῦσπαζαν μὲ δυνατὴ χλαολὴ στὴν προκυμαία, σκορπίζοντας πηχτοὺς ἀφρούς ποὺ τοὺς ἔσερνε πέρα δῶθε ὁ ἀέρας σὰν νιφάδες χιονιοῦ. Συχνὰ ἔτρεχε ξοπίσω τους κυνηγώντας τις μὲ χέρια ἀπλωμένα.

Θυμάται τὴν μεγάλη πετρόκτιστη ἀποθήκη γεμάτη σωρούς ἀπὸ κρεμμύδια, μῆλα ἢ χαρούπια καὶ σταφίδα. Πλήθος γυναῖκες — τουρκάλες οἱ πιδ πολλές — δούλευαν διαστικά τυλίγοντας μὲ γρήγορες ἀκρίβεις κινήσεις τὰ μεγάλα γυαλιστερά μῆλα σὲ λεπτὰ ταιγαρόχαρτα μὲ σταμπαρισμένη μὴν ρόδινη ὑδρόγειο μὲ τ' ὄνομα τοῦ παπποῦ της. Δούλειαν κουβεντιάζοντας καὶ γελώντας κακαριστά. Πόση μαγνητική ἐλξη ἐξασκοῦσαν ἐπάνω της τοῦτα τὰ ἐπιδέξια χέρια ποὺ δούλευαν σὰν μηχανές. Καὶ τί παιγνίδια μὲ τὴν ἀδελφή της καὶ τίς ἐργάτριες σὰν σακαρφάνωναν καὶ καταρακυλοῦσαν πάνω σὲ τούτους τοὺς σωρούς... Νοιώθει ἀκόμα καὶ τώρα ποὺ θυμάται τὴν μεθυστική ἀπόπνοια τῆς σταφίδας, τὴν μέχρι λιγούρας γλυκεῖα μυρουδιά τῶν χαρουπιῶν... Κι ὅταν ἔφταναν τὰ καίκια τί χαρά... Ἔνα ἀπ' αὐτὰ ἀγορασμένο ἀπὸ τὸν παπποῦ της ὅταν βαφτίσει μὲ τὸ δικό της ὄνομα μ' αὐτὸ δὲν τῷβρισκε καὶ τόσο σημαντικό. Πιδ πουδαῖος τῆς φαινόταν ὁ Ἄλῆς, ἕνας πανύψηλος ἀράπης ποῦμεινε σ' ὅλη του τὴ ζωὴ στὴν δούλεψή τους, καὶ ποὺ μόνο στὰ θαθεῖα γεράματα σὰν σκόρπισαν οἱ δουλειές, πέθανε ὁ παπποῦς χάθηκε ἢ περιουσία, πουλήθηκε τὸ καίκι, ὁ Ἄλῆς τριγυροῦσε πάντοτε εὐθυτενῆς στὸ λιμάνι θυμίζοντάς της νοσταγικά τίς ὁμορφες παλιές ἡμέρες. Σὲ μὴν ἄκρη τοῦ μυαλοῦ της βλέπει ἀκόμα τὸ φαρδὺ ψηλὸ καίκι. Τὸν Ἄλῆ γὰ τὴν καθίζη στους σιδαρούς τους ὤμους καὶ νὰ μπαίγη μὲ γυμνὰ πόδια στὸ νερό, ἔχοντας τυλιγμένο ὡς τὰ καφετιά του γόνατα τὸ φαρδὺ ξεθαμμένο παντελόνι. Μέσα στίς τεράστιες μαῦρες χερουκλες του βρίσκονταν μὲ σιγουριά στερεωμένες οἱ μικρές γροθιές της. Ὅχι πολὺ μακρὰ ἀπὸ τὸ πηγούνη της, κουνιέται τὸ σγουρόμαλλο κεφάλι τοῦ Ἄλῆ. Τὰ πυκνὰ μαῦρα κατσαρὰ μαλλιά του. Θαμπὰ ἀπὸ τὴν ἀλμύρα μὲ σκόρπιες ἄσπρες τρίχες ἐδῶ κι ἐκεῖ, ἀναδίνουν μὴν παράξενη μυρωδιά. Μὰ δὲν τὴν νοιάζει. Εἶναι φίλος της ὁ Ἄλῆς, τὸν ἀγαπᾷ ἔτσι ὅπως εἶναι. Τὴν ἀνεβάζει στὸ γερὸ σκαρί, καὶ μόνο τότε, μὲ κινήσεις ἀδρῆς καὶ προσεκτικῆς — ποιὸς τὸ περίμενε ἀπὸ τοῦτο τὸν ἀράπακα — τὴν ἀπιθώνει στὴν ξύλινη κουπαστή. Καὶ τώρα, τὸ πιδ συγκλονιστικὸ μέρος ἐτούτης τῆς γιορτῆς. Κατεβαίνει προσεκτικὰ τὰ ξύλινα σκαλοπάτια τοῦ ἀμπαριοῦ. Δὲν βλέπει παρά πυκνὸ σκοτάδι. Σφίγγει τὰ βλέφαρα γιὰ μερικά λεπτά. Σβύνει καὶ χάνεται τὸ ἐκτυφλωτικὸ φῶς τῆς ἡμέρας.

Τ' ἀνοίγει ἀργὰ θέλοντας νὰ παρατείνῃ τὴ γλυκεῖα προσμονή. Ἡ θαρεῖα ξύλινη πόρτα χάσκει ἀνοιχτή· καὶ ἀποκαλύπτει ἐμπρὸς στὰ ἔκθαμβὰ μάτια της μύριους θησαυρούς. Τεράστια τσαμπιά κατακίτρινα μπανάνες κρέμονται σὰν ἀπὸ ἀόρατα δέντρα. Ἀνάμεσα τους κλωνάρια δλόχρυσα μὲ μελισσόχρωμος χουρμάδες, φρούτα ἐξωτικά, μεταξωτὰ ὑφάσματα, ἀνατολίτικα χαλιά, κι ἕνα σωρὸ λιχουδιές, παραγγελίες τοῦ παπποῦ γιὰ τὸ σπιτί. Μὰ τὸ πιδ ἐκλεκτό, τὸ πιδ θαυμάστὸ τώρα συμβαίνει. Μὲς ἀπὸ τὸ μισοσκοτάδο μιὰ σκιά προχωρεῖ. Φτάνει στὸ φῶς. Εἶναι ὁ Μάρκος. Τρέχει, πηδᾷ στὸν λαιμὸ του. Πιστός, ἀφοσιωμένος τοῦ σπιτιοῦ, δεξὶ χέρι τοῦ παπποῦ ταξιδεύει κι ἐπιβλέπει προσωπικὰ μὲ τὴν εὐσυνειδησία τοῦ μαντρόσκυλλου. Ἄλλοίμονο στοὺς κατεργαριοὺς...

Τὸ γεμάτο καλωσύνη πρόσωπο του φωτίζεται ἀπὸ χαρά. Παίρνει τὴν μικρὴ στὴν ἀγκυλιά του, ποὺ τὸν σφίγγει καὶ τὸν φιλά. Τῆς δίνει τὰ παιγνίδια. Τὴ μαγεῖα... πράγματα ἀλλόκοτα, παραμυθένια, φερμένα ἀπὸ χώρες μακρινές. Γεννημένη ἀμέσως μετὰ τὸν πόλεμο, μεγαλώνει σ' ἕνα τό ο ποὺ δὲν βρίσκεις μήτε παιγνίδια μήτε λιχουδιές. Μὰ ὁ παπποῦς ἀπ' ὅλα τοὺς φέρνει. Κοῦκλες μὲ κεφάλι ἀπὸ πορσελάνη· μὲ ζωγραφιστὰ ἐκπληκτα μάτια μὲ τεράστιες κατάμαυρες βλεφαρίδες καὶ καλοσχεδιασμένα τοξωτὰ φρύδια. Μὲ μύτη στόμα κι αὐτιά. Γελά εὐτυχισμένη. Δείχνει μὲ τὸ δάκτυλο τὰ μισάνοικτα χεῖλη τῆς κούκλας ποῦναι θαμμένα κατακόκκινα. Γελά κάπως ξαφνιασμένη· «ἔχει κοκκινάδι» λέει στὸ Μάρκο καὶ ξεκαρδίζεται πάλι. Κι ἄλλο παιγνίδι, τί νᾶναι; Τὸ κυττὰ μ' ἐκπληξή κι ἀπορία. Ὅπισθοχωρεῖ ἔτοιμη

νά τὸ θάλλη στὰ πόδια, γιατί αὐτὸ τὸ πράμα, κινεῖται· περπατᾷ, πλησιάζει τὰ μικρὰ τῆς ποδαράκια. Ἐντρομη γυρίζει καὶ κυτάζει τὸν Μάρκο. Ἐκεῖνος εἶναι ἡσυχος, γελᾷ ὅλο χαρὰ «μὴ φοβάσαι» τῆς λέει, σκύβει, παίρνει τὸ παράξενο πράμα καὶ τῆς τὸ δείχνει ἀπὸ κοντὰ «εἶναι τάνκ» τῆς ἐξηγεῖ, δίνοντας τῆς κάθε πληροφορία ποῦ τὴν ἐνδιαφέρει. Μὰ ἡ μικρὴ εἶναι ἀκόμα ἐπιφυλακτικὴ. Τοῦτο τὸ πράμα μοιάζει ζωντανό. Ἄγκομαχᾶ, ρουθουνίζει, σέρνεται σὰν ἔρπετό καὶ σκαρφαλώνει στὰ μικροεμπόδια ποῦ βάζουνε μπροστά του. Ὅλοι οἱ ἄντρες τῆς κουδέρας κι ὁ καπετάνιος μαζί, θρῖσκονται ἐκεῖ μαζί τῆς καὶ κάνουν χάξι. «Ἐλα» τῆς λέει ὁ Μάρκος ἀπλώνοντας τὸ χέρι.

Βγαίνουν στὴ γαλάζια μέρα. Κάνει νὰ τρέξη στὸν παππού, μὰ ὁ Μάρκος τὴν συγκρατεῖ. «Στάσου, πρώτα θὰ πάμε ἀπὸ τὸ τελωνεῖο». Πειθήνια τὸν ἀκολουθεῖ.

Τὸ πετρόκτιστο δίπατο κίτριο μὲ τὰ πράσινα παραθυρόφυλλα ἔχει πολλές σκάλες. Ὁ Μάρκος τὴν παίρνει ἀγκαλιά. Μπαίνουν σ' ἓνα δωμάτιο μικρό. Δὲν θυμᾶται πολλὰ ἀπὸ τὴν κάμαρα ἐτούτη, ἐξὸν ἀπὸ τοὺς κίτρινους τοίχους, κι ἐκεῖνο τὸ «πράμα» νὰ κινεῖται ρουθουνίζοντας στὸ θαμπὸ πάτωμα, κι ἓναν ἀνθρωπάκο σκυφτό, νὰ τὸ περιεργάζεται διασκεδάζοντας. Ὅλοι οἱ μεγάλοι ἔδειχναν νὰ διασκεδάζουν μ' αὐτό. «Πές του πῶς τὸ θέλεις» τὴν σκουτᾷ ὁ Μάρκος. Μὰ αὐτὴ, μιλιὰ. Στέκει καὶ τὸ κυτᾷ. «Πές του τὸ, πές του» ξανά αὐτός. Τίποτε. Κυτάζει πότε τὸν ἓνα, πότε τὸν ἄλλο, σηκώνει τὸ κεφάλι καὶ ρωτᾷ «Γιατί;» «Πρέπει νὰ μᾶς δώσει ἄδεια γιὰ νὰ τὸ πάρῃς». Δὲν καταλαβαίνει καὶ πάλι, μὰ ὁ τελώνης σηκώνεται καὶ τὴν ρωτᾷ. Γνέφει καταφατικὰ ἂν καὶ μὲ κάποιον δισταγμό. Φαίνεται νὰ τὸ θέλῃ τόσο πολὺ ὁ Μάρκος... «καὶ ἡ κούκλα; τὴν θέλεις κι αὐτὴν;»...

Βγαίνοντας ἀπὸ τὸ τελωνεῖο κρατᾷ θριμβευτικά, μὲ τὸ ἓνα χέρι σφιγμένη στὸ στῆθος τῆς τὴν κούκλα μὲ τὰ θαιμμένα χεῖλια, καὶ μὲ τ' ἀκροδάκτυλα τ' ἄλλου χεριοῦ τῆς τὸ πορτοκαλί θηρίο. Γιατί ἦτανε πορτοκαλί, τὸ θυμᾶται πολὺ καλά.

Ἐαφνικὰ ἔνοιωσε νὰ ριγᾷ, νὰ κρυώνῃ. Καθόταν ἀκόμα στὸ νερὸ βυθισμένη σὲ νοερὲς εἰκόνες. Βγήκε ἔξω καὶ τίναξε μὲ τὰ χέρια τῆς τὸ νερὸ. Καθὼς δὲν εἶχε φέρεῖ πετσέτα μαζί τῆς ξάπλωσε στὰ βράχια νὰ στεγνώσῃ. Ἦτανε ζεστά, ὄχι καυτά, μὲ μιὰ χλιαρὴ αἰσθησὴ θαλπωρῆς. Μὲ κλειστὰ μάτια ἀπολαμβάνε τούτῃ τὴ θέρμη π' ἀγκάλιαζε καὶ στέγνωσε τὸ κορμὶ τῆς. Ἐνοιωσε τὸ ἄλατι νὰ σκληραίνει καὶ νὰ τραβᾷ τὸ δέρμα τῆς καὶ πεινοῦσε. Σηκώθηκε νὰ φύγῃ. Πέρασε πάνω στὸ ὑγρὸ ἀκόμα μαγιὼ τῆς, τὸ φουστάνι καὶ πῆρε τὸ δρόμο τοῦ γυρισμοῦ. Μὲς ἀπ' τὰ σοκκάκια τοῦ χωριοῦ σπιτάκια ταπεινὰ μὰ πεντακάθαρα, — πνιγμένα στὶς πράσιναδάδες. Ἀναρριχητικὰ σκαρφάλωναν στὶς στέγες καὶ τὰ δέντρα, καὶ παντοῦ κρέμμοταν μεγάλες κίτρινες κολοκύθες. Πετρόκτιστες μάντρες ἀπὸ πέτρες ἀρχαῖες, προγονικὲς, πολλὲς φορές μὲ ἐπιγραφὲς ἢ συμβολικὰ σημεῖα, κιονόκρανα ἐντειχιμένα κι αὐτά· καὶ κάθε τόσο, ἀνασκιαμμένοι χώροι, περιφραγμένοι, μὲ εὐρήματα ἀρχαιολογικά. Ὅλο τοῦτο τὸ γραφικὸ χωριὸ τὸ ξαπλωμένο σ' ὅλη τὴν παραλιακὴ ζώνη, ἦταν ἄλλοτε πόλῃ τρανὴ πρωτεύουσα ἐπὶ αἰῶνες. Κάτω ἀπὸ δάπεδα τῶν ταπεινῶν σπιτιῶν, θρῖσκονται θαμμένα ὑπέροχα ψηφιδωτά, γκρεμισμένα ἀρχοντικά καὶ ἱερά. Πῶς ἀγαπᾷ τὸν τόπο τοῦτο...

Προσπαθεῖ ν' ἀναπλάσῃ στὴ φαντασίᾳ τῆς σὰν πῶς νᾶτανε τότες. Μὲ τοὺς ἀρχαίους ναοὺς, τὰ κάστρα, τὰ παλάτια, τὰ λουτρά, τοὺς μαρμαροστρωμένους δρόμους... Στέκει κι ἀγναντεύει τὸ λιμάνι πρὶν χαθῆ στὴν καμπὴ τοῦ δρόμου. Μέσα σ' ὅλην ἐκείνη τὴν γραφικὴ ὁμορφιά, στριγγὲς παραφωνίες λίγα — εὐτυχῶς — κτίρια μοντέρνα πολύχρωμα — τί μανιὰ! — καναπεδάκια ἓνα γύρω στὴν στὴν προκουμαία, — χάθηκε λίγη λευκὴ λαδομπογιὰ; — φαντακτερά πλαστικά καὶ μετὰλλινα παιγνίδια — ἠλεκτροκίνητες μηχανές — ἀραδιασμένα ἔξω ἀπὸ περιπτερά φτηνὰ, ἀταίριαστα μὲ τὸ περιβάλλον. Γυρίζει τὰ πληγωμένα μάτια κατὰ τὸ χωριό.

Ἀνάμεσα σ' εὐκάλυπτους μὲ τρυφερὰ θλαστάρια, πλῆθος τροῦλλοι βυζαντινῶν ἐκκλησιῶν. Τὶ ἄρμονία,... γιατί τὴν βεβηλώνουν; στ' ὄνομα τῆς προόδου καὶ τοῦ χρηματικοῦ ὀφέλους...

Νοιώθει θλιμμένη, ἀπογοητευμένη. Τὰ βήματά της γίνονται βαρειά, κουρασμένα. Ἀνηφορίζει πρὸς τὴν πόλη ἀνάμεσα ἀπὸ βραχώδεις λόφους, τὰ φυσικὰ τείχη τῆς πάλαι ποτὲ ξακουστῆς πολιτείας. Πόσα παιγνίδια σ' αὐτοὺς τοὺς λόφους, τὶ ἐκδρομὲς μὲ τὴν ἀδελφή καὶ τὴ μαμά της, μὲ βραστὰ αὐγά, μὲ σάντουιτς ἀπὸ κοτόπουλο καὶ ζαμπόν, τομάτες φρούτα... Πόσα κυκλάμινα μάζευαν ἀνάμεσα στὶς σχισμάδες τῶν λείων θράχων... Ρόδινα τρυφερὰ μουσουδάκια ποὺ μύριζαν χειμωνιάτικη δροσιά... Κι οἱ ἀσφόδελοι! Τὶ χάρμα σὰν ἀνθίζαν οἱ ἀσφόδελοι κι ἔμοιαζαν τὰ βουγαλάκια σὰν τεράστιες δλάνθιστες μυγδαλιές... Μόνο ποὺ δὲν τὰ μάζευαν αὐτά... Εἶχαν μὴν ἀπαίσια μυρωδιὰ ποὺ ἐμπόδιζε τὴν ἀρπακτικὴ μανία τῶν κοριτσιῶν νὰ κουρσέψουν τ' ἀνθισμένα τοὺς κλωνάρια.

Ἐαφνικὰ τώρα στὰ τέλη τοῦ Σεπτέβρη οἱ ζέστες πλήθυναν καὶ κούρασαν τὴν ταλαίπωρη πρωτεύουσα. Ποὺ ξανασκοινίστηκε, ξανακαθουρνίστηκε μὲς τὰ τσιμεντένια της κελύφη ἀπὸ ἥλιον ὄψιμο, πυρὺφλεκτο ἀνελέητο. Οἱ μέρες κυλοῦσαν ἀργά, κουραστικά. Σέρνονται οἱ μεγάλοι στὶς δουλειές τους καὶ τὰ παιδιὰ στὰ σχολειὰ τους. Πρῶτ' πρῶτ' ἀνοίγουν οἱ νοικοκυρὲς πόρτες καὶ παράθυρα καὶ πάλι τὰ κλείνουν διαστικὰ προτοῦ χτυήση ἢ ἀντηλιά. Μὲς τὰ μισοσκότεινα σπίτια, βρίσκεις δροσιά καὶ ἡσυχία. Ἡ Διδῶ ἀγαπᾷ πολὺ τίς ὥρες αὐτὲς ποὺ μένει μόνη μὲ τὸν ἑαυτὸ της. Ἀκούει μουσικὴ, ζωγραφίζει μαγειρεύει, σὲ μὴν βαθεῖα ἐσωτερικὴ σιγή.

Κυτᾶζει ἔξω λαύρα καὶ φῶς. Ὀλόκληρη ἡ πόλη ἀντανεκλᾷ φωτιὰ καὶ φασαρία. Κεῖτεται κεῖ δά, ζαλισμένη ἀπὸ τίς θερμὲς ἀπόπνοιες τοῦ μπετόν καὶ τῆς ἀσφάλτου. Ἄνθρωποι, ὀχήματα πᾶνε κι ἔρχονται δίχως ἀναπαυό. Τῆς ἔρχεται αὐτία καὶ μόνο στὴ σκέψη ν' ἀνακατωθῆ τούτη τὴ στιγμή μὲς τὸν συρφετὸν ἐκεῖνον. Αὔριο. Ἴσως αὔριο νάχει πότερη δροσιά, λιγώτερη κάψα κι ὑγρασία. Ζυγώνει τὸ πιάνο. Τ' ἀνοίγει, ἀκουμπᾷ τὰ πληκτρα μὲ τὰ δάκτυλα της. Ἔτσι ὄρθια, παίζει μηχανικὰ μὲ τῶνα χέρι. Οἱ ἦχοι τὴν ξυπνοῦν. Κάθεται μαγνητισμένη. Τὰ χέρια πέφτουν ἀπαλὰ στὸ ἀσπρόμαυρο κλαδιέ, τὰ δάκτυλα χορεύουν. Νότες γλυκειές, ἠχηρὲς, νότες ἀπαλὲς κυνηγοῦνται, ἀπομακρύνονται, πλησιάζουν, ζευγαρώνουν, κατακυλοῦν σὲ καταρράκτη μουσικῆς π' ὄρμᾳ καὶ κυριεύει κάθε γωνιά, κάθε δωμάτιο καὶ διάδρομο τοῦ σπιτιοῦ. Ὁ γέρο κτίστης στὴν πλαϊνὴ οἰκοδομὴ σηκώνει τὸ κεφάλι κι ἀφουγκράζεται. Τ' ἀρέσει τούτη ἡ μουσικὴ καὶ χαίρεται κάθε ποὺ τὴν ἀκούει. Κι αὐτὴ, παίζει παίζει. Δίνεται μὲ πάθος στὸ ξέσπασμα αὐτὸ ποὺ βγαίνει ἀπ' τὰ μύχια τοῦ εἶναι της. Περνᾷ μέσα ἀπ' τοὺς πόρους της, εἰσδύει μέσα στὴν οὐσία της, καὶ ἀναβλύζει πίδακας καθάριος ἀπ' ὄλη τὴν ὑπόστασή της. Γιὰ τὴν Διδῶ, τὸ πιάνο της εἶναι μιὰ γυάλινη σφαῖρα. Σὰν κάθεται ἐμπρὸς του, μπαίνει σὲ χώρους μυστικούς γιομάτους δράματα καὶ μαγεία... Τὸ ξύλο, οἱ χορδές, τὰ μπροῦνζα, τὰ κοκάλιναπληκτρα, γίνονται φυσικὴ προέκταση τῶν χειρῶν της, προέκταση τοῦ ἑαυτοῦ της. Τοῦ σωματικοῦ ἑαυτοῦ γιατί, ἡ πραγματικὴ της ὑπόσταση δὲν περιορίζεται ἀπὸ κόκκαλα καὶ σάρκα μῆτε χῶρο εἴτε χρόνο. Μεθᾷ καὶ μετουσιώνεται σὲ μουσικὴ, ἐκστασιάζεται τὸ πνεῦμα, λυτρώνεται ἡ ψυχὴ.

Πόσο ταυτόσημη εἶν' ἡ μουσικὴ μὲ τὸ ὄφᾳδι τῆς ὑπαρξῆς της... Κάθε ἦχος, κάθε φθόγγος, θαρρεῖς σημόνι μαγικὸ πλέκουν τὸ εἶναι της.

Κι ἀννοίγει, κι ἀπλώνεται καὶ ρουφᾷ σὲ δίνη ἀνοριακὴ, ὑπάρξεις νοήματα, αἰσθήματα, δράματα ἰδέες. Καὶ συστέλλεται συσπᾶται κι ἐξωθεῖ, ὑπάρξεις νοήματα αἰσθήματα δράματα ἰδέες.

Πέφτει ἐξουθενωμένη στὸν καναπέ. Κάθιδρη κι ἐκστατικὴ. Ἡ ζέστη εἶναι τρομερή. Χαλαρώνει κοιμᾶται στὸ γαλαζωπὸ βελούδο ποὺ τὴν ὑποδοσάζει σὰν στοι-

χεϊτό συνθετικό του νερού και του αιθέρα. Πετὰ σὲ κόσμους δνειρικούς σ' δράματα παραδοξιακά, θυθίζεται σ' ἀσυνείδητους συνειρμούς, εικονικούς συμβολισμούς ποὺ κι ἂν τοὺς θυμηθῆ καθὼς ξυπνήσῃ δὲν τῆς εἶναι μπορετὸ νὰ τοὺς ἀποκρυπτογραφήσῃ.

Πέρασαν μέρες πολλές. Ἰδιες, σχεδὸν ἀπαράλλαχτες ἢ μιὰ μὲ τὴν ἄλλην. Ἡ ζέστη ὑποχώρησε λίγο λίγο καὶ φάνηκαν τὰ πρῶτα ἀχνόγκριζα σύννεφα στὸν οὐρανό. Ὁ ἑλαφρὸς ἄνεμος τὰ σκόρπιζε καὶ τᾶκανε ν' ἀρμενίζουν σὰν τοῦφες ξεφτισμένου μπαμπακιού. Τὰ πρωτοβρόχια καθάρισαν τοὺς κήπους, τὰ δέντρα, τοὺς δρόμους. Ὅλα μοιάζουν ξανανοιωμένα φρέσκα κι ἔτοιμα γιὰ τὴ νέα πορεία. Γι' αὐτὴν, δὲν εἶναι ἡ πρωτοχρονιά ἀρχὴ τῆς νέας χρονιάς, μὰ ὁ Ὁκτώδρης. Πού πλένονται καὶ καθαρίζονται τὰ σπίτια, πού στρώνονται τὰ χαλιά, κρεμάζονται οἱ κουρτίνες, π' ἀνοιγοῦν τὰ σχολεῖα. Κι οὔτε νοιώθη νάχη διαφορά τὸ φθινόπωρο ἀπὸ τὴν ἀνοιξή ἄλλην, παρὰ τούτῃ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλο υστῆς χρονιάς. Καὶ πού τὰ χρώματα τοῦ φθινόπωρου εἶναι χρώματα μαλακά, γλυκά, γήινα, σ' ἀντίθεση μὲ τ' ὀργιαστικὸ πανηγύρι τῶν ἀνοιξιόατικων χρωμάτων. Κατὰ τᾶλλα, νοιώθη ἴδια τὴν δημιουργικὴ πνοή, τὸν ἀναζωογονητικὸν ἀέρα, τὴ χλιαρὴν ἀτμόσφαιρα, τὶς σπιτικὲς ἑτοιμασίες.

Τὸ ἄρωμα τῆς βανίλλιας στὰ γλυκά, τὰ φρέσκα λουλούδια στὰ βάζα, τὶς δροσερὲς πρασινάδες στοὺς κήπους καὶ τὶς γλάστρες.

Κεῖνο τὸ πρωτὶ σηκώθηκε πολὺ νωρίς. Δὲν εἶχε κοιμηθεῖ διόλου καλὰ τὴ νύκτα. Ἐννοιωθε τὸ κεφάλι βαρὺ καὶ μιὰ κακοθυμιὰ τῆς χάλαγε κάθε σκέψη γιὰ τὸ πρόγραμμα τῆς ἡμέρας.

Ἀφοῦ φύγαν ὅλοι ἀπ' τὸ σπίτι, ὁ ἄντρας στὴν δουλειά, τὰ παιδιά σχολεῖο, ἀνοιξε τὶς θρύσες μὲ κρῦο καὶ καφτὸ νερὸ στὴν μπανιέρα, κι ὡς νὰ ἀπογεμίση ἔφτιαξε μαῦρο δυνατὸ καφέ. Πῆρε τὸ φλυτζάνι μαζί τῆς καὶ τ' ἀπίθωσε πλάι στὸ μυρωδάτο νερὸ. Χώθηκε μ' ἀπόλαυση ὡς τὸ λαιμό. Μοσχομύριζε πεῦθο καὶ λεθάντα. Πού καὶ πού ἔβγαζε τὸ μουσκεμένο χέρι, ἔπαιρνε ἀπὸ δίπλα τὸν καφέ καὶ κατὰπινε ἀργά, ἀπολαυστικὰ γουλιὰ γουλιὰ. Τὸ ρόφημα τοῦτο τὴν ξυπνοῦσε, τῆς καθάρισε τὸ μυαλό. Ἄρχισε νὰ νοιώθη εὐεξία. Κόμποι ἰδρώτα φάνηκαν στὸ μέτωπο τῆς καὶ τὸ χάραξαν καθὼς κυλοῦσαν μέχρι τὸ λαιμὸ τῆς. Ἡ μουσικὴ ἔφτανε ἀπαλὴ ἀπὸ τὸ διπλάνο δωμάτιο. Τυλίχτηκε στὸ μαλακὸ μπουρνούζι καὶ πέρασε τὰ βρεγμένα πόδια τῆς στὶς πάνινες παντοῦφλες. Ἄκουσε τὸ τηλέφωνο νὰ χτυπᾶ, καὶ τὴν κοπέλλα πού καθάρισε κάτω νὰ τὴν φωνάζῃ. Κατέβηκε τὶς σκάλες κι σήκωσε τ' ἀκουστικὸ. Ἦταν μιὰ φίλη τῆς μίλησαν κάμποση ὥρα, κι ὅσα νερὰ δὲν ἀπορρόφησε ἡ ρόμπα τῆς κυλοῦσαν στὰ πόδια τῆς σχηματίζοντας ἓνα μικρὸ ὕγρο λεκέ στὸ πάτωμα. Φλουαροῦσαν μ' εὐχχάριστη διάθεση κι ὡς νὰ τελειώσουν, τὸ κέφι τῆς ξανάρθε ὀλοζώντανο. Ντύθηκε βιαστικὰ κι ἔβριξε μιὰ ματιὰ ἀπ' τὸ παράθυρο. Ἦταν συννεφιά, καὶ κάτω στὸ θάθος τοῦ ὀρίζοντα εἶχε θολούρα. Σίγουρα θῆρριχτε βροχή. Μὰ τίποτα δὲν τὴν σταματοῦσε. Πῆρε τὴν γαλάζια ὀμπρέλλα τῆς, τὴν τσάντα, καὶ κίνησε νὰ φύγῃ. Στὸν κήπο κοντοστάθηκε διστακτικὴ. Νᾶπαιρνε τ' αὐτοκίνητο ἢ νὰ πῆγαινε μὲ τὰ πόδια; Τοῦτος ὁ ὕγρὸς γκριζὸς καιρὸς ἦς ἄρεσε πολὺ. Ἀποφάσισε νὰ περπατήσῃ. Ἦταν ἀκόμη πολὺ νωρίς. Στοὺς βρεγμένους δρόμους τ' αὐτοκίνητα καθὼς περνοῦσαν πιτσιλλίζαν μὲ λάσπη τοὺς περαστικούς. Ψῆς ἔκανε πολλὴ βροχή. Στὰ ρεῖθρα τῶν δρόμων λίμναζαν νερὰ, κι ὅλα ἦταν νοτισμένα. Ἀνάσανε ἀπολαυστικὰ τὸ κρῦο ἀεράκι. Περπατοῦσε δίχως νὰ βιάζεται χαζεύοντας ἐκεῖ κι ἐδῶ. Χώθηκε στοὺς δρόμους μὲ τὰ μαγαζιά. Πίσω ἀπὸ τὰ μεγάλα κρυστάλλα φάνταζαν κατάφορτες οἱ διτρίνες. Σὲ μερικὲς ἄναθαν τὰ φῶτα καὶ τὸ ψυχρὸ ἀπὸ ΝΕΟΝ ἠλεκτρικὸ ἔδινε μιὰ πρῶμην γιορτινὴ ὄψη στὴν μουντὴ ἀτμόσφαιρα. Ἐκανε κατὰ τὸ κέφι τῆς σιγμῆς. Στεκόταν στὰ κοσμηματοπωλεῖα, προσπερνοῦσε ζαχαροπλαστεῖα κι εἶδη ἠλεκτρικῶν συσκευῶν, ξανασταματοῦσε στὶς κομφὲς μπουτίες καὶ τὰ παλαιοπωλεῖα. Κυτ-

τοῦσε, περιεργαζότανε μὲ προσοχὴ μὰ δὲν ἔμπαινε πουθενά. Καμμιά διάθεση σπατάλης ἢ πλεονεξίας. Στὴν πραγματικότητα τῆς ἄρεσε ἡ ἐγκράτεια τῆς αὐτῆ. Ἀπολάμβανε νὰ κυτᾶ δίχως νὰ ἐπιθυμῇ. Νὰ θαυμάζῃ δίχως νὰ φθονῇ. Στάθηκε μπρὸς σ' ἕνα μικρὸ ἀνθοπωλεῖο. Μέσα κι ἔξω ἀπ' αὐτό, στοιβαγμένα μέσα σὲ κεραμικά καὶ πῆλινα δοχεία βρίσκονταν φρεσκότατα, γεμᾶτα δροσοστάλες, γαρύφαλλα, τριαντάφυλλα καὶ χρυσάνθεμα. Τὰ πρῶτα τοῦ φετινοῦ χειμῶνα. Μικρὰ λευκορόδινα σγουρὰ κεφαλάκια σὲ πυκνὲς τοῦφες στὸ ἴδιο κοτσάνι, μεγάλα κίτρινα καὶ ρόζ μὲ μιὰν κέρινη ἔψη, τεράστια μελισσόχρυσά μ' ἀτίθασσα κατσαρὰ πέταλα σὰν κεφάλι μέδουσας. Τὰ κύταζε μαγεμένη δίχως νὰ μπορῇ νὰ πῆ ποιά ἀπ' ὅλα τῆς ἄρεσαν καλύτερα. Προχώρησε στὸ ἐσωτερικὸ καὶ μὲ ξαφνικὴ ἔμπνευση ζήτησε «λίγα ἀπ' ὅλα». Κρατώντας τὸ μπουκέτο τὰ χρυσάνθεμα στὴν ἀγκαλιά τῆς τυλιγμένα στὸ ἀσημένιο γυαλιστερὸ χαρτί, προχώρησε στὰ πλανόδια καρροτσάκια. Λεῖτες κατακίτρινες μπανάνες, φουσκωτὰ κατακόκκινα ρόδια, σὰν τὰ μάγουλα τοῦ Αἰόλου σὲ κάποιον πίνακα τοῦ Μποτσιέλι, μικρὰ καὶ μεγάλα χυμώδη μανταρίνια, μῆλα κίτρινα, κόκκινα, πράσινα, τὶ ἄρμονία χρωμάτων, τὶ θαυμαστὴ σύνθεση τὸ κάθε ἕνα ἀπὸ τοῦτα τὰ καρροτσάκια... Ἀπόρησε ποῦ κανένας ζωγράφος — ἀπ' ὅσο ξέρει — δὲν ἐμπνεύστηκε ἀπὸ τοῦτο τὸ θέαμα τῆς ἀφθονίας. Ὑποσχέθηκε στὸν ἑαυτὸ τῆς νὰ ξανάρθῃ μὲ μιὰ φωτογραφικὴ κάποιο πρῶτ, κι ἀννοίγοντας τὴν τσάντα ἔβγαλε τὸ πορτοφόλι. Φορτωμένη φρούτα καὶ λουλούδια μπήκε στὴν ἀνοιχτὴ μισοσκότεινη εἴσοδο τῆς μητρόπολης. Ἀπίθωσε τὰ πράγματα τῆς πίσω ἀπὸ ἕναν σκάμνο, καὶ προχώρησε στὸ εἰκονοστάσι μ' ἕνα ματσάκι χρυσάνθεμα κι ἕνα κερί. Μέσα στὴν ἐκκλησία βασίλευε σιωπῆ. Τὸ ὑποδλητικὸ φῶς ποῦ γλύστραγε φιλτραρισμένο ἀπὸ τὰ χρωματιστὰ τζάμια τῶν διτρώ, ἀπλωνόταν σὰν γλυκεῖα ἀνταύγεια τῆς θεϊκῆς στοργῆς. Στὴν ἀτμόσφαιρα πλαγιόταν οὐσία γαλήνης, εὐλάβειας, εἰρήνης. Θυμᾶται τοῦτο τὸ ἴδιο συναίσθημα νὰ τὴν πλημμυρίζῃ μέσα στὰ τζαμιά τῆς Πόλης, στοὺς μεγάλους καθεδρικοὺς τῆς Εὐρώπης, σ' ὅλες τὶς ἐκκλησίες καὶ τὰ τζαμιά τοῦ κόσμου καὶ τ' ἀρχαῖα ἱερά. Λὲς καὶ κρατοῦν διαποτισμένοι οἱ τοῖχοι οἱ τροῦλλοι τὰ ἐρείπια τὴν ἴδια οὐσία τοῦ Θεοῦ.

Βγαίνει ξανά στὸ δρόμο. Φιλὴ θροχὴ πιτσιλλίζει τοὺς περαστικοὺς ποῦ τρέχουν διαστικοί. ἄλλοι χώνονται σὲ ταξί, μερικοὶ στέκονται νὰ προστατευθοῦν κάτω ἀπὸ τὶς μαρκίζες τῶν κυρίων. Μιὰ πόλη, παράξενο συνοθύλευμα τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ μοντέρνου, τοῦ εὐρωπαϊκοῦ καὶ τ' ἀνατολίτικο. Ἐξωτικὰ στοιχεῖα πλάϊ στὶς τελειότερες ἐπιτεύξεις τῆς τεχνολογίας. Γραφικὲς ὁμορφιὲς πλάϊ σ' ἐξαμέλωματικὲς ἀσχήμιες. Ἀναιμικὲς πρασινάδες χαμένες στὴν ζούγκλα τοῦ μπετόν καὶ τοῦ μετάλλου. Διασχίζει διαστικά τοὺς πυκνοδιάβατους δρόμους συλλαμβάνοντας ἐκλεκτικὰ ὅτι τῆς δίνει γαλήνη κι ὁμορφιά.

Στὸ σπίτι, γεμίζει τὰ θάξα μὲ λουλούδια. Φορτώνει τὴν φρουτιέρα μὲ φθινοπωρινούς καρπούς καὶ περιμένει.

Περιμένει νὰ δώσῃ ὅση γαλήνη κι ὁμορφιά μάζεψε στὴν περιπλάνησή τῆς.

Σὲ λίγο τὸ σπίτι θὰ γεμίσῃ κουδέντες καὶ φωνές, οἱ σάκκες θὰ πεταχτοῦν ἐδῶ κι ἐκεῖ τὸ τραπέζι στρωμένο θὰ δεχτῇ τοὺς πεινασμένους ἀπόδημους ποῦ ἔρχονται καὶ πάνε, σπίτι δουλεῖα σχολεῖο σπίτι... ξανά καὶ ξανά.

Μέρες ὅμοιες μὰ καὶ διαφορετικὲς ἢ μιὰ μετὰ τὴν ἄλλη, μέρες μὲ στιγμὲς χαρᾶς ρουτίνας, πλήξης, ἐνθουσιασμοῦ, μέρες γαλήνης καὶ πολέμου, ραθυμίας ἀναστάτωσης, καὶ ἄρμονίας. Ἕνας μικρόκοσμος. Ὁ δικός τῆς κόσμος. Κάθετα γαληνεμένη μὲ τὸ πλεχτὸ στὰ χέρια. Ἡ μουσικὴ διάχυτη σκορπίζει μελωδίες. Τώρα θάρθοῦν. Ὅπου νάναί τοὺς περιμένει.

Κ Α Θ Ε Μ Η Ν Α

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΜΗΝΥΜΑ ΤΟΥ ΠΡΕΣΒΕΩΣ ΤΗΣ
ΕΛΛΑΔΟΣ κ. ΧΡ. Γ. ΖΑΧΑΡΑΚΙ
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟ
ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΚΑΙΡΙΑ
ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΠΕΤΕΙΟΥ

Ἑλληνίδες καὶ Ἕλληνες τῆς Κύπρου,

Γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ τὸ Πανελλήνιο πα-
νηγυρίζει, σήμερα, τὴν ἐπέτειο τῆς Ἑθνικῆς
Παλιγγενεσίας. Καὶ γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ, σὲ
ᾧρες κρίσιμες καὶ ἀποφασιστικὲς γιὰ τὴ μοί-
ρα τοῦ Ἑθνους, οἱ ὅπου γῆς Ἕλληνες στρέ-
φουμε εὐλαβικὰ τὴ σκέψη πρὸς τὸ παρελθόν,
τιμώντας τὸν ἀγώνα τῶν προμάχων τῆς ἐλευ-
θερίας μας, πού μετ' τῆς θυσίας τους μετέτρε-
ψαν σὲ ἱστορικὴ πραγματικότητα τὸ ὄραμα
τῆς σκλαβωμένης, γιὰ τετρακόσια χρόνια,
φυλῆς. Ἡμέρα μνήμης, λοιπόν, ἡ σημερινή
καὶ ἀναπολήσεως τῆς ἀρετῆς καὶ δόξας τῶν
πατέρων μας. Ἀλλὰ καὶ ἡμέρα διαλογισμοῦ
καὶ προβληματισμοῦ γιὰ τὴν σύγχρονη καὶ
τὴν μελλοντικὴ ἐθνικὴ μας πορεία.

Μέσα στὴ γενικώτερη ἀτμόσφαιρα συγ-
χύσεως, ἀγχους καί, δυστυχῶς, πολὺ συχνά,
βιαιότητος, πού χαρακτηρίζει τὴ σημερινή τα-
ραγμένη περίοδο τῆς ἀνθρωπότητος, ἡ φετει-
νὴ ἐπέτειος θρῖσκει τὴν Ἑλλάδα στὸ κατώ-
φλι μιᾶς νέας ἱστορικῆς φάσεως. Ἡ χώρα
μας γίνεται, σὲ λίγους μῆνες, πλήρες καὶ
ἰσότιμο μέλος μιᾶς εὐρύτερης πολιτικῆς, οἰ-
κονομικῆς καὶ πολιτιστικῆς οἰκογένειας, στὸ
πλαῖσιο τῆς Δημοκρατικῆς Εὐρώπης. Ἀποδε-
χόμενη τὴν ἱστορικὴ πρόκληση καὶ διατηρών-
τας τὴν ἐθνικὴ τῆς ταυτότητα, ἡ Ἑλλάς
προσέρχεται στὴν Εὐρώπη μετ' τὴ βεβαιότητα
ὅτι συμβάλλει ἀποφασιστικὰ στὴν ἐμπέδωση
τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας τῶν φιλελευθέρων
Εὐρωπαϊκῶν λαῶν, στὴν κατοχύρωση τῶν
δημοκρατικῶν ἐλευθεριῶν, στὴν ἐπιτάχυνση
τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως καὶ στὴν κοινὴ
ἀπόλαυση τῶν καρπῶν τῆς κοινωνικῆς προ-
όδου.

Παράλληλα, βαθύτατα προσηλωμένη στὸ
δόγμα τῆς εἰρηνικῆς συμβιώσεως μετ' ὅλους
τοὺς λαούς, ἡ Ἑλλάς καταβάλλει εἰλικρινεῖς
καὶ ἐποικοδομητικὲς προσπάθειες γιὰ τὴν πε-
ραιτέρω ἀνάπτυξη τῶν φιλικῶν σχέσεών της
μετ' ὅλες τῆς χώρες καί, ἰδιαίτερα, μετ' οὓς
θόρειους βαλκανικοὺς γείτονές της. Ἐξ ἄλ-
λου, ὁ Ἑλληνικὸς λαός, ἔχοντας ἐξασφαλίσει
τὴν ὁμαλὴ λειτουργία τῶν δημοκρατικῶν του
θεσμῶν, πού ἀποτελεῖ ἀπαραίτητη προϋπόθε-

ση γιὰ τὴ γενικώτερη ἀνοδικὴ πορεία ἐνός
εὐνομούμενου καὶ φιλελεύθερου κράτους, ἀ-
ποδύεται σὲ πολὺπλευρο καὶ δημιουργικὸ ἀ-
γώνα πρὸς στερέρωση τῆς οἰκονομικῆς καὶ
κοινωνικῆς εὐμερίας του ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐν-
ίσχυση τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης, γιὰ τὴν ὁποία
ὁμόφωνα καὶ ἀγόνῃ τα δέχεται βαρύτερες
οἰκονομικὲς θυσίες. Γιὰτ' γνωρίζει καλὰ καὶ
πιστεύει ἀκράδαντα ὅτι μιὰ εἰρηνικὴ περίοδος
πού εὐχονταὶ καὶ ποθοῦν διακαῶς ὅλοι οἱ
Ἕλληνες, θὰ εἶναι μοναδικὸς καὶ ἀνεκτίμη-
τος παράγων ἀνορθώσεως καὶ προόδου. Γνω-
ρίζει, ὅμως, συγχρόνως, ὅτι, στὴν περίοδο
αὐτὴ τῆς παγκόσμιας ἀναταραχῆς, θὰ πρῆπει
νὰ εἶναι ἔτοιμος, ὅπως καὶ στὸ παρελθόν,
νὰ ἀντιμετωπίσει ἀποφασιστικὰ κάθε ἀπρό-
κλητὴ ἐπιβουλὴ πού θὰ ἐστρέφετο κατὰ τῆς
ἐλευθερίας καὶ τῆς ἐδαφικῆς ἀκεραιότητος
τῆς πατρίδος του.

Ἀναπολώντας ἔτσι τὸ ἱστορικὸ παρελ-
θόν τοῦ Γένους καὶ ἀντλώντας ἀπ' αὐτὸ χρή-
σιμο διδάγματα, ἀλλὰ καὶ προσαρμόζοντας
τὴν πορεία τους μετ' τὰ σύγχρονα ρεύματα,
τῆς ἀνάγκες καὶ τὰ καλέσματα τῶν καιρῶν,
οἱ Ἕλληνες βαδίζουν μετ' σιγουριά στὸ παρὸν
καὶ κτίζουν γερὰ θεμέλια γιὰ τὸ μέλλον.
Κραταιώνοντας τὴν ἰσχύ καὶ τὸ διεθνὲς κύ-
ρος τῆς χώρας, χαλυβδώνουν, ταυτόχρονα,
τὴν ἀπόφασή τους νὰ προασπίσουν ἐναντία
σὲ σύγχρονους κινδύνους τὰ δίκαια τοῦ Ἑλ-
ληνισμοῦ. Καί, στὸ πλαίσιο τοῦ ἐθνικοῦ συ-
νόλου, νὰ παράσχουν ἀμέριστη τὴν συμπα-
ράστασή τους στὸν ἀγαπημένο καὶ αὐτάδελο
Ἕλληνισμό τῆς Κύπρου, πού χερματίζεται
γιὰ ἔκτο, κατὰ σειρά, χρόνο, παρὰ τῆς σινε-
χεῖς, ἐποικοδομητικῆς καὶ ἐμπρακτῆς ἐκδη-
λώσεως καλῆς θελήσεως τῆς Κυπριακῆς Κυ-
βερνήσεως γιὰ τὴν προώθηση ἐνός οὐσιαστι-
κοῦ, τίμιου καὶ ἀποτελεσματικοῦ διαλόγου.
Συμπάρασταση πολὺπλευρη καὶ συγκεκριμένη,
πού, χωρὶς ὑπολογισμούς καὶ δημοσκοπικὴ
κομπορημοσύνη, παρέχεται σάν πηγαία ἐκ-
δήλωση ἐθνικῆς ταυτότητος, σφρηλατημέ-
νης μετ' πανάρχαιους δεσμοὺς αἵματος, οἱ ὅ-
ποιοι παρέμειναν καὶ θὰ παραμείνουν ἀκα-
τάλυτοι παρὰ ὁποιοδήποτε ὑπερόβουλη δια-
βολή. Ἡ συμπάρασταση αὐτὴ συνοδεύεται ἀ-
πὸ τὴν εἰλικρινῆ εὐχὴ ὅπως ὁ Κυπριακὸς
Ἕλληνισμὸς διαφυλάξει σάν κόρη ὀφθαλμοῦ
τὴν ἐνότητά του, μένοντας ἀταλάντευτα προ-
σηλωμένος στὸν ὑπέροστο σκοπὸ τῆς σπιτη-
ρίας τῆς Κύπρου. Καὶ θὰ συνεχισθεῖ ἀμειώ-
τη μέχρι τὴν ἐπίτευξη δίκαιης καὶ μόνιμης
λύσεως, πού θὰ κατοχυρώνει μιὰ ἀνεξάρτητη,
ἀκέραιη, ἐλεύθερη καὶ εὐνομούμενη Κυπρια-

κή Πολιτεία, στην οποία όλοι οι κάτοικοί της, νομιμόφρονες πολίτες του Κράτους τους, θα μπορούσαν ανεμπόδια να εκφράζουν την εθνική τους καταγωγή και προσωπικότητα.

Θα ήταν ανάξιος του παρελθόντος του ο Έλληνισμός, αλλά και άσυγχώρητα επιλήσμων του μέλλοντός του, εάν δεν συσειρώνε τις δυνάμεις του για να συμπαρασταθεί σύσσωμος στον ειρηνικό αυτό αγώνα των Ελλήνων της Κύπρου. Έχει, όμως, αποδείξει ο Έλληνισμός ότι ούτε ανάξιος είναι, ούτε επιλήσμων των εθνικών επιταγών. Η έμπειρος πού γιορτάζουμε, σήμερα, μαρτυρεί του λόγου το άσφαλές.

Με τις σκέψεις αυτές, Έλληνίδες και Έλληνες της Κύπρου, και με άκλόνητη πίστη στο μέλλον του Έθνους και σε καλύτερες μέρες για το πολύπαθο και ήρωικό αυτό νησί, σās μεταφέρω μήνυμα αδελφικής αγάπης της Κυβερνήσεως και του λαού της Ελλάδος.

24 Μαρτίου, 1980.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ
ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΤΑ
ΤΟΝ ΕΠΙΣΗΜΟ ΕΟΡΤΑΣΜΟ
ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΤΟΥ ΑΠΡΙΛΗ 1955

Νά πάρουμε μιά σταγόνα από το αίμα σου να καθαρίσουμε το δικό μας,
νά πάρουμε μιά σταγόνα απ' το αίμα σου να μπολιάσουμε το δικό μας
νά πάρουμε μιά σταγόνα απ' το αίμα σου να βάψουμε το δικό μας
νά μη μπορέση πιά ποτές
νά το ξεθωριάση ο φόβος.

(Κ. Μόντη, Τραγουδί για το μεγάλο αδελφό μας).

Έξοχότατε Κύριε Πρόεδρε,
Μακαριότατε,

Υπάρχουν στην ιστορία των λαών περιόδοι ήθικης άκμης, έθνικης ανάτασης και αίσιοδοξίας, πετάγματα σε ύψη ούρανοφώρα. Κ' υπάρχουν άκόμα χρόνοι κατάπτωσης και ταπεινώσης, σύγχυσης, καμάτου και άπαισιοδοξίας. Οι έναλλαγές αυτές ίσως νάναι κιόλας άπαραίτητες στην ιστορική διεργασία και τους θιορρύθμους των λαών, όπως συμβαίνει και στις περιπτώσεις των άτόμων.

Αν στους καιρούς της κάμψης και της έκπτωσης δέν έπικρατήσει ή άποκαρδίωση, ή έσχατη άπογοήτευση και κατάρρευση, είναι δυνατό ο πόνος ν' άποβεί δημιουργική δύναμη, πού νά όδηγήσει το λαό σε άνώτερη μορφή άυτοσυνειδησίας, σε βαθύ προβληματισμό για τή μοίρα και τους προσανατολισμούς του και σε αίσιοδοξία για το μέλλον. Άρκει τέτοιες ώρες νά βρεθοούν πνευματικοί και πολιτικοί ήγέτες, πού νά συναιρέσουν μέσα του τά αίτήματα των καιρών, νά δούν

μέ βλέμμα όξυδερκές πίσω από τήν άχλύ, νά δονήσουν τους μουδιασμένους άρμούς της ιστορίας και νά έμφυσήσουν στην καρδιά του λαού έμπνοή κι άυτοπεποίθηση.

Μετά τήν καταστροφή του 1974, άπτή ή άνάγκη γίνεται για τόν τόπο μας όσο πάει και πιό άίσθητή. Έδώ κι έξι χρόνια τώρα, από τόν τεφρό εκείνο Ιούλη, πού τό σώμα της Κύπρου σημαδεύτηκε κατάστημα μέ τις χαρακιές της προδοσίας και της συμφοράς, ζούμε — όλοι τό έπαναλαμβάνουμε — τις πιό κρίσιμες στιγμές της ιστορίας μας, γιατί διακυβεύεται ή έθνική μας έπιβίωση σε τούτο τ' άκροθαλάσσι.

Γνοιαζόμαστε όμως όσο θάπρεπε και θυμόμαστε κι άνησυχούμε; "Η μήπως όκνοι και ράθυμοι και βολεμένοι ριχτήκαμε στο κυνηγητό του κέρδους, μέ κίνητρο τό άτομικό συμφέρον και στόχο τόν εύδαιμονισμό και τήν ύλομανούσα εύτυχία; Μήπως μās παρασέρνει ο έγωϊσμός κ' ή ιδιοτέλεια, τά προσωπικά πάθη, οι άντιζηλιές, οι φιλοδοξίες και ξεχνούμε τήν κοινή μοίρα και τό μέλλον του τόπου μας;

Τά έρωτήματα τούτα άνακύπτουν πιό έντονα σήμερα, καθώς γιορτάζουμε τή γενέθλια μέρα της άνεξαρτησίας μας. "Η 1η τ' Άπρίλη, ήδη 25 χρόνων, χάρισσα και φεγγοβολή γεμάτη, μās κοιτάει κατάματα και μās κοιτάζει. Μστράει τό μύλι μας και κατά πού πράξαμε λογαριάζει τήν άξιώσυνή μας. Ός τό μεγαλύτερο ήθικό κατόρθωμα της νεώτερης ιστορίας μας ή 1η τ' Άπρίλη δικαιωματικά μās κρίνει. Άλλά και για ένα άκόμη λόγο, ή ιστορική άπτή στιγμή έχει τό δικαίωμα ν' άποφανθεί για μās. Δημιούργημα των ανθρώπων, πού πολλοί ζούν και κινούνται άνάμεσό μας, της δικής μας γενιάς, έχει έπίγνωση των δυνατοτήτων μας και συνεπώς μπορεί νά μετρήσει ως ποίο βαθμό τις πραγματοποιούμε σήμερα.

Υπάρχουν βέβαια μερικοί πού ύποστηρίζουν ότι τό 55 δέν έπρεπε να ξεκινήσει κι ότι άλλοι χειρισμοί θά όδηγοσαν σε καλύτερα άποτελέσματα σήμερα. Άνεξάρτητα από τό γεγονός ότι ή άποψη άπτή δέν μπορεί νά μεταφερθεί από τήν καθαρά θεωρητική σφαίρα στο χώρο της πράξης, γιατί δέν μπορούμε, βέβαια, νά κάμουμε έκτομή της πραγματικότητας, πού έχει γίνει ιστορία, και νά μεταμοσχεύσουμε στη θέση της προδιαγεγραμμένα σχηματικά γεγονότα, μέ άλλα λόγια δέν έχουμε τρόπο νά μάθουμε άν άλλίως θάταν πράγματι καλύτερα παρά έτσι, πιστεύουμε πώς τό 55 σάν πράξη καθολική του λαού δέν κρίνεται από τό πολιτικό άποτέλεσμα, αλλά από τήν ήθική άκτινοβολία της. Και μόνο τό γεγονός ότι ξεκίνησε άυτός ο αγώνας για δυναμική διεκδίκηση της λεφτεριάς μας είναι κέρδος τεράστιο. Με τόν αγώνα του 55-59 ο λαός μας άυτοβεβαιώθηκε έν καμίνω, συνειδητοποίησε τις τεράστιες δυνα-

τότητες που έκρυβε μέσα του κ' επαναβεβαίωσε την πίστη του στον άνθρωπο και τα ιδεώδη, για τα οποία πρέπει αυτός να Ζεί. Απόβαλε τα αισθήματα κατωτερότητας που πριν είχε κι απόκτησε μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση. 'Επιτέλους, αν υπάρχει κάτι για το οποίο δικαιούται να σεμνύνεται ο λαός μας στα νεώτερα χρόνια, δεν είναι ούτε ο πλοῦτος, ούτε η στρατιωτική δύναμη ή τα τεχνολογικά και επιστημονικά του επιτεύγματα, αλλά το κατακόρυφο ήθικό κατόρθωμα της δυναμικής διεκδίκησης της λεφτεριάς του με τὸν ἀγώνα της ΕΟΚΑ.

Ο δυναμικός αυτός αγώνας, όπως άλλωστε κι όλες οι προηγούμενες ξέφορες της νεώτερης ιστορίας μας, τροφοδοτήθηκε με τὸ μάννα της εθνικής κληρονομιάς, που κληροδοτήθηκε ως Ὁρθοδοξία, Παιδεία και Παράδοση Λαϊκή. Αὐτοὶ οἱ παράγοντες που συνέλεξαν στὴν ἐπιβίωσή μας μέσα στὸ χρόνο ὕφαναν και τὸ 55, ἑξόμπλι ἀσύγκριτο στὸ πέπλο της λεφτεριάς.

Ἀπ' όλες τις περιόδους της νεώτερης ιστορίας μας, τὰ χρόνια της ἀγγλοκρατίας στάθηκαν ἴσως τὰ πιὸ ἐπικίνδυνα γιὰ τὴν εθνική μας ἐπιβίωση. Ἡ ἐπιπλάστη ἄνεση, ὁ δῆθεν φιλελευθερισμὸς τῶν κυριάρχων, οἱ συμβατικές ἐλευθερίες ἔτειναν νὰ σαγηνεύσουν τοὺς ἀστόχαστους, τοὺς ἐπιπόλαιους, τοὺς ἐπιλήθμονες.

Πολύπειρος και πολυμήχανος ὁ κυριάρχος πάσχισε με σύστημα νὰ υποδουλώσει τὴν ἑλληνική παιδεία, νὰ ἐνσταλάξει τὴ δουλοφροσύνη και νὰ ἀποχρωματίσει τὴν εθνική συνείδηση. Στις πρεσβείες, στὰ ψηφίσματα, στὶς ἐπικλήσεις τῶν κοινῶν ιδεωδῶν γιὰ τὰ ὁποία συντροφιαστά πολεμήσαμε τὸ Μεγάλο Πόλεμο, ἔσφιγγε τὸ πρόσωπο με δυσαρέσκεια, ἀφήνοντας μιὰ ὑποψία χαμόγελο νὰ μᾶς μαχαιρώνει με εἰρωνεία. Μεταχειρίστηκε τις ψευδεῖς ὑποσχέσεις, τὸ ὑποκριτικὸ χαμόγελο, τοὺς μυκτηρισμούς, τὸ διαίρει και βασιλεύει, τὴ στυννή καταπίεση, φτάνοντας στὴν ὕβρη τοῦ οὐδέποτε.

Μὰ ὅταν τὰ μέτρα παραβιαστοῦν με τὴν ἀλαζονεία και τὴν ὑπεροψία, ἀνοίγει ὁ δρόμος γιὰ τὴ Νέμεση.

Κάτω ἀπὸ τὴν ἐμπνευσμένη καθοδήγηση τοῦ Ἐθνάρχου Μακαρίου και τοῦ Στρατηγοῦ Διγενῆ ἕνας ὀλάκερος λαός, ἀδελφωμένος σὲ ἀρραγὴ ἐνότητα και ὁμοψυχία, που πήγαζε ἀπὸ σαφήνεια στόχων και μέσων, πραγματοποιοῖσε τὸ θαῦμα της ἐπικῆς τετραετίας.

Τὰ τέσσερα ὑπέροχα χρόνια, που κράτησε ὁ ἔσηκωμός, ὁ Ἄγγελος δυνάστης πάλεψε με ἀπόγνωση νὰ κάμψει τὸ ἀγωνιστικὸ φρόνημα με καταστροφές, κατ' οἶκον περιορισμούς, συλλήψεις, βασανιστήρια, ἀγχόνες. Νὰ δεσμεύσει με κάθε λογῆς μηχανές και νὰ στραγγαλίσει τὴ λεφτεριά. Μ' αὐτὴ στραφογεννιόταν στὰ βουνὰ και τις πεδιάδες

μας, στὶς πόλεις και τὰ χωριά και τὰ σχολειὰ μας, πίσω ἀπὸ τὸ συρματοπλέγμα, στὰ μπουντροῦμια της Ὁμορφίας και τῶν Πλατῶν, στὰ κρησφύγετα, στὶς ἀγχόνες, στὴ Ζωπηγιῆ, τὸ Μαχαιρᾶ, τὸν Ἀχυρώνά, τὸ Δίκωμο. Μποροῦσες ν' ἀγναντέψεις τὴ λεφτεριά στὸ γίγνεσθαί της πανωραία στὸ Ἐσφινικό μεγάλωμα τῶν παιδιῶν, τῶν ἐφήβων τὸ ἀντρείωμα, τῶν ἀντρῶν τὸ γιγάντωμα, τὸ ἀναφτέρωμα τῶν γερόντων. Νὰ τὴν ἀφουγκραστεῖς στὴν πονεμένη ἀνάσα τῶν παλληκαριῶν που ὕφισταντο τὰ βασανιστήρια. Νὰ τὴν ψαύσεις στὶς μαθητικές τσάντες, που κουβαλοῦσαν χειροβομβίδες και παράνομα φυλλάδια. Νὰ τὴν ὀμίσαις στὰ φυλακισμένα μνήματα και τοὺς μурωμένους τάφους τῶν μεγάλων νεκρῶν μας.

Σήμερα, 25 χρόνια μετὰ τὴν πρώτη τ' Ἀπρίλη 1955, ζοῦμε σὲ συνθήκες που συνιστοῦν βαθύκολλη τραγικότητα. Εἶναι ὁ καταυλισμός που στέκει ἀκήρη δίπλα μας, και τὰ χωσιὰ και τ' ἀκρογιάλια μας, τὰ σπίτια, τ' ἀγάλιατα κι οἱ ἐκκλησιές μας ἐκείθεν της γραμμῆς, που περιμένουν. Κ' εἶναι ἡ αἰτάσσομα πληγὴ αὐτῶν που προσδοκοῖν τοὺς δικούς τους νὰ γυρίσουν. Κι εἶναι ἀκόμα οἱ μαυλοπορευμένες της ἄλωσης ἐκ τῶν ἔσω και της ἄλωσης ἐκ τῶν ἔξω.

Καιρὸς μνήμης κ' εὐθύνης γιὰ ὅλους σήμερα, ὥστε νὰ ὑψώσουμε τὴν ταπεινώση τὸ ἀγωνιστικότητα, νὰ κατασιγάσουμε τὰ προσωπικά πάθη και νὰ συναίρέσουμε τὰ ἐγὼ σὲ ἐμεῖς. Ν' ἀφήσουμε τὴν κενολογία, και με σοβαρότητα κ' ὑπευθυνότητα νὰ θέσουμε τὰ θεμέλια της ἐνότητας. Ἐνότητα μπορεί νὰχομε σὰν ὑπάρχει σαφήνεια στόχων και μέσων, ἐνίσχυση τῶν θεσμῶν και τῶν δημοκρατικῶν διαδικασιῶν, πολιτική και οικονομική σταθερότητα. Ἡ οἰκοδόμηση ἀμυντικῶν ἐρεισμάτων, ἡ κοινωνική δικαιοσύνη, ἡ ἀξιοκρατία, ἡ ἐπάρχηση τῶν πρηνιάτων με βάση τὰ ἀληθινὰ τους μεγέθη, ὅλα τούτα μποροῦν νὰ συντελέσουν, ὥστε ἡ ἐνότητα νὰ γίνει ἀπτή πραγματικότητα.

Αὐτὴ τὴν ἐνότητα νὰ διαφυλάξουμε ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ, γιατί εἶναι λίθος ἀκρογωνιαίος κάθε συλλογικῆς ἐξόρμησης. Με χαλυδῶμένο τὸ ἔσωτερικό μας μέτωπο, με τὸν κ. Σπύρο Κυπριανοῦ στὸ πηδάλιο της Πολιτείας, ἀνυποχώρητο, και τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Χρυσόστομο οἰακοστρόφο της Ἐθναρχούσας Ἐκκλησίας, με τὴ συμπαράσταση, σταθερὴ κι ὀλόπλευρη, της Δημοκρατικῆς Ἑλλάδας και τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὀλόκληρου, μποροῦμε νὰ συνεχίσουμε με ἀντοχή και ἀποφασιστικότητα τὴν ἀντίσταση και τὸν ἀγώνα ὡς τὴν τελικὴ δικαίωση, ὡσπου νὰ γίνῃ ἡ Κύπρος τόπος της Εἰρήνης και της Χαράς. Ἀντίσταση, ὥστε νὰ μὴ ἐπικρατήσουν τὰ τετελεσμένα. Ἀντίσταση, ὡσπου νὰ γυρίσουμε στὶς ἐστίες μας. Ὡστόσο μποροῦμε νὰ ζήσουμε σ' αὐτὸ τὸν τόπο με δι-

καιοσύνη, χωρίς σωβινισμό, αλλά και χωρίς εθνικό άποχρωματισμό, χωρίς τὸ φόβο τῆς βίας καὶ τῆς ἀρπαγῆς.

Ἀδελφία,

Τὸ 55 εἶναι ἱστορία κι ἂν εἴμαστε ὅ,τι εἴμαστε τὸ χρωστᾶμε καὶ σ' αὐτό. Ἀλλὰ κι ὅ,τι μέλλουμε νὰ γίνουμε θὰ στηριχτεῖ ὡς ἓνα βαθμὸ πάλι σ' αὐτό. Ὅχι μονάχα σὰν διδάγμα, παράδειγμα καὶ κανόνας πράξης, πού μπορούν οἱ ἀγωνιστές διδάχοι τοῦ χρέους νὰ μᾶς ἐφοδιάσουν. Μὰ καὶ σὰν παράδοση, σὰν μυστικά νάματα πού ἀρδεύουν τὸ εἶναι μας μὲ μύριους τρόπους, μπορούν νὰ προσδιορίσουν τὸ μέλλον μας, αὐτὸ πού μπορούμε καὶ πρέπει νὰ γίνουμε.

Ὅσο κι ἂν οἱ συνθήκες εἶναι δύσκολες, ἄς μὴν ἀφήσουμε τὴ σύγχυση, τὴν ἀδιαφορία, τὴν ἀπαισιοδοξία, τὴν ἡττοπάθεια νὰ μᾶς κατακυριεύσουν. Εἴμαστε ὁ ἴδιος λαός, πού μὲ μεγαλωσὴν πορεύτηκε τὸ 55 καὶ συνεπῶς μπορούμε, σὰν τὸ θελήσουμε, νὰ κάνουμε νὰ μεταγίνει τὸ θαῦμα.

Ὅσῳτο βλέπουμε τὸ τριαντάφυλλο πού κρατᾶς ψηλά
ὅσο νὰ μᾶς τραβῆξει τὸ τριαντάφυλλο πού ψηλά κρατᾶς
μέχρι τὸ σύνορο τοῦ ἐλεύθερου ἀνθρώπου
ὅσῳ νὰ γίνονται οἱ ψυχές μας πέταλα
στὸ τριαντάφυλλο
πού ψηλά κρατᾶς
δέξου τὸ χαιρετισμὸ μας.

(Π. Μηχανικοῦ, τότε πού ἔφυγες).

Λευκωσία, 1 Ἀπρίλη, 1980.

ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΤΟΥ ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΥ ΠΑΡΑ ΤΩ ΠΡΟΕΔΡῶ
Κ. ΠΑΤΡΟΚΛΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ
ΣΤΗΝ ΚΗΔΕΙΑ
ΤΟΥ ΠΙΕΡΗ ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ

10 Ἰανουαρίου 1980

Σ' αὐτὸ τὸ φέρετρο δὲν ἀκουμποῦν σήμερα μόνο οἱ ζωντανοί. Ἀκουμποῦν καὶ οἱ νεκροί μας. Ἀκουμποῦν ἦρωες καὶ μάρτυρες ἐλευθερίας πού θῆκαν ἀπὸ τοὺς πανάχραντους τάφους, κατέβηκαν ἀπὸ τὰ οὐράνια ἐνδιαστήματά τους καὶ ἔστησαν τὴ λιτανεία τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἀγάπης γύρω ἀπὸ τὴ σορὸν ἐτούτη. Προεξάρχων τῆς λιτανείας ὁ Γρηγόρης Αὐξεντίου, πού ἦλθε νὰ δῆ τὸν πατέρα του γιὰ τελευταία φορὰ στὴ στοιχειωμένη γῆ μας, ὄχι γιὰ νὰ τὸν ἀποχαιρετήσῃ, ἦλθε νὰ τὸν καλωσορίσῃ κοντά του, κοντά τους, στὸν αἰλο κόσμο τῆς ἀθανασίας ἐκεῖνου καὶ τῶν μεγαλάνων συντρόφων του. «Στὴ στράτα πού ἐπήρες, σφίξε μέσα στὴν ἀγκάλη σου τὸν γιὸ μας τὸν Γρηγόρη καὶ δὸς' του χαιρετίσματα», μυρολογοῦσε ἡ ἡρω-

μάννα Ἀντωνοῦ τὰ μεσάνυχτα τῆς προχθεσινῆς ἡμέρας, 8ης τοῦ Γενάρη, σὰν ἐβλεπε σκεπασμένο μὲ τὸ λευκὸ σάβανο τὸν ἀκριβὸ σὺντροφο ὑπερπενήντα χρόνων συζυγικῆς ζωῆς. Πῆγες νὰ συναντήσῃ τὸν Γρηγόρη, παππού Πιερῆ, ἐσὺ πού πίστευες καὶ διδάξες ὅτι ἡ ζωὴ εἶναι γιὰ τοὺς ἀνδρῆς, ἀλλὰ καὶ ἡ θυσία τῶν ἀνδρῶν εἶναι ζωὴ γιὰ τοὺς λαούς.

Πῆγες νὰ συναντήσῃ τὸν Γρηγόρη, παππού Πιερῆ, ἐσὺ πού γέννησες καὶ ἀνάθρεψες καὶ ἔδωσες στὴν Κύπρον καὶ στὸν κόσμο ὀλοκληρὸ τὸν Γρηγόρη, ἓνα Γρηγόρη. Πῆγες νὰ συναντήσῃ τὸν γιὸ σου, παππού Πιερῆ, γιὰ νὰ ψηλαφήσῃ ἀπὸ κοντὰ τίς πληγές καὶ τὰ καμψίματα στὸ ἅγιο ἀκρωτηριασμένο σῶμα του καὶ νὰ τοῦ πῆς πῶς εἶσαι περιήφανος ὄχι μόνο γιὰ τὴ ζωὴ του ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ θάνατό του. Θυμᾶσαι πού τὸν εἶδες γιὰ τελευταία φορὰ καὶ νεκρὸ τὸν ἀναγνώρισες, ὅταν σὲ κάλεσαν, ἀπὸ ἓνα σημάδι στὸ πῆμα τοῦ ποδιοῦ του, — σὰν ἄλλο Ἀχιλλεῦς — γιὰτὶ ἀγνωρίστο ἦταν τὸ σῶμα του; Καὶ κείνος θὰ σοῦ μιλήσῃ καὶ θὰ σὲ ρωτήσῃ ἴσως, Πιερῆ Αὐξεντίου, γιὰτὶ δὲν σὲ ἔβλεπε νὰ κλαῖς φανερά στὸν τάφο του, γιὰτὶ δὲν σὲ εἶδε ποτὲ νὰ ὀλοφύρεσαι. Καὶ σὺ θὰ τοῦ πῆς πῶς ἔσερνες μέσα σου τὸν βαρὺ καμψὸ τοῦ χαμοῦ τοῦ μοναχογιοῦ καὶ θὰ τοῦ θυμίσῃς πῶς ζωντανό, πάντα ζωντανό, τὸν ἔβλεπες, πῶς συνομιλοῦσες μαζί του, ὅπου τὸν ἐβρισκες, καὶ στὸ κατῶφλι τοῦ κρησφύγετο τοῦ Μαχαιρᾶ καὶ μέσα στὰ φυλακισμένα μνήματα καὶ μέσα στὶς κάμαρες τοῦ πατρογονικοῦ σπιτιοῦ στὴ Λύση. Θὰ τοῦ πῆς πῶς συχνότερα τὸν ἔβλεπες νὰ ἀνεβαίνει τὴ σκάλα τὸ ἀνάγι, καὶ ἐκεῖ συνδιαλεγόσουνα περισσότερο μαζί του. Αὐτὴ ἡ σκάλα εἶναι ἡ ἀγοσσα εἰς οὐρανοῦς, αὐτὴ ἡ σκάλα μετέστη ἀπὸ τὸ πατρικὸ σπίτι τῆς Λύσης στὶς κορυφές τοῦ Μαχαιρᾶ στὶς 3 Μαρτίου 1957 καὶ ἀνέβηκε μ' αὐτὴν ὀριστικὰ στὴ σφαῖρα τῆς δόξας ἐκεῖνος. Τὴ νοητὴ σκάλα τῶν οὐρανῶν ἀνεβαίνεις καὶ σὺ σήμερα, ἡρωστόκε Πιερῆ Αὐξεντίου, χειροπιασμένος μὲ τὸν Γρηγόρη, ἐνωμένος μὲ τὸν Γρηγόρη, ἐσὺ ἄνδρα καὶ προσωποποίηση τῆς ἀγάπης, τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἀξιοπρέπειας.

Τραγικὸ τὸ γεγονός ὅτι σὺ, πού πρωτοέσπειρες τὸν πιὸ ἀκριβὸ τῆς λευτερίας σπόρο, ἐγεύτηκες τὸ πικρὸ ψωμί τῆς προσφυγιάς, γιὰτὶ τὸ σπίτι σου καὶ τὸ χωριὸ σου Τοῦρκοι τὸ σκλάβωσαν καὶ τὸ πατοῦν. Καὶ καρπομοῦν οἱ ἄθλιοι τίς προτομές τοῦ γιοῦ σου, στὴ Λύση καὶ στὴν Ἀμμόχωστο, λὲς καὶ τὸν βλέπουν ἀκόμη ζωντανό καὶ θέλουν νὰ τὸν σκοτώσουν, νὰ τὸν ξαλασκοτώσουν, γιὰτὶ τὸν φοβοῦνται ὡς τιμωρὸ τοῦ δικοῦ τους ἀνομήματος, τῆς βάρβαρης εἰσβολῆς τους. Ὅρθια, μετέωρο πάντα τὸ κεφάλι τοῦ Γρηγόρη. Κι ἂν τέμνεται ἡ ὀρειχάλκινη κεφαλὴ, δὲν θανατῶνεται καὶ δὲν ἐξαλείφεται ἡ ἀθάνατη ψυχὴ, πού ἦταν μεταμοσχευμένη ἀπὸ

τό δικό σου σώμα στο κορμί που όλοκαυτώθηκε στον Μαχαιρά, τρανέ λεβεντόγερε Πιερρή Αύξεντίου.

"Αν ό μεγάλος γιός με τό «Μολών λαβέ» και τό όλοκαύτωμα τής θυσίας εσήκωσε με τις κομματιασμένες πυρπολούμενες σάρκες του στους αιθέρες τό δράμα και τό νησί τής Κύπρου, έσύ είσαι, έσύ με τή γυναίκα σου τήν Άντωνού, πού σήκωσες και έναπέθεσες στον άμωμο θωμό αυτής τής υπέρτατης θυσίας τον Ξακουστόν ήρωα. Στά χέρια σου τον μεγάλωσες και με τά χέρια σου τον άνύψωσες στον άνήφορο του μεγάλου χρέους. «Πατέρα, είναι αλήθεια ότι οι Τουρκοί σούβλισαν στη φωτιά τον Άθανάσιο Διάκο;» σέ ρώτησε κάποτε ό Γρηγόρης, μαθητής του δημοτικού σχολείου. «Είναι αλήθεια, γιέ μου». «Και χαμογελούσε, πατέρα;» «Ναι, Γρηγόρη μου, χαμογελούσε καθώς πέθαινε».

Έπέζησες του θανάτου εκείνου είκοσι τέσσερα όλόκληρα χρόνια, αγέρωχος, υπερήφανος, γελαστός, κατασχετικός, άξιοπρεπής, άρχοντας στον τόπο σου και στο νησί σου. Όταν σέ βλέπαμε να περπατάς, φάνταζες με τήν ασκητική σου σιλουέτα πώς έβγαίνες μέσα από τά παλιά, σαν ένας άνεσος όδοιπόρος σέ ιστορική πορεία, τήν πορεία τής Κύπρου. Βάδιζες σταθερά και σίγουρα ένατενίζοντας τό αύριο, και πίσω σου ή άνταύγεια κάποιου μεγάλου φωτός, ή άνταύγεια από τή λάμψη τής αποθεώσεως του άνθρώπου, του γιού σου.

Πολύ κακοτράχαλη ήταν ή πορεία στα τελευταία χρόνια, με τον Ξεριζωμό, με τήν προσφυγιά, με τό σκοτάδι τής άδικίας που μάς πλακώνει και που πολύ και εκείνον έβάρινε. Η πιό μεγάλη πληγή του, ή αγίατρευτη, ήταν τά γεγονότα του 1974: Η προδοσία του πραξικοπήματος και ή συγγερότητα τής εισβολής. Τό πρώτο δέν μπορούσε καλά - καλά να τό καταλάβη, να τό διαγνώση. Γιατί τόσο μίσος και τόση άνοια; Τό δεύτερο τό δοκίμασε σκληρά. Έχασε τήν έστία του και είχε πάντα μέσα του μιá γεύση πικρή. Ούτε ή γλυκύτητα τής νοσταλγίας δέν τον έμαλάκωνε, είχε μετουσιωθή περισσότερο σέ πόνο. Πόνο και διαλογισμό και άπορία, γιατί ή τόση άδίκια στον κόσμο και στην Κύπρο.

Και μετά ήλθε ό κεραυνός τής 3ης Αυγούστου 1977. Άποσύρθηκε κάπου και μονολογούσε δακρυμαμένος ό Πιερής Αύξεντίου: «Γιατί να ζω έγώ, ό γέρος, και εκείνος, νέος, να πεθάνη; Γιατί;» Θυμόταν πού τον πείραζε με στοργή και σεβασμό: «Είσαι νέος, είσαι μιá χαρά, γέρο Πιερή, έτσι σέ λέμε γέρο, για να μη τό παίρνεις άπάνω σου». «Είμαι γέρος, Μακαριώτατε», άπαντούσε, «είμαι σαν πατέρας σου». Στις 3 Αυγούστου 1977 ό Πιερής Αύξεντίου αισθάνθηκε πώς έχανε ξανά ένα παιδί του, γιό τής Κύπρου και δικό του γιό. Ρωτούσε κι έψαχνε κι εκείνος από τότε να βρή τον Μακάριο, είχε πιá δυό ζων-

τανούς πεθαμένους μαζί μέσα στην ψυχή του. Τον Άρχιερέα τής Λευτεριάς και τον άτίθασο πρωτεργάτη της, πού συμβολικά διάλεξε να τήν υπηρετήσει στα τελευταία χρόνια του σ' ένα μοναστήρι, στην Παναγία του Μαχαιρά. Γεμάτος μνήμες και βιώματα ό Πιερής Αύξεντίου όλα έτουτα τά χρόνια περιπολούσε στα έλεύθερα χώματά μας και κάρφωνε τά βλέμματά του στην πεδιάδα τής Μεσαριάς και στα όρη του Πενταδακτύλου, πού περπάτησε κάποτε ό γιός του ό Γρηγόρης και τά έλευθέρωσε μαζί με τά άλλα παλληκάρια μας. Μας άφησε πλήρης ήμερών. "Ας μη τον αφήσουμε εμείς. Τον χρειαζόμαστε για τή δική μας ζωή και μετά τό θάνατό του. "Έτσι για να τον βλέπουν οι πατεράδες και να παραδειγματίζονται. "Έτσι για να τον βλέπουν τά παιδιά και να καμαρώνουν, σαν να ήταν και δικός τους πατέρας και παπούς.

Δυό παιδιά είχε ό Πιερής Αύξεντίου. Τον Γρηγόρη και τήν Χρυσταλλού. Έχασε τον Γρηγόρη και ή Χρυσταλλού Σουρουλλά γέννησε δέκα παιδιά. Τό πέμπτο στη σειρά λέγεται Γρηγορία. Και τό δέκατο και τελευταίο λέγεται Γρηγόρης. Έδώ, στα Λαταία, κατάντικρος από τή Λύση έρχονται να έγκατασταθούν—έλπίζεται προσωρινά—τά περισσότερα από τά δέκα εγγόνια. Και ό Πιερής, πριν λίγες μέρες, τους ζήτησε να τον θάψουν εδώ, κοντά τους, για να κάνουν όλοι συντροφιά. Δέν ήθελε να τους αφήση. Μά ούτε και εκείνοι θέλησαν να τον αποχωρισθούν. Σαν άλλοι Παργινói, παίρνουν μαζί τους στην προσφυγιά τά κόκκαλα των γονιών και των προγόνων.

Κύριε Πρόεδρε τής Δημοκρατίας,

Μακαριώτατε Άρχιεπίσκοπε,

Η δική σας παρουσία στην σημερινή κηδεία του Πιερή Αύξεντίου δηλώνει τήν καθολική συμμετοχή τής Κύπρου στο πένθος για τή μεγάλη αυτή άπώλεια. Τιμάται ό Πιερής Αύξεντίου όχι μόνο ως πατέρας και τροφός του πρώτου ήρωα τής Κυπριακής έποποιίας του 1955—1959. Τιμάται και σαν μιá δραστήρια ήγητική μορφή που διεδραμάτισε πάντοτε σημαντικό ρόλο σε πολλούς τομείς τής ζωής και των ανώνων του λαού μας. Έργάσθηκε και συνέβαλε και ό ίδιος προσωπικά στους άπελευθερωτικούς αγώνες μας και συμπαρτάθηκε στους άγωνιστές και στα θύματα. Έδούλεψε για τήν προαγωγή των λαϊκών συμφερόντων, ιδιαίτερα του άγροτικού μας κόσμου. Είχε ό ίδιος σκληρή έμπειρία των δυσκολιών τής ζωής, για τις όποιες και άνανγκάσθηκε, στο ξεκίνημά του, να μεταναστεύση στην Άμερική. Η νοσταλγία τής πατρίδος σέ λίγα χρόνια τον έφερε πάλι πίσω στο νησί μας. Διεδουάστηκε επίσης ό Πιερής Αύξεντίου θετικό ρόλο στην δημόσια ζωή τής Κύπρου. Ήταν ό πρώτος άνάμεσα στους

πρώτους ύποστηρικτές του άεμνήστου Έθνάρχη Μακαρίου, και είχε ζητήσει και προτείνει την άνάληψη τής προεδρίας τής νεοσύστατης Κυπριακής Δημοκρατίας από τόν Άρχιεπίσκοπο Μακάριο. Καί ήταν έπίσης από τούς εισηγητές τής ύποψηφιότητας του κ. Σπύρου Κυπριανού ως Προέδρου τής Κυπριακής Δημοκρατίας και τού Μητροπολίτη Χρυσοστόμου ως Άρχιεπισκόπου Κύπρου. Ήταν σεμνός, εύθυσ, έντιμος, θαρραλέος στις σχέσεις του, στις συναλλαγές του, στις δραστηριότητες του. Περιπατούσε πάντα, σ' όλη του τή ζωή, μέ τό μέτωπο ψηλά ό Πιερχς Αύξεντίου.

Αυτό τό μέτωπό σου, Πιερχ Αύξεντίου, φιλοϋμε σήμερα, σέ τελευταίον άσπασμό. Φεύγεις, μέ δέ σβήνεις. Έπιβιώνεις σέ θλαστικά πολλά και έπιζής μέσα στό μανδύα τής δόξης, μέσα στις πτυχές τής άγάπης τού λαού μας. Άναδείχθηκες άξιος στη ζωή. Καί στεφάνια δάφνης πολλά σου κατατίθενται σήμερα. Για τελευταία φορά άνέθηκες στό κρησφύγετο τού γιου στό Μαχαιρά κατά τό μνημόσυνό του τό Μάρτιο τού 1978. Πήγαμε τότε μαζί. Σέ πήρα από τό νοσοκομείο και σέ γύρισα στό νοσοκομείο. Σήμερα στην κηδεία σου σου έφερε από τό κρησφύγετο τού Γρηγόρη λίγο χώνια. Είναι χώνια, πού έννοιωσε άπάνω του τόν Γρηγόρη, ίσως είναι και κομμάτι από τόν ίδιο τόν Γρηγόρη. Πάρε το μαζί σου, Πιερχ Αύξεντίου, σάν ένα άκριβό κειμήλιο τής καρτερικής άγωνιζόμενης μεγαλομάρτυρος Κύπρου.

Αίωνία σου ή μνήμη, Πιερχ Αύξεντίου!

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Σαράντος Παυλάς: "Υμνος στον ήρωα Κωνσταντίνο Δαβάκη κι' άλλα άνέκδοτα ποιήματα (1956—1979), Θεσσαλονίκη, 1979.

Τώρα πού άρχισαμε νά πουλάμε τις πατριδες ήρθε ό ποιητικός λόγος τού Σαράντου Παυλά νά μās δείξει τό χρέος μας. Είναι τούτος ό λόγος ένα καρφι νά μās Ξυπνήσει τή συνείδηση και νά μās τονίσει και χαραγές βαθιές τήν άξία τής εθνικής άυτογνωσίας. Βέβαια οι πιστοί τού εϋδαιμονισμού και οι κομματικοί τοξικομανείς δέν θα προσέξουν τή βοή». "Ευείς όμως οι άθεράπεια Έλληνες θα προσέξουμε και θα διακηρύξουμε όπως πρέπει κι' όπως μπορούμε τήν εθνική προσηγή πού περιέχει μέ ποιητικό ένδυμα ό λόγος τού φίλου ποιητή από τή Θεσσαλονίκη.

"Η ποίηση του είναι χυμώδης και χειμαρώδης, άσυγκράτητη, πέρα για πέρα ρωμαλέα, μέ συνεχείς παραλλαγές. Χαρακτηριστικό της τό ελληνικό ήθος, «τό Έλληνικό φως, τό φως χωρίς ένδυματα» και τό πάθος για τήν έλευθερία. Συμροή εικόνων από τόν ελληνικό χώνιο, σέ άπανωτές παραλλαγές, γερμίζουν μέ ζωγραφιές γνώριμες στό μάτι σου

σέ τέτοιους συνδυασμούς, πού πιά τό ελάχιστο γεγονός (όπου είναι ελάχιστο) άποκτά άπλωμα σέ πανελλήνιο χώνο, και τό μέγιστο γεγονός άνεβάζει τόν ελληνικό χώνο σέ παγκόσμια κλίμακα, τόν ψηλώνει ως άπάνω στον ήλιο («όμοπάτριος και όμομήτριος άδελφός μας ό ήλιος»). Αυτά τὰ χαρακτηριστικά δέν τὰ συναντάς μόνο στα μακρόνια ποιήματα, τὰ όράματα, αλλά και στα μικρότερα σέ έκταση.

Στήν τωρινή συλλογή ξεχωριστά πρέπει νά γίνει λόγος για τὰ μακρόνια ποιήματα, πού τὰ λέω «Ρωμαντικά όράματα» για τό μεγαλείο τους, στα όποια ό "Έλληνας μιλά κι' έχει τόν ύπέρτατο λόγο. Καί θα περιοριστώ μόνο σ' αυτά, γιατί τὰ ύπόλοιπα άνήκουν σ' ένα άλλο κλίμα. Πολύ μυστηριακό σάν σύνολο βλέπω τό πολύ έκτεταμένο ποίημα «Απομάκρυνση από τό κρύο» και ώραιες εικόνες, έλκυστικές, τὰ λιγότερα ποιήματα τής συλλογής. Όμως ή προτίμησή μου περιορίζεται σ' αυτά πού άνήκουν στον εθνικό μας κύκλο. «Η έλεγεία στους σκοτωμένους φαντάρους τής Άλβανίας», μέ τόν ύμνητικό του χαρακτήρα και τις κυματιστές παραλλαγές τού βασικού θέματος, δηλώνει πώς οι ήρωες αυτοί, οι άνώνυμοι, θα ύπάρχουν γιατί τούς κουβαλοϋμε μέσα μας. Δέν χρειάζονται άνδριάντες, γιατί οι πραγματικοί γενναίοι έχουν τις μεγάλες τους πράξεις νά τούς θυμίζει. Ύμνητικό χαρακτήρα έχει τ' άλλο όσαματικό ποίημα ό "Υμνος στον ήρωα Κωνσταντίνο Δαβάκη» πού έπεσε πρώτος στην Πίνδο. Αυτός κι' οι κοπέλλες πού κουβαλούσαν τὰ πυρομαχικά έμποδίσαν νά ξεχυθούν οι βάρβαροι τής Εϋρώπης στον κάμφο τής Θεσσαλίας. Σ' αυτό τό ποίημα παρεμβάλλονται άφορισμοί μέ πλάτος σάν τούς έξής:

- α) «κι' ένας ποιητής είναι ένας μικρός ήρωας κι' έχει δικαίωμα νά μιλεί μέ σες τούς γενναίους τής πατρίδα...»
- β) «πώς τή χώνια τή δική μας τήν κατοικούν ήρωες»
- γ) «...τήν άνδρεία μας, για νά διατηρούμε τὰ δικά μας τὰ αιματωμένα χώνια έλεύθερα χωρίς νά θέλουμε ποτέ έμείς οι πνευματικοί κι' ευγενείς Έλληνες ποτέ τ' άλλτρια».
- δ) «Κάθε καρπός και πιά μέγιστη έπιτυχία τού Θεού μας είναι ό θάνατος, όταν προσφέρεται για τήν Έλλάδα και τήν άνθρώπινητα».
- ε) «Σέ όλες τις χώνες τού κόσμου τή μεγάλη γιορτή τής ανθρωπίνης συναδελφωσύνης και τής νηφάλιας κατανόησης όπου τό μίος δέ διδάσκειται σέ κανένα σχολείο τής γής, για νά μη σκοτώνουμε τήν άγάπη μέσα στην καρδιά των παιδιών μας».

Όλοφάνερα στο ποίημα αυτό ή θυσία άνακηρύσσεται κύτταρο τής ελευθερίας κι' ό Δαβάκης σαν προσωποποίηση τής θυσίας δίνει σε μās τó δικαίωμα να υπάρχουνε και να δρούμε. Ό Δαβάκης συμπύκνωσε μέσα στην πράξη του όλη τή μακραιώνη ιστορία μας, έφερε μες τις ίνες του κληρονομημένη τήν παλιά μας παλληκαριά και στέκει σύμβολο για μās να τόν καλλιγραφούμε στα σχολεία μας. Τó ποίημα «Μνήμη ένός όπλοποβολητή» αναφέρεται σ' ένα συμπολεμιστή που άφησε τή ζωή του εκεί στ' άλβανικά βουνά. Και τόν άναπολεί με μιά έξαρση:

«Σ' άναπολώ πάντοτε όρθό, έτσι όπως
 βλέπω τó "Έθνος μας,
 γιατί δέν είδα ποτέ τήν πατρίδα μας
 σκυμμένη,
 κι όταν τήν πρόσταζαν να γονατίσει,
 Έκείνη δέ γονάτιζε,
 δέν ήξερε, δέν είχε μάθει από τούς
 άρχαίους χρόνους
 να γονατίζει, παρά άνωπωνόταν μ' ένα
 νέο στήθος
 θάρρος, και στεφάνωνε τή θλιμμένη σιωπή
 τών άγαλμάτων της».

Αυτό είναι ήθος. Η άυτογνωσία που όδηγεϊ σε πράξη γενναία και όχι σί ήττοπάθειες. (Ρωτήητε σήμερα έμās έδω στην Κύπρο).

Άκολουθεί «Ό άποχαιρετισμός του πολεμιστή» άλλο έξαίσιο ποίημα γεμάτο άρετή όπου μιά άλλη ποιητική έκπληξη ή έξής:

Ήταν ή καρδιά μας Έλληνική, πολύ φιλάνθρωπη, πολύ μεγαλόπρεπη
 πολύ παιδική μέσα στ' ώραίο της πείσμα
 (Είχαμε μιά ψυχή άνώτερη των όπλων)

Στό ποίημα «Τό παράδειγμα τών νεκρών τής Άλβανίας» ό ποιητής δηλώνει (κι' έχει δίκαιο) πώς τή νίκη στ' Άλβανικά βουνά τήν κέρδισαν οι άπλοι άνθρωποι και πάντα πρέπει να τήν παραδίνουμε τήν πατρίδα στους επόμενους μες λεύτερη και πολιτισμένη.

Μ' ένα πεζολόγο ύφος θερμό ώστόσο από πίστη και παλμό, ό Παυλέας μελετά τόν ένταφιασμό του Μακάριου στις 8 του Αύγουστου, με άναφορές στους πρόσφυγες, στο έθνικό παρελθόν μας, συνδέοντας τά γεγονότα τής Κύπρου με τήν παγκόσμια κατάσταση. Όλοφάνερα ό ποιητής πιστεύει στην κληρονομημένη άρετή του Μακάριου και τήν πάλη του για τήν πραγματική άνεξαρτησία τής Κύπρου. Τή σημασία τής μνήμης επαναλαμβάνει και σ' αυτό τó μεγαλόπνοο ποίημα με τόν έξής στίχο:

«Πεθαμένοι μπορεί να 'ναι εκείνοι που μέσα μας πεθαίνουν όριστικά».

Σ' ένα πιό ήρωϊκό άέρα άναριπίζεται ή «Όδη στον Γρηγόρη Αύξεντίου», που τόν λέει «...Εσύ ήσουν μιά περήφανη θέληση θανάτου». Άν έπιλέξω δυό μόνο «ιδέες» από τó ποίημα αυτό θα μπορούσα να δώσω τó ύψος του. Τις έξής:

«Μόνο με τις ήρωϊκές πράξεις μπορεί
 τού Θεού να κατοικήσουμε»
 στην καρδιά

«Δέν μπορούμε χωρίς έστία τó Θεό να ψηλαφίσουμε Σάν να νάναι ό Αύξεντίου πρεσβεία μας στον Θεό για ν' άποκτήσουμε τήν ελευθερία μας».

Με τó επόμενο ποίημα «Λόγος ελευθερίας ή Ρήγας Φεραϊός» κλείει ό έθνικός κύκλος τής συλλογής αυτής. Είν' αλήθεια πώς υπάρχει τó πεζοτράγουδο στο τέλος του βιβλίου, ένα είδος έπίλογου «Η μνήμη τών νεκρών τής Άλβανίας είναι προνόμιο παγκόσμιο», που άνήκει στον κύκλο αυτό. Ωστόσο σ' αυτό τó ύστερινό ένθύμημα για τή γαλανόλευκη ελευθερία, επαναλαμβάνονται οι ιδέες τών πρώτων όραμάτων στα όποια έχουμε άναφερθει. Έκτός άν μ' αυτό ό ποιητής θέλει να τονίσει πώς βασική πρόθεση της συλλογής αυτής ήταν ή μνήμη του 1940-41. Άλλά ό Λόγος Έλευθερίας είναι περισσότερο μιά προσωπική περιπέτεια του ποιητή. Σε διάφορες φάσεις ή μορφή του Ρήγα Φεραϊού φέρνει ένα μήνυμα ειρήνης. Ό πολιτισμός δέν μας έδωσε ειρήνη παραδέχεται ό ποιητής. Ωστόσο, πιστεύει πώς «κι' ό κόσμος χαρούμενους ανθρώπους αύριο θάχει». Πάντως ό πολύ ύψηλόφρονος τόνος τών άλλων ποιημάτων δέν διατηρείται σ' αυτό. Περισσότερο ύπερισχύει ή άλλαγή πολλών εικόνων.

Η λέξη κι' ή εικόνα ένw άνήκουν στον καθημερινό λόγο και στο οικείο πλαστικό τοπίο, τó έλληνικό, περιέχουν ένα ξεχωριστό λυρισμό, χυμώδη και άνδρικό. Και τά δέχθηκε ευχάριστα και μες τήν επανάληψη τους.

Επαναλαμβάνw πώς αυθαίρετα περιόρισα τήν άποψη μου μες τά έθνικά ρωμαντικά όράματα τής συλλογής αυτής από ύποκειμενικούς μου λόγους — μου τούς επέβαλε ή περιρρέουσα άτμόσφαιρα τής Κύπρου.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΘΗΣ

Νίκου Όρφανίδη: Τά τραγούδια τής Περσεφόνης. Λευκωσία, 1979.

Η χαμένη πόλη (γενέθλια χώρα ή άλλος τόπος σύμβολο χαμένου κόσμου) άποτελεί τó κεντρικό μοτίβο του ποιητικού κύκλου «Ένα γράμμα ή 13 παραλλαγές τής σιωπής». Τα τοπία, τά πρόσωπα και οι στιγμές του χώρου αυτού γεμίζουν τόν ποιητή με πολύ πικρή θύμηση. Όμως άδυνατεί να δράσει έτσι βυθισμένος μέσα στη μαρμάρινη άκίνησία του και μήτε μπορείς να νιώσεις τήν τραγωδία του μέσα στο ραγισμένο προσώπειο κι' άς καμwνεται μιά δυό φορές να σχολιάσει τή γύρω άδιαφορία. Έχω τήν εντύπωση πώς και ό κύκλος «Έφτά ποιήματα για τήν Περσεφόνη» αναφέρονται σε χαμένη πατρίδα (Περσεφόνη γιατί ύποσυνειδήτα τουλάχιστον περιμένει τήν επιστροφή της κάποιαν Άνοιξη). Άλλά και τά «5 ποιήματα τής έαρινής αίθρίας» τά υποψιάζομαι πώς μιλούν για τή χαμένη πολι-

τεία κι' ἄς ἀφήνουν μερικές στιγμές ἐρωτισμό. Τάχα ἡ ἀγάπη γιὰ μιὰ πόλη δὲν ἔχει στοιχεῖα ἀπὸ τὸν ἔρωτα;

Γενικὰ ὁ χαμός κάποιου προσφιλοῦς χώρου (κι' ἄς τὸ νομίζεις πότε - πότε πῶς ὑπονοεῖται πρόσωπο) σφραγίζει τὴ ποιητικὴ γραφὴ τοῦ Ὀρφανίδη. Ὅμως ἡ ἀνάμιξη τοῦ ὀνόματος Περσεφόνη δηλώνει πῶς μὲς τὴν ἀπελπισία ὑπάρχει μιὰ μικρὴ ἀχτίδα ἐλπίδας γιὰ κάποια ἐπιστροφή. Ἐκτός ἂν στὸ βάθος - καὶ δὲν τολμᾷ νὰ τὸ πει - νοιώθει τὸ μόνη χαμό.

Ἀντίθετα ἀπὸ τὸν νοσταλγικὸ χῶρο τῆς χαμένης πολιτείας, ἡ Λευκωσία σὺν σύμβολο τῆς ἔρημης ἀπὸ αἰσθήματα πόλης, πού ταξιθεύει ράθυμα ἀδιαφορώντας μὲς τὰ ἠλεκτρικὰ φῶτα, ὀρθώνεται σὲ μιὰ ἀντιπαράθεση πρὸς τὴν ἄλλη χαμένη ἀγάπη τοῦ ποιητῆ πού τὰ σπῖτια τῆς ταξιδεύουν μαζί του.

Πίκρα ἀλλὰ καὶ ὑψωμένη φωνὴ ὡς τὴ διαμαρτυρία εἶναι τὰ «Τέσσερα ποιήματα δοσμένα», ὅπου ἡχεῖ καὶ ἡ λέξη «Κατάθεση» τ' ὄνομα τῆς τελευταίας συλλογῆς τοῦ Παντελῆ Μηχανικοῦ. Αὐτὴ ἡ «Κατάθεση» τοῦ Μηχανικοῦ πολεμήθηκε «ἀνευθερίαστα» κι' ἀπέτελεσε τοῦτο τὸ γεγονός σύμβολο «πνευματικοῦ κατατρογμοῦ τῆς ἐλεύθερης ἔκφρασης». Μὲ τὰ δυὸ ποιήματα «Κατάθεση» ὁ Νίκος Ὀρφανίδης δηλώνει τὴν ἀντίθεσή του πρὸς κάθε πνευματικὸ κατατρογμό.

Βέβαια δὲν λείπουν καὶ τὰ λίγα ἐρωτικά ποιήματα. Ὅμως τὸ βάρος τῆς συλλογῆς αὐτῆς πέφτει στὰ ἄλλα, στοὺς κύκλους ἢ παρλλαγές.

Ἡ ποιητικὴ γραφὴ τοῦ Ὀρφανίδη μὲ τὴ χρήση τῶν λιγοσύλλαθων στίχων καὶ τὴ μικρὴ ἔκταση στὸ κάθε ποίημα (δὲν ἔχει ἐδῶ σημασία ἡ ἔκταση τοῦ κύκλου) δίνει πιὸ ἔντονη τὴν πίκρα του καὶ τὴ γύρω μαυρίλα τῶν διαθέσεων. Τολμηρές εἰκόνες, πού συνδέονται μὲ τὸν χαλαρὸ συρρεαλιστικὸ τρόπο, τονίζουν ἓνα εἶδος θρήνου, σὺν νὰ στάζει κόμπο - κόμπο τὸ δάκρυ ἢ παρεμβάλλεται τοῦτο στὸ ὀμίλημα.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Ἰάκωβου Ρωσσίδη: Ἀναφορὰ στὴν παγκόσμια ἀντιπολεμικὴ λογοτεχνία, Λευκωσία, 1978.

Τὸ ἀντιπολεμικὸ πνεῦμα σὲ θεωρητικὸ, βέβαια, ἐπίπεδο ὑπῆρχε πάντοτε ἀνάμεσα στοὺς Κυπρίους συγγραφείς. Μπορεῖ ἀπὸ πρώτη ματιὰ ἡ ἐπαναστατικὴ κατὰ τῶν ἀγγλων ἀποικιοκρατῶν διάθεση τῶν Κυπρίων, μὲ τὸ ἰδεαλιστικὸ σύνθημα «Ἐνωσις», νὰ φαίνεται σὺν πολεμικὸ πνεῦμα. Κατὰ βάθος, ἐκτός ἀπὸ τὸ ρωμαντικὸ του στοιχεῖο, πού ἔχουν ὅλες οἱ ἐπαναστάσεις, δὲν χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸ πάθος τῆς κατατροφῆς (ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων) ἢ τὸ κέρδος μιᾶς νίκης μὲ ὑποταγὴ τοῦ ἀντιπάλου.

Αὐτὸ τὸ ἀντιπολεμικὸ πνεῦμα τῶν Κυπρίων ἐνδυναμώθηκε μὲ τὰ παθήματά μας τοῦ 1974 καὶ τὸ χάσιμο ἀνθρώπων, τόπων καὶ περιουσιῶν, ἀκόμα καὶ παλιῶν ὄνειρων καὶ προγραμμάτων ζωῆς. Ἀπὸ τὴ θεωρητικὴ θέση του ἔγινε καυτὴ πραγματικότητα πού μᾶς καίει μέρα-νύκτα κι' ἄς λένε πῶς εὐδαιμονοῦμε.

Συνεπῶς, τὸ βιβλίο τοῦ Ἰάκωβου Ρωσσίδη «Ἀναφορὰ στὴν Παγκόσμια Ἀντιπολεμικὴ Λογοτεχνία» ἦρθε στὴν ὥρα του καὶ βρῆκε ἔτοιμο ἔδαφος νὰ τὸ δεχτεῖ.

Τὸ βιβλίο ἀποτελεῖται ἀπὸ δοκίμια καὶ στὸ τέλος ἀπὸ ἓνα μελέτημα (ὅπως τὸ χαρακτηρισε ὁ συγγραφέας, θὰ τὰ βλεπα περισσότερο σὺν δοκίμιο χωρὶς τοῦτο νὰ τὸ μειώνει). Στὰ δοκίμια αὐτὰ ἐπικουροῦνται οἱ ἀπόψεις τοῦ συγγραφέα ἀπὸ τὰ λόγια διαφόρων συγγραφέων κι' ἐπιστημόνων δικῶν μας καὶ ξένων, πού ἀνήκουν καὶ σὲ διάφορες ἐποχές καὶ σὲ διάφορες πολιτικὲς-ἰδεολογικὲς θέσεις, μὲ σκοπὸ νὰ τονισθεῖ ἡ ἀντιπολεμικὴ διάθεση σὲ παγκόσμια κλίμακα. Ἴσως ἓνας νὰ ζητοῦσε νὰ γραφεῖ τὸ βιβλίο σὲ μιὰ συνέχεια. Ὅμως ὁ κατακερματισμὸς του σὲ μικρὲς ὀντότητες βοηθεῖ περισσότερο στὴν προσέγγιση τοῦ θέματος καὶ οἱ ἐπαναλήψεις τονίζουν περισσότερο τὰ κρίσιμα σημεία καὶ τὰ καθιστοῦν πιὸ πειστικά. Ἐπίσης ἡ παρεμβολὴ ἀποσπασμάτων ἀπὸ τὸν λόγο τῶν ἄλλων καὶ διανθίζουν τὰ κείμενα, δημιουργώντας τὴν ποθητὴ κι' ἐλκυστικὴ ποικιλία, ἀλλὰ καὶ τοῦ δίνουν τὴ γεύση τῶν ἄλλων πού βοηθεῖ τὴν ἀποδοχὴ ἀπὸ τὸν ἀναγνώστη μιλώντας του ὄχι μόνον λογικὰ-ἐγκεφαλικά ἀλλὰ καὶ αἰσθητικά. Ξεχωριστὰ ἐπισημαίνουμε τὸ «Ταμποῦρα καὶ ἡ Κύπρος», γιατί ὁ συγγραφέας χρησιμοποίησε τὸ κυπριακὸ ὕλικό (εἶναι τὸ πιὸ καυτογιά τὸν τόπο μας καὶ τὸν ἑλληνισμό), χωρὶς διακρίσεις καὶ μονομέρειες. Ἐτοῖ ἐδειξε τὴν γενικὴ ἀπέχθεια τοῦ κυπριακοῦ ἔντεχνου λόγου γιὰ τὸ φοβερότερο ἔγκλημα, τὸ συλλογικὸ, πού λέγεται «πόλεμος».

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Α. Περνάρη: Ἀναδρομὴς (πρόσωπα καὶ ἀπόψεις), Λευκωσία, 1980.

Οἱ ἀναδρομὲς τοῦ Α. Περνάρη εἶναι μιὰ ἐπιλογή δοκιμίων, ἄρθρων καὶ μελετημάτων, πού δημοσίεψε κατὰ καιροὺς στὸν κυπριακὸ περιοδικὸ ἢ ἡμερησίου τύπου (ἐκτός ἀπὸ δυὸ πού ἐνῶ γραφτήκανε πρὶν γιὰ ὠριμένους λόγους βλέπουν τώρα τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος). Ἐξάλλου καὶ ὁ τίτλος «Ἀναδρομὲς» ὑπονοεῖ καὶ τὴ διάθεση τοῦ συγγραφέα νὰ πάει πιὸ πίσω ἀπὸ τὰ σημερινά.

Τὸ βιβλίο διαιρεῖται σὲ τρία μέρη τὰ ἐξῆς: α) Γενικὰ θέματα, ὅπου μὲ τὴ μορφή τοῦ σύντομου δοκιμίου καὶ τοῦ ὁρθοῦ ἐκφράζονται οἱ ἀπόψεις τοῦ συγγραφέα πάνω στὴ σημασία τῶν ἀρχαίων τραγωδιῶν,

πάνω στη διαλεκτική ποίηση, την πατριωτική ποίηση και την παιδική και εφηβική λογοτεχνία. Η γραμμή του συγγραφέα είναι σαφής, θάλεγα κλασική και ορθόδοξη. Δεν περιπλαναται σε ασαφείς και σε μοντερνισμούς ή δυσκολεξηγητές πρωτοτυπίες. Οι πληροφορίες, που δίνει, περιορίζονται κυρίως σε σειρήματα ή υποστήριξη των απόψεών του και όχι με στόχο βιβλιογραφήσεις και αξιοποιήσεις. β) Το υ νησιό υ μας, όπου ο συγγραφέας με πολλή αγάπη και κατανόηση μιλά για πρόσωπα του τόπου μας. Έπισημαίνω τις αξιολογικές όρθες τοποθετήσεις του συγγραφέα για τους λαϊκούς τραγουδιστές μας την σφαιρική σ' όλα μελέτη για τον Δημήτριο Λιπέρτη και γενικά τους καίριους χαρακτηρισμούς συγγραφέων των Στυλιανού Χουρμούζιου, Γιάννη Περγίου, Αντώνη Κλόκαρη, Λοίζου Φιλίππου, Χριστόδουλου Γαλατόπουλου, Γεώργιου Μαρκιάδη, Δημοσθένη Σταυρινίδη και Μελέη Νικολαΐδη, που τους γνωρίζει και προσωπικά, μερικούς μάλιστα σαν επιστήθιους φίλους ή στενούς συνεργάτες κι έτσι μπόρεσε να τους δει πολύπλευρα και πάντα με αγάπη. Και γ) Το υ ε υ ρ υ τ ε ρ ο υ έ λ λ η ν ι κ ο υ χ ώ ρ ο υ, όπου μιλά για τον Καζαντζάκη με βάση τις επιστολές της Γαλόττειας, για τον Καρθαίο, τον Τέλλο "Άγρα, με τον οποίο διατηρούσε φιλία, τον Κωνσταντίνο Τσάτσο, που σήμερα αντιπροσωπεύει πραγματικά το νεοελληνικό πνεύμα στις υψηλότερες του μορφές και το Γιώργο Σεφέρη. Τα πρόσωπα αυτά ο συγγραφέας τα τοποθετεί στην εποχή τους, τα συγκρίνει με τη γύρω τους κίνηση ιδεών, βρίσκει τα σημεία της προσφοράς τους στη νεοελληνική πνευματική ζωή. Πολύ συστηματικά τακτοποιημένη ή διάλεξη για το Σεφέρη ώστε να είναι αποδεκτή από όλους και ταυτόχρονα να μη φεύγει από τον κύκλο των φιλολογικών απαιτήσεων.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΚΥΠΡΟΥ

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΤΑΚΤΙΚΗ
ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ ΟΜΙΛΟΥ ΚΥΠΡΟΥ
ΓΙΑ ΤΟ 1979 (12.3.1980)

Με ξεχωριστή αγαλλίαση το Διοικητικό Συμβούλιο του Όμιλου παρουσιάζεται μπροστά στα μέλη του με το Δίπλωμα της Ακαδημίας Αθηνών, το εξής:

Τύχη Άγαθή

έδοξε τη Ακαδημία Αθηνών
τόν Έλληνικόν Πνευματικόν Όμιλον Κύπρου
βραβεύσαι

εφ' οίς επιτελεί έργους επί τριάκοντα έτη
έθνοπρεπώς τε και πνευματικώς δρών

Άνεπείν δε τας τιμάς εν τη πανηγύρει μηνός
Δεκεμβρίου ενάτη επί εικάδι έτους ενάτου
και έβδομοκοστού και ένακοσιοστού και χι-
λιοστού.

Ό Πρόεδρος
Κ. Λούρος

Ό Γενικός Γραμματέας
Ι. Θεοδωρακόπουλος

Άπόσπασμα της Ακαδημίας Αθηνών,
που έχει συντάξει ο Γενικός Γραμματέας
της Ίωάννης Θεοδωρακόπουλος λέγει και τα
έξη:

Ό "Όμιλος με διαλέξεις, έορτασμούς
έπετείων, παρουσιάσεις βιβλίων έκθέσεις ζω-
γραφικής, λογοτεχνικούς διαγωνισμούς και
άλλας εκδηλώσεις έχει πολύ συντελέσει εις
τήν τόνωσιν του έθνικου φρονήματος και τήν
πνευματικήν εν γένει καλλιέργειαν του πλη-
θυσμού της Μεγαλονήσου».

Όφείλουμε τη στιγμή αυτή να μνημο-
νεύσουμε δυό από τους στυλοβάτες του Ό-
μίλου μας τους σεϊμηστούς Αρχιεπίσκοπο
Κύπρου και Έθνάρχη Μακάριο Γ' που στήρι-
ξε οικονομικά τον Όμιλο κυρίως στα τελευ-
ταία δύσκολα χρόνια του, και τον Κωνσταν-
τίνο Σπυριδάκι ιδρυτικό μέλος, πρόεδρο ως
τόν θάνατό του και σε πολλά έμπνευστή του
Όμίλου. Η μνήμη τους δε είναι παντοτινή.

Προβαινομε τώρα στον τυπικό άπολο-
γισμό:

(α) Δωρεές εκδόσεων του Όμίλου
μας: Το 1979 έχουμε δωρήσει συνολικά 370
εκδόσεις μας ως εξής:

Γυμνάσιο Αθηνάιου 81

Γυμνάσιο Δαλιού 59

Γυμνάσιο Αραδίππου 69

Λαογραφικόν Όμιλο Παγκυπρίου Γυμνασί-
ου 25

Δανειστική Βιβλιοθήκη Γυμνασίου

Άρχ. Μακαρίου Γ' 39

Κρατικά και Κοινοτικά Κέντρα

Νεότητος 82

Μαθητές Παγκυπρίου Γυμνασίου 15.

Έπιπλέον έχει άποσταλεί ο τόμος της
Φιλολογικής Κύπρου 1978 τιμητικά σε Δη-
μόσιες Βιβλιοθήκες, Πανεπιστήμια, φιλολογι-
κούς Συλλόγους, εφημερίδες, περιοδικά και
κριτικούς στην Ελλάδα.

(β) Συνεστιάσεις: Πραγματοποιή-
σαμε δυό, τις εξής: Στις 10 Μαΐου 1979
με κύρια όμιλήτρια τη Γαλάτεια Σαράντη,
γραμματέα της «Έθνικής Έταιρείας των Έλ-
λήνων Λογοτεχνών» και στις 25 Οκτωβρίου
1979 με εκπροσώπους διαφόρων σωματείων,
οργανώσεων και μελών μας προς τιμή του
Δημ. Σιατόπουλου. Παρευρέθηκαν ο κύριος
και η κυρία Άλέκου Μιχαηλίδη, Πρόεδρου
της Βουλής, και ο κ. Βασ. Ζαφειρόπουλος,
Σύμβουλος της Έλληνικής Πρεσβείας.

(γ) Κριτικές Παρουσιάσεις
Βιβλίων: Στις 28 Νοεμβρίου 1979 πα-
ρουσιαστήκανε οι εξής εκδόσεις:

Κ. Τσάτσου: «Θεωρία τῆς Τέχνης» ἀπὸ τὸν Νίκο Ὀρφανίδη.

Νάγιας Ρούσου: «Ἡ ἀντίδραση τῶν παιδιῶν στὴν ἐπιθετικότητα πού περιέχουν τὰ κινούμενα σχέδια» ἀπὸ τὸν Κύπριο Χρυσάνθη.

Ε.Π.Ο.Κ.: «Φιλολογικὴ Κύπρος 1978» ἀπὸ τὸν Γεώργιο Κ. Ἰωαννίδη.

(δ) Ἐκδηλώσεις: Ὁ Ὀμιλος ἀνέλαβε τὴν πρωτοβουλία νὰ διοργανώσῃ τὸν ἑορτασμὸ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940 τῶν συνεργαζομένων ὀργανώσεων καὶ αἰματείων τὴν 25ην Ὀκτωβρίου 1979 στὸ «Ἑλληνικὸ Πολιτιστικὸ Κέντρο», μὲ ὁμιλητὲς τοὺς Βάσο Χριστοδούλου καὶ Δημ. Σιατόπουλο.

Ἐπιπλέον, ὁ Ὀμιλος συμμετεῖχε στὸν ἑορτασμὸ τῆς 25ης Μαρτίου 1821 καὶ 1ης Ἀπριλίου 1955. Στὸν ἑορτασμὸ μίλησαν οἱ Κώστας Χατζηστεφάνου καὶ Γεώργιος Προδρόμου, οἱ ὁποῖοι εἶναι καὶ μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ὀμίλου.

(ε) Ἀντιπροσωπεύσεις: Ὁ Ὀμιλος ἔχει ἀντιπροσωπευθεῖ στὴν Ἐπιτροπὴ γιὰ τὸ Διεθνὲς Ἔτος Παιδιῶν Κύπρου ὡς ἐξῆς: Μὲ τὸν Κύπριο Χρυσάνθη, ὡς ἀντιπρόεδρο τῆς Ὑπεπιτροπῆς Ὑγείας, καὶ τὸν Ἰάκ. Ἰακώβου, ὡς μέλος τῆς Ὑπεπιτροπῆς Προστασίας, Εὐημερίας καὶ Ψυχαγωγίας. Πληροφορικὰ ἀναφερόμαστε πὼς ἡ Ἐπιτροπὴ ἔχει ἐκδόσει τὸ παιδικὸ βιβλίον τοῦ Κ. Χρυσάνθη «Ὑγεία καὶ Χαρὰ», στὸ ὁποῖο περιλαμβάνονται καὶ οἱ μελοποιήσεις ποιημάτων του ἀπὸ τὸν Χριστοδούλο Ἀχιλλεοῦδη.

(στ) Εἰσφορές: Ἐκτός ἀπὸ τὴ μειωμένη ἐτήσια χορηγία τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας Κύπρου καὶ τὴν ἀυξημένη χορηγία τῆς Ἑλληνικῆς Πρεσβείας, ἡ Ἑλληνικὴ Μεταλλευτικὴ Ἐταιρεία ἐνίσχυσε τὴν ἐκδόση τῆς Φιλολογικῆς Κύπρου μὲ £300 καὶ ὁ ἰατρός Γεώργιος Μαραγκὸς μὲ £50.

(ζ) Φιλολογικὴ Κύπρος 1978: Ἡ ὑποδοχὴ τοῦ τόμου αὐτοῦ φαίνεται ἀπὸ κριτικὲς, πού ἀπλῶς παραπέμπω στὶς κυριώτερες ἀπὸ αὐτές: «Νέα Ἔστια» (Π.Χ. 15 Αὐγούστου 1979), «Φιλελεύθερος» (Ὁ Φιλότεχνος, 13.7.1979), «Φιλελεύθερος» (Γ. Λυσιώτης, 27.7.1979), «Ἡ Θεσσαλία» (Χρυσ. Ζιτσαία, 16.9.1979), «Ὁ Ταχυδρόμος τῶν Αἰγυπτιωτῶν» (Ἰούλιος 1979), Ρ.Ι.Κ. (Θ. Θεοχάρου, 5.6.1979), «Ἡ Βραδυνή» (25.9.1979), «Ἡμερησίου Κήρυξ Πατρῶν» (Μ. Πράσινας, 3.9.1979), «Πρωϊνὸς Λόγος» (Δημ. Κράνης, 16.9.1979), «Ζιζάνιο» (ἀρ. 8, Αὐγ. 1979).

Αὐτὲς σὲ γενικὲς γραμμὲς εἶναι οἱ δραστηριότητες τοῦ Ὀμίλου κατὰ τὸ 1979.

Ὅμως κοντὰ σ' αὐτὲς πρέπει ν' ἀναφερθοῦν τὰ ἐξῆς:

1. Ἀποχαιρετιστήρια ἐπίσκεψη στὸν ἀποχωροῦντα πρέσβη τῆς Ἑλλάδος κ. Μιχ. Δούντα.

2. Φιλοφρονητικὴ ἐπίσκεψη στὸ νέο πρέσβη τῆς Ἑλλάδος κ. Χρ. Ζαχαράκι.

3. Ἐπίσκεψη στὴν Α.Μ. τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Κύπρου καὶ Ἐθνάρχη κ. Χρυσόστομο στὰ ὀνομαστήριά του.

4. Ἐπίσκεψη στὸν Πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας κ. Σπύρο Κυπριανοῦ στὰ ὀνομαστήριά του.

5. Συγχαρητήριο τηλεγράφημα στὸν πρέσβη κ. Κ. Τσάτσο γιὰ τὴν ἀπονομὴ σ' αὐτὸν τοῦ «Εὐρωπαϊκοῦ Βραβείου Κουντενχόβε—Καλλέργη».

6. Ὑπογραφή στὸ ἔγγραφο πού ἔχει ἀποσταλεῖ στὴν ΟΥΝΕΣΚΟ γιὰ προφύλαξη τῶν ἀρχαιοτήτων μας στὰ κατεχόμενα μῆματα τῆς νήσου μας.

Ἐπὶ πλέον μ' εὐχαρίστηση ἀναγγέλλομε πὼς ἐξασφαλίσθηκε ἓνα βασικὸ ποσὸ γιὰ τὴ συνέχιση τῆς «Νεοελληνικῆς Βιβλιοθήκης», γιὰ τὴν ὁποία στὸ παρελθὸν τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο πολλὰ εἶχε σχεδιάσει. Ἀγαμένεται πρόσθετη βοήθεια ἀπὸ ὀργανισμοὺς καὶ ἄτομα γιὰ τὴ δραστηριότητά μας αὕτη.

Τέλος ὀφείλονται εὐχαριστίες στὴν Πρεσβεία τῆς Ἑλλάδος, στὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας Κύπρου, στὸν διευθυντὴ τῆς «Ἑλληνικῆς Μεταλλευτικῆς Ἐταιρείας», στὸν κ. Γεώργιο Μαραγκὸ καὶ στὰ μέλη τῆς Ἐφορείας τῶν Ἑλληνικῶν Ἐκπαιδευτηρίων Λευκωσίας.

Προτοῦ τελειώσουμε τὸν ἀπολογισμὸ μας αὐτὸν στρέφουμε νοερά τὸ βλέμμα πρὸς τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν γιὰ τὴν τιμὴ πού ἔκαμε στὸν Ὀμιλὸ μας. Ἡ χειρονομία τῆς μᾶς τονώνει στοὺς δύσκολους αὐτοὺς καιροὺς, ὅπου διάφορα ἀλληλοσυγκρουόμενα ρεύματα συμπλέκονται ἐπικίνδυνα ὀλόγουρά μας, ἐνῶ τὸ μισὸ νησί ἀκόμα στενάζει κάτω ἀπὸ τὴν τουρκικὴ κατοχή.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ
Πρόεδρος

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

ΕΝΑΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ

Κύριε Διευθυντή,

Μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἐκδόσης ἀπὸ τὸν Λευτέρη Ρήγα τοῦ τελευταίου ἔργου του, πού τὸ ἐγκωμίασαν κ' αὐτὲς ἐδῶ οἱ στήλες, θάθελα ν' ἀσχοληθῶ, πληροφορικὰ μᾶλλον, μ' ἓνα χαρακτηριστικὸ ἐκπρόσωπο τῆς γενιᾶς τοῦ μεσοπόλεμου, τὸν Λῶρο Φαντάζη.

Τὴν πρώτη ἐμφάνισή του ὁ ποιητὴς μας τὴν ἔκανε μὲ τοὺς «Διθύραμβους τῆς Μελωδοπλάνταχτης Ἄρπας» πού στάθηκαν, μαζὺ μὲ μερικὰ ἄλλα, τὰ πρῶτα ρίγη τῆς νεοτεχνικῆς, ὀχι ἀκριβῶς σουρρρεαλιστικῆς ποιήσης στὸν τόπο μας. Νέα ρίγη εἶχε σημεῖώσει παρεπιπτόντως καὶ ὁ Οὐνκὼ νιὰ τὰ «Ἄνθη τοῦ Κακοῦ» τοῦ Μπωντλαίρ. Ὁ Κλέ-

ων Παράσχος στην «Νέα Έστία» βρήκε αξιοπρόσεχτο τό βιβλίο. Διατυπώθηκαν πολλές γνώμες, έγινε θόρυβος μέχρι που πήρε τον λόγο κι ό συμπαιθεστάτος μου επιθεωρησιογράφος Παναγιώτης Παπαδούκας για να σατυρίσει λεπτά και με ώραίο χιούμορ την νέα τεχντροπία του Λόγου Φωνάζη, όπως αποκάλεσε τον ποιητή.

Ακολούθησε ή συλλογή ποιημάτων «Δίχως κανένα τίτλο» και έπειτα οι μεταφράσεις «Ένα Μέτρα». Αύτες περιείχαν ποιήματα του Λόρδου Βύρωνα, με προλογικό σημείωμα του Όρφέα Καραβία, του Βαλερύ με πρόλογο του Μιχάλη Χαννούση και του Χάινε με πρόλογο του Απόστολου Μαγγανάρη.

Στις μεταφράσεις των ποιημάτων του Χάινε, που είναι άσφαλως, οι καλύτερες στην νεοελληνική, αναφέρεται και ή συμβολή του Σπύρου Μαρκεζίνη. Άς σημειωθεί ότι ό Μαρκεζίνης, πριν καταπιστεί με την άχαρη πολιτική, άσχοληθηκε ουστηματικά με την κριτική του κινηματογράφου, με τό ψευδώνυμο Ρο-Μα και γενικά με την λογοτεχνία και την ιστορία.

Άλλο βιβλίο μεταφράσεων του Φαντάζη ήταν οι «Αρχαίες Παράγραφοι», με έκτεταμένη εισαγωγή του Μιχάλη Χαννούση, που περιείχαν τό «Ενύπνιο» του Λουκιανού και τον Κρίτωνα του Πλάτωνα.

Σέ ξεχωριστούς τόμους κυκλοφόρησαν επίσης μεταφράσεις μυθιστορημάτων της Γκράτσια Ντελέντα, της Φλώρανς Μπάρκλεϋ, της Ντελλύ και άλλων.

Μεταπολεμικά συγκέντρωσε ό Φαντάζης σ' ένα μεγάλο τόμο ποιήματά του και τό εξέδωσε με τον τίτλο «Τό χρονικό μιάς ζωής». Τά παρουσίαζε με μικρό προλογικό σημείωμα τό περιοδικό «Πνευματική Ζωή», που ήταν μιά αξιόλογη περιοδική λογοτεχνική έκδοση, με την διεύθυνση του Μελη Νικολαΐδη και με μόνιμους συνεργάτες τον άλησμώνητο Καραβίο, την Ρένα Καραβίου, τους Γιάννη Χατζίνη, Γιάννη Σιδέρη, Γιάννη Σκαρίμπα, Ήλια Ζιώγα, Κούλη Άλέπη και Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη.

Μετά κυκλοφόρησε ή μικρή ποιητική συλλογή «Κεμερινό» και τό «Ενθάδε κείται» ποιητική σύνθεση που σημείωσε τέσσερις εκδόσεις.

Ακολουθούν οι ποιητικές συνθέσεις «Η Πόλις έάλω» και ή «Όδη στην Κύπρο», που άποτελεί τό άποκορύφωμα της τέχνης του ποιητή. Και τις δυό τις προλογίζει ό Απόστολος Ζορμπάς.

Την ποίηση του Φαντάζη την χαρακτηρίζουν ή άπογη στιχουργία, ή πλαστικότητα και ή εύαισθησία.

Στόν ποιητικό χώρο παίρνει ό Φαντάζης επάξια την θέση του.

Δέν πρέπει να ξεχάσω και την συμβολή του Φαντάζη στην κριτική. Ήταν ό μόνιμος

κριτικός για την ποίηση στο «Δελτίο Κριτικής», που τό διεύθυνε μαζί με τον δημοσιογράφο Κώστα Δαφνή, στην «Νέα Έποχή», που κι αύ ή την διεύθυνε μαζί με τον ποιητή Πάνο Σπάλα και τό «Ξεκίνημα», περιοδικό που άφησε στα χρόνια '33, '34, και '35, εποχή για την μαχητικότητα του.

Νομίζω ότι τους άξιους πνευματικούς μας ανθρώπους πρέπει να τους φέρνουμε συχνά στο προσκήνιο.

ΝΙΚΟΣ Σ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΤΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑΡΙΟ

Η προσφορά του περιοδικού «Λαογραφική Κύπρος» (Γεν.—Δεκ 1980) στα δέκα χρόνια ζωής του καταγράφεται στο «Ευρητήριο» (των δέκα πρώτων τόμων 1971—1980) από τον υπεύθυνο της έκδοσης Χρύσανθο Κυπριανού σελ. 205—236. — Τό «Α λ α κ ά θ κ ι α» του Άνδρέα Κουκκίδη, που παρουσίασε σ' επανάληψη ή Κυπριακή Τηλεόραση (23 Μαρτ. 1980) έχει μιά άπλή χωρίς έκζητήσεις λαϊκισμού και ήθογραφίας, ύπόθεση, γλώσσα τρέχουσα κυπριακή όρθά ελληνική, που την κατονοεί κι ό Άθηναίος, λιτότητα σέ όλα και συγκρατημένα, χωρίς παρατραηγμούς, άστεια άμεσα δεμένα με τό πνεύμα του έργου (και όχι άστείο για τό άστείο και τό φτηνό γέλιο), πολλή αγάπη για τον τόπο, που τή χρειάζομαστε περισσότερο σήμερα. Έξαιρετική ή σκηνοθεσία της Ποπης Δανιήλ. Εικόνες έξαιρετικές, με κίνηση και όχι στατικές, προπαντός χωρίς την ύποψια καν επίδειξης λαϊκής αρχιτεκτονικής — Είναι γνωστή ή φιλική όραση του Ροζέ Μιλλιέξ. Τελευταίο δείγμα της δράσης του αυτής είναι ή έκδοση «Α φ ι έ ρ ω μ α σ τ ή ν Έ λ λ ά δ α 1940—1944» που άποτελείται από μαρτυρίες Γάλλων διανοουμένων για την υποδειγματική στάση της Έλλάδας κατά την ιστορική τετραετία 1940—1944. Του άξίζει κάθε έπαινος. — Τό περιοδικό ελεύθερης σκέψης «Ί λ ι σ ό ς» (Άθήνα) μπαίνει στο 25ο έτος της έκδοτικής του ζωής. — Τό ξαναθυμηθήκαμε πως τό βιβλίο του Δημ. Γιάκου «Ιστορία της Έλληνικής Παιδικής Λογοτεχνίας από τον ΙΘ' αΐωνα εως σήμερα» βραβεύτηκε από την Άκαδημία Άθηνών με άθλοθέτημα στη Μνήμη Άντιγόνης Μεταξά, τώρα που αυτό άγοράστηκε από τό Ύπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων για τις Παιδαγωγικές Άκαδημίες. Στο βιβλίο αυτό γίνονται άρκετες άναφορές και σέ κυρίους συγγραφείς. Επιπλέον «Η Σ χ ο λ ι κ ή μ α ς Θ ε μ α τ ο θ ή κ η» που κυκλοφόρησε πρόσφατα, πραγματοποιήθηκε με την ένοπτεία του Δ. Γιάκου. — Η μετάνοση από την Κυπριακή Τηλεόραση του έργου του Γ. Θεοτοκά «Πέφτει τό θράδυ» (2 Άπρ. 1980) μās θύμισε τον Ά ν τ ρ ε α Ζ ε μ π ύ λ α, που πριν χρόνια

έρμηνευσε τὸν ρόλο τοῦ Πιλάτου μὲ ἀριστοτεχνικό (θάλεγα ἀνεπανάληπτο) τρόπο. — Ὁ Νίκος Παναγιώτου στὸ πρόγραμμα «Ὁρίζοντες» τῆς Κυπριακῆς Τηλεόρασης (ἐπιμέλεια Νάγιας Ρούσου) ἔδωσε ἓνα πολὺ καλὸ ἑαυτὸ. — Φίλος Ἐξχωριστὸς τῆς Κύπρου ὁ Γ. Βαφόπουλος, ποιητὴς καὶ πεζογράφος, ἔχει ἐκλεγεί ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

ΓΕΝΙΚΑ

Στὴ «Φύση καὶ Ζωή» (χειμῶνας 1980) ἀναδημοσιεύεται σχετικὸ κείμενο τῆς Ἀθηνᾶς Ταρσούλη γιὰ «τὸ μεσαιωνικὸ Κολόσσι» μὲ τὸ σκίτσο τοῦ καστελιοῦ. — Στὴ «Φιλολογικὴ Φωνή» (β' ἐξάμηνο τοῦ 1979) ὁ Μαν. Πράτσικας κρίνει τὴ συλλογὴ τῆς Πίτσας Γαλάζη «Ἰνυνοπαιδεΐα». — Ὁ Δημοσθένης Ζαδὲς δημοσιεύει κριτικὴ γιὰ τὸν «Πεζὸ Λόγο III. — Ἱστορίες ἀπὸ τὴν Κύπρο τὴν ἀγέρην» τοῦ Κ. Χρυσάνθη στὸ περιοδικὸ «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» (ἀρ. 327-328). — Στὴ «Νέα Σκέψη» (ἀρ. 201) ὁ Δημ. Γιάκος κρίνει τὴν «Ἰνυνοπαιδεΐα» τῆς Πίτσας Γαλάζη κλπ. — Στὴν «Καθημερινή» (15.2-1.3. '80) δημοσιεύονται τὸ μελέτημα τοῦ Θ. Παπαδόπουλου «Διαμόρφωση—Περιεχόμενο Ἐπιστημολογικὸ τοῦ ὄρου «Ἑλληνισμός». — Στὴ «Σχολικὴ μας Θεματοθήκη» ποὺ ἐκτός ἀπὸ τοὺς 5 τόμους τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας τῆς Ἀντιγόνης Μεταξά (καὶ 3 μεγάλα δῶρα), ἀποτελεῖται ἀπὸ 2 τόμους παιδικῆς ποίησης, 1 τόμο παιδικὸ διήγημα, 1 τόμο ἐκθέσεων, 1 τόμο βιογραφικῶ λεξικῶ καὶ 2 τόμους παιδικὸ θέατρο (σύνολο τόμων 15) ἀνθολογοῦνται καὶ κύριοι συγγραφεῖς, οἱ ἐξῆς ἀλφαβητικῶς: Τ. Ἀνθίας, Σπ. Ἐπαμεινώνδας, Ν. Κρανιδιώτης, Π. Κριναιός, Ξ. Λυσιώτης, Μ. Μαραθεύτης, Σ. Μενάρδος, Βασ. Μιχαηλίδης, Κ. Μόντης, Α. Ὀνουφρίου, Εὐγ. Πετρώνδα, Θ. Πιερίδης, Αὐγὴ Σακαλλῆ, Εἰρ. Τσουλλῆ, Δημ. Χαμπουλίδης, Λ. Χατζηκώστας καὶ Κ. Χρυσάνθης. — Στὴ «Βραδυνή» (1 Ἀπρ. '80) γίνονται ἀναφορὲς στὸ «Ἑλληνικὸ Πνευματικὸ Ὅμιλο Κύπρου». — Στὴν «Ἐθνικὴ Φωνή» (7 Φεβρ. 1980) ἡ Λευκὴ Σαρᾶση γράφει γιὰ τὸν Κύπρο Χρυσάνθη.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Κασαλία (Ἀθήνα) ἀρ. 58. — Ὑδρία (Πάτρα) 25-26. — Οἰκογένεια καὶ Σχολεῖο (Λευκωσία) ἀρ. 49. — Αἰολικὰ Γράμματα (Καλλιθέα) 54-55. — Τομέας (Ἀθήνα) ἀρ. 57. — Ἰλιός (Ἀθήνα) ἀρ. 135. — Ἱατρικὴ - Χειρουργικὴ Κύπρος (Λευκωσία) ἀρ. 4 (1979). — Μακεδονικὴ Ζωή (Θεσσαλονί-

κη) ἀρ. 165, 166. — Ναυτικὴ Ἑλλάς (Ἀθήνα) ἀρ. 556, 557. — Λαογραφικὴ Κύπρος (Λευκωσία) ἀρ. 28, 29, 30. — Κυπριακὸς Λόγος (Λευκωσία) ἀρ. 65-66. — Φύση καὶ Ζωή (Ἀθήνα) Χειμ. '80. — Ἡ Πένα (Ἀθήνα) ἀρ. 1. — Φιλολογικὴ Φωνή (Αἴγιο) ἀρ. 136. — Ἱατρολογιοτεχνικὴ Στέγη (Ἀθήνα) ἀρ. 44. — Ζιζάνιο (Θεσσαλονίκη) ἀρ. 9. — Χρονικὰ (Καβάλα) ἀρ. 4. — Σταθμοὶ (Ἀθήνα) ἀρ. 50. — Ραδιοπρόγραμμα (Λευκωσία) ἀρ. 399, 400. — Σύγχρονη Σκέψη (Ἀθήνα) ἀρ. 40.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Νίκου Τζερμιαδιανοῦ: Ὁ ἄνθρωπος μὲ τ' ἀνθισμένο στάχυ, Ἀθήνα, 1979.

Ρ. Μιλλιέξ: Ἀφιέρωμα στὴν Ἑλλάδα 1940-1944, Ἀθήνα, 1980.

Ἀντρέα Καραντώνη: Γιὰ τὸν Ὀδυσσεά Ἐλύτη, Ἀθήνα, 1980.

Κριτ. Ἀθανασούλη: Τὰ ποιήματα τόμ. Β', Ἀθήνα, 1980.

Ἰάσων Εὐαγγέλου: Συνειδηση Ἑλληνικότητας, Ἀθήνα, 1980.

Ἐκπαίδ. Ραδιοφώνου: Ὁργανισμὸς Ἡνωμένων Ἑθνῶν, Κύπρος 1979.

Χρ. Κάρμιου: Τὸ λέειν τῆς καρδιάς μου, Ἀθήνα, 1980.

Διονύση Μιτάκη: Διηγήματα, Πάτρα, 1980.

Τζέησον Σκουνόβερ: Μελισσινός, Ἀθήνα, 1979.

Σπ. Παναγιωτόπουλου: Ναυτικὰ Διηγήματα, Ἀθήνα, 1979.

Γ. Χαλατσά: Ἡ κοινωνικὴ συμπεριφορὰ τοῦ Νεοέλληνα, Ἀθήνα, 1980.

Γ. Δέλιος: Τὸ μυθιστόρημα, 1979.

Λεωνίδας Σαββίδης: Ὁ ἄγνωστος πολίτης, Θεσσαλονίκη, 1979.

Ὅστρακα: Ἀνθολογία Α', Πάτρα, 1979.

Ἀνδρέας Ποῦλλος: Δεκατετράμητέρα, Λευκωσία, 1979.

Ἀνδρέας Ποῦλλος: Δεκατετράστιχα, Λευκωσία, 1980.

Θ. Παπαδόπουλος: Ἀναμόρφωση καὶ ἐπιστημολογικὸ περιεχόμενο τοῦ ὄρου «Ἑλληνισμός», Θεσσαλονίκη, 1978 (ἀνατ.).

Κωνστ. Παναζαχαρία: Πνευματικὴ Περιουσία, 1979.

Γιώργου Μολέσκη: Μεγάλου ποῦ ἦταν τὸ φεγγάρι, Κύπρος, 1980.

Σάββα Ξυστούρη: Ἡ Κωμόπολη τῆς Λύσης, Λευκωσία, 1980.

Βενιζ. Χριστοφορίδη: Ἡ ὄγδοη μέρα, Θεσσαλονίκη, 1980.

Γεώργιου Φτέρη: Ἑλληνικὲς Μορφές, Ἀθήνα, 1979.

Ἀ. Περνάρη: Ἀναδοῦες (πρόσωπα καὶ ἀπόψεις), Λευκωσία, 1980.

Σ π. Ἐπαμεινώνδης: Ὁ ἅγιος Σπυριδωνας, Λευκωσία, 1979.

Νέαρχου Γεωργιάδη: Διηγήματα φαντασίας, Κύπρος, 1980.

Παῦλος Κριναῖος: Τὸ σταυρωμένο λιθόστρωτο, Ἀθήνα, 1980.

Γεώργιος Αἰμίλιος: Ταξιδεύοντας, Νέα Κηφισιά, 1979.

Γεώργιου Προδρόμου: Ἀνθολόγιο ἀπὸ τὴν ποίηση τοῦ Κωστή Παλαμά, Λευκωσία, 1980.

Δημ. Γιάκου: Ἡ Σχολικὴ μας Θεματοθήκη, Ἀθήνα, 1980.

Ἰάκ. Κυθρεώτης: Τὸν καιρὸ τοῦ Λεοντόκαρδου, Ἀθήνα, 1980.

Ἰάκ. Κυθρεώτης: Ἐθνομάρτυρας Κυπριανός, 9η Ἰουλίου 1821, Λευκωσία, 1979.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

«ΝΑΥΤΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ» ΣΠΥΡΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

Ὁ ἐκδοτικὸς οἶκος «Ἀστήρ» τῶν Ἀδελφῶν Παπαδημητρίου ἐκυκλοφόρησε τὸ νέο βιβλίο τοῦ κ. Σπύρου Παναγιωτόπουλου, ποῦ τιτλοφορεῖται «ΝΑΥΤΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ». Ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὴν ζωὴ τῶν παλαιῶν καὶ νεωτέρων θαλασσινῶν μας τ' ἀφηγήματα αὐτὰ καὶ γραμμένα μὲ γλαφυρὸν ὕφος, καὶ μὲ γνώση τῶν σχετικῶν θεμάτων, προσφέρουν στὸν ἀναγνώστη στιγμὲς ἀπολαυστικές.

Ὁ πολυσέλιδος τόμος στολίζεται μὲ καλλιτεχνικὰ σχέδια τῆς κ. Ρούλας Κανάκη.

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ ΣΤΟΝ ΚΥΠΡΙΟ ΗΡΩΑ ΓΡΗΓΟΡΗ ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ

Περήφανη τ' ἀνθρώπου εἶναι ἡ ζωὴ
τῆ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου λάμπρυνες ἐσὺ!
Ἄπὸ αἰῶνες αὐγινούς ὡς νάρχεσαι,
σὰ μακρυνὴ νὰ φέγγει σου ἡ Ψυχὴ
στοὺς ἥρωες πατέρες πρῶτος σὺ ὁ νέος!
Κί' ὁ θάνατος ποῦ σ' ἄγγιζεν, ὠραίος,
μεγάλῃ ἀπ' τ' ὄνομά σου καὶ ἡ τιμὴ!

Δ. Β. ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΑΛΙΑ ΛΕΥΚΩΣΙΑ τὸ 1977

Ἡ Λευκωσία μας ἀποδημεῖ στοὺς χάρτες
σὲ ἀταχυδρόμητες φωτογραφίες
ἀπ' τὶς ψηλὲς ταρατσες τὴν κοιτᾶμε
νὰ ταξιδεύει στὴν ποδιά τοῦ Πενταδάκτυλου.
Μὰ ἡ ἄλλη Λευκωσία φυλορροεῖ στὰ στήθη μας
στὰ βραδυνά μας βλέφαρα
ἡ Λευκωσία μας ἡ παλιά
ἡ Λευκωσία μας.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

CHYPRE INFORTUNÉE

PRÉFACE DE L'AUTEUR

J'écris bien «Chypre Infortunée» en tête de ce texte qui accompagne la version française de ma Crète Infortunée, parce que les souffrances des deux îles présentent des analogies frappantes. Dans l'un et l'autre cas, le peuple conquérant et le peuple conquis appartiennent à deux races qui depuis des siècles luttent dans la même arène. Leur lutte aurait certainement pris fin — ils en ont donné la preuve un court espace de temps après 1923 — si certaines des Grandes Puissances ne les poussaient par leurs intrigues dans un réseau inextricable d'antagonismes et de récriminations. La Crète et Chypre furent apparemment la pomme de discorde entre la Grèce et la Turquie, mais les prétendants à la domination de ces grandes îles grecques situées entre trois continents étaient plus de deux.

Cependant, aussi bien la Crète que Chypre — avant d'être une forteresse, une rade pour vaisseaux de guerre ou un porte-avions — furent des habitats d'hommes qui, au cours des siècles, ont créé des civilisations successives. En témoignent les temples, les théâtres, les statues, les églises et les icônes saintes, sans compter les produits du labeur quotidien et de l'humble in-

dustrie humaine. Est-il permis que cette réalité historique soit ignorée, et même anéantie, pour que la forteresse, la rade et le porte-avions soient mis au service de l'une ou de l'autre Grande Puissance?

Il y a deux siècles environ, Jean-Jacques Rousseau, dans son Contrat social, pour juger de la résistance morale de son lecteur, lui posait cette question : était-il prêt, pour s'assurer le bien-être matériel, à tuer par la pression d'un bouton imaginaire un mandarin perdu dans une Chine surpeuplée? Le dilemme peut paraître absurde à l'homme de notre temps. Pourtant il s'impose par son ampleur, sinon pour une autre raison : la victime, de nos jours, ne serait pas un individu, mais un peuple historique, constitué en État libre, membre des Nations Unies. Il s'agit bien de la vie ou de la mort de Chypre! Où se trouvent les manipulateurs des boutons — réels cette fois — chacun le sait.

Un esprit cynique pourrait prétendre que la morale internationale — la morale tout court — est une fiction et que les faits sont plus forts que les fictions. Aucun doute! Un coup de massue est plus expéditif que la Législation Justinienne. Mais au moment où une société accepterait le primat des faits sur les fictions, — Paul Valéry nous en a avertis dans sa préface aux Lettres Persanes — elle reviendrait à l'état de barbarie. Le vrai critère de la civilisation est le

respect de ces ombres vénérables que sont les principes consentis. Sans eux, le monde serait disloqué. Or, on doit bien l'admettre, il est déjà en voie de dislocation depuis qu'un de ses prophètes a prononcé le mot funeste «Dieu est mort». Dieu : principe suprême régissant les actes et même les pensées humaines. Dieu mort, «tout est permis, bien que tout ne soit pas profitable», selon saint Paul. Le vide métaphysique rend possible tous les crimes. Le désert conduit au désert.

En 1866, quand la Crète combattait contre les Turcs pour son indépendance nationale, un poète Grec, Alexandre Rangabé, adressa à Victor Hugo, exilé alors à Guernesey, un appel pour qu'il élève sa voix en faveur de ce peuple malheureux, qui continuait à demeurer dans l'esclavage, quarante ans après la libération de la Grèce, le tronc national. «J'invoque votre génie — lui écrivait-il — au nom de l'humanité, de la liberté et de la civilisation. Le sang des vieillards, des femmes et des enfants coule en Crète». Combien cet appel paraît actuel quand on pense à l'occupation récente de Chypre !

Le poète Grec s'était adressé à son illustre confrère parce que sa propre voix ne pouvait pas toucher l'opinion publique européenne, encore moins les Conseils des Rois. Victor Hugo accomplit son devoir de citoyen du monde. La lyre du Juste racheta la conspiration du silence

des Gouvernements. D'un murmure lointain, il fit un tonnerre: il fut largement suffisant pour encourager les combattants, éveiller les peuples, voire inquiéter les Gouvernements. «Petite étincelle est suivie de grande flamme!» dit Dante.

En publiant aujourd'hui ma Crète Infortunée dans sa version française, je ne fais que suivre cet insigne précédent: j'adresse à mon tour un appel à mes confrères de tous les pays. Je suis certain qu'ils en seront touchés et que leur voix s'élèvera spontanément en faveur de Chypre, l'île outragée. Un des phénomènes de solidarité internationale encore observés est celui de la solidarité entre poètes. Il existe une Internationale de l'Esprit qui, si elle n'est pas encore constituée, le sera certainement un jour. Les poètes sont enclins à admirer les héros et à partager les souffrances des martyrs. Pour les poètes, il n'y a pas de causes perdues. Victor Hugo l'avait déclaré: «Il n'y a pas de faits accomplis. Il n'y a que le droit. Le droit est insubmersible. Des vagues d'événements passent dessus; il reparait».

Je fais confiance aux poètes. Ils disposent suffisamment d'imagination pour se mettre à la place des êtres humains privés de leur liberté nationale. Ils ont assurément pitié d'eux. Ils penseront aux morts, aux blessés, aux otages, aux femmes violées, aux enfants marqués pour

PRÉFACE DE L'AUTEUR

toujours par l'épouvante. Ils déploreront les œuvres pacifiques interrompues, les monuments détruits, les églises profanées. Ils méditeront sur le malheur d'un peuple cruellement arraché à sa continuité dans le temps pour être livré à l'aliénation totale. La plupart des peuples européens ont reçu en héritage leur indépendance nationale. Il serait peut-être difficile pour eux de s'imaginer le martyr de Chypre. Il leur suffira pourtant de se rappeler l'occupation nazie du Continent. Un compromis entre les adversaires n'aurait pas pu porter remède à son malheur. Le salut dans ces cas-limites ne peut provenir que de solutions intégrales.

Oui, je fais confiance aux poètes. Ils ont en eux, comme les enfants, le sens de la justice. L'injustice les offense. Pour eux, les faits ne sont jamais plus forts que les fictions. Un abandon des bienfaits suprêmes de la civilisation leur paraît odieux. Pour eux, le courage civique est une autre forme d'inspiration. Dans son for intérieur, le poète est un homme d'action. L'un et l'autre sont les amants de l'utopie, les zélateurs d'une noble vision du monde. Je ne les invite pas à la haine ! La persuasion ne doit pas dériver d'une bouche crispée par la haine. Je les invite à écouter la voix de leur conscience. Si pendant le jour elle est couverte par la rumeur du monde, on l'entend clairement dans le silence de la nuit, tel un fleuve souterrain. Ceux

CRÈTE INFORTUNÉE

qui l'auront entendue dans le recueillement seront investis du droit de parler au nom de la conscience universelle, et leur premier mouvement sera sans doute d'intervenir auprès des peuples et des gouvernements en faveur de l'île de Chypre. Elle ne réclame pas un nouveau plaidoyer. Son affaire a été jugée par l'Assemblée Générale des Nations Unies. Il lui suffit de voir le verdict exécuté, sous la pression de l'opinion publique mondiale, dont les poètes sont les hérauts.

PANDÉLIS PRÉVÉLAKIS

Athènes, Vendredi Saint, 1976

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Ο ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ
(1955 - 1959)

στό περιοδικό «Καιροί τῆς Κύπρου»
[«Times of Cyprus»] καὶ στό διάδοχό του
«Κυπριακοὶ Καιροί»

(ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΗΣΗ)

Ἔκδοση :
«ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ»
ΛΕΥΚΩΣΙΑ - 1980

Ο Ἀπελευθερωτικὸς Ἀγώνας τῆς Κύπρου (1955—1959) ὑπῆρξε μιὰ ἀκραία στιγμή στὰ ξεσηκώματα τοῦ τόπου γιὰ ἐλευθερία. Βασικά τ' ὄνειρο τῆς «Ἐνώσης» μὲ τὴν Ἑλλάδα, ὡς ἐθνικὴ ἀποκατάσταση τοῦ ἀλύρωτου ἑλληνισμοῦ — ἡ τελευταία ἀναλαμπὴ τῆς Μεγάλης Ἰδέας — ἀποτελοῦσε τὸν στόχο ὅλων τῶν ξεσηκωμάτων τοῦ κυπριακοῦ ἑλληνισμοῦ, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸν πρῶτο σπινθήρα, ποὺ δημιουργοῦσε τὴν ἀνάφλεξη κάθε φορά. Ὅμως ὁ Ἀγώνας τοῦ 1955—1959 εἶχε προγραμματισμένο σχέδιο γιὰ ἔνωση μὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἄς τὸ λέγε «αὐτοδιάθεση». Κι ἐπιστρέψαινε γιὰ τὴν ἐπιτυχία του ὅλους τοὺς τομεῖς, στρατιωτικό, οἰκονομικό καὶ κοινωνικό, μὲ πάνδημη συμμετοχὴ, καὶ ἄς παρουσιάστηκε στ' ἀρχικά του στάδια δυσκολία ἀπὸ τίς ἡγετικὲς ὀμάδες τῶν ἀριστερῶν κινήματων.

Στὸν Ἀγώνα αὐτό, μὲ λογισμό καὶ μ' ὄνειρο, προσφέρανε πολλὰ οἱ πνευματικὲς δυνάμεις τοῦ τόπου. Τὰ διάφορα ἔντυπα δὲν ἀμέλησαν νὰ δώσουν ἕνα καθαρὸ παρόν, συχνὰ συγκαλυμένο, γιατί τὰ ἐμποδίζανε οἱ περιοριστικοὶ νόμοι γιὰ τὸν τύπο καὶ ἡ αὐστηρὴ λογοκρισία. Τὸ μόνο ἔντυπο ποὺ ἄπλωσε πολὺ ἄφοβα τὰ φτερά του καὶ ἔφτανε συχνὰ καὶ σὲ αὐστηρὴ κριτικὴ τῶν Δυνάμεων Ἀσφαλείας, ποὺ διέθετε ἡ Ἀγγλικὴ Ἀποικιοκρατικὴ Κυβέρνηση τῆς Κύπρου, ἦταν οἱ «Times of Cyprus» («Καιροὶ τῆς Κύπρου»), τόσο ἡ ἀγγλόφωνη καθημερινὴ ἔκδοσή τους ὅσο καὶ τὸ περιοδικὸ μὲ τὸ ποικίλο περιεχόμενό του.

Ἡ ἐλεύθερη καὶ τολμηρὴ ἔκφραση καὶ σχολίαση τῶν γεγονότων ἀπὸ τὸ περιοδικὸ «Καιροὶ τῆς Κύπρου» (καὶ τῆς ὁμώνυμης ἐφημερίδας) ὀφειλόταν στὰ ἐξῆς: α) γιατί καὶ τὰ δύο ἔντυπα διευθύνονταν ἀπὸ γνωστὸ Ἀγγλο δημοσιογράφου τὸν Λονδίνο (τὸν ὁποῖο στὴν ἀρχὴ βοηθοῦσαν γνωστοὶ Ἀγγλοὶ δημοσιογράφοι ὡς ὑποδιευθυντές). Καὶ β) γιατί μὲ τὰ ἔντυπα αὐτὰ θὰ μπορούσε ἡ Ἀποικιοκρατικὴ Κυβέρνηση νὰ δείχνει φιλελευθερισμὸ καὶ ταυτόχρονα νὰ παίρνει ἢ νὰ διοχετεύει ιδέες, ποὺ θὰ ἦταν χρήσιμες γιὰ τὴν πολιτικὴ της.

Τὸ περιοδικὸ «Καιροὶ τῆς Κύπρου» ἄρχισε νὰ ἐκδίδεται δεκαπενθήμερο ἀπὸ τὴν 15 Ἰουνίου 1957, μὲ διευθυντὴ τὸν Ἀγγλο δημοσιογράφου Τσαρλς Φόλυ καὶ μὲ ὑπεύθυνη ἐκδοτικὴ ἔταιρεία, ποὺ εἶχε ἐπωνυμία «Τάιμς Παπλικαίσιονς Λτδ». Στὸ περιοδικὸ οἰκονομικὸς διαχειριστὴς κατὰ τὴν πρώτη περίοδο ἦταν ὁ Μιλτιάδης Χριστοδούλου, ποὺ ἀνέλαβε τὴ διεύθυνση ἀπὸ τίς 11 Δεκεμβρίου 1959. Τὸ περιοδικὸ ἀπὸ τὴν ἡμερομηνία αὐτὴ ἔγινε ἐβδομαδιαῖο. Στις 7 Ὀκτωβρίου 1960 τὸ περιοδικὸ ἀλλάζει ὄνομα καὶ λέγεται πιά «Κυπριακοὶ Καιροὶ» καὶ κυκλοφορεῖ κάθε δεκαπέντε μέρες, μὲ ἀρίθμηση τῶν τευχῶν ἀπὸ τὸ 1 (ἀλλὰ στὴν παρένθεση σημειώνεται ὁ ἀριθμὸς 100 ὡς συνέχεια τῶν τευχῶν τοῦ προκάτοχου περιοδικοῦ) καὶ μὲ ἀρίθμηση τῶν τόμων ἀπὸ τὸ Α' (καὶ στὴν παρένθεση τόμος Η'). Ἡ παλιὰ ἐκδοτικὴ ἔταιρεία δὲν ἀναφέρεται πιά. Ἀλλαγὴ στὴν μορφή τοῦ ἑξῆς γίνεται στις 23 Ἰανουαρίου 1962 (τόμος Β' (Θ') ἀρ. 33 (132)). Ἀπὸ τὴν ἡμερομηνία αὐτὴ κυκλοφορεῖ κάθε μῆνα μὲ διευθυντὴ τὸν Μιλτιάδη Χριστοδούλου καὶ Σύμβουλους στὰ τῆς ὕλης τοὺς ἐξῆς: Κύπρου Χρυσάνθη, πρόεδρος, Νέαρχο Κληρίδη, Ἀνδρέα Χριστο-

φίδη, Γεώργιο Προδρόμου, Μενέλαο Χριστοδούλου και Γεώργιο Ζαφείρη. Τέλος, από οικονομικές δυσκολίες το περιοδικό κλείει με τελευταίο τεύχος το 142 'Ιούνιος 1963, αφού έζησε δραστήρια για έξι έκδοτικά χρόνια.

Η συμβολή του περιοδικού «Καιροί τής Κύπρου» στην ενθάρρυνση του κοινού, ιδίως τής νεολαίας, πρέπει να χαρακτηριστεί ευεργετική. Για μιὰ τετραετία απογορεύονταν τὰ άθηναιικά έντυπα, και του λαϊκού ακόμα τύπου. Αύτή ή αποκοπή από το έθνικό και πνευματικό μας κέντρο έπιδρουσε δυσμενέστατα στο φιλαναγωνιστικό κοινό του όποιουδήποτε διαμετρήματος. Οί «Καιροί τής Κύπρου» με την ποικιλία του περιεχομένου τους αντικαθιστούσαν μερικώς την ανάγκη για πνευματική τροφή και ταυτόχρονα συνδουλίζανε την αγωνιστικότητα του λαού, συνδέοντάς τον με το έλληνικό πνεύμα. Αργότερα, μετά την άπελευθέρωση, το περιοδικό κρατούσε την μνήμη των γεγονότων εκείνων, που κόντευαν να παραμεριστούν μέσα στην παραζάλη των νέων καιρών. Και σε μιὰ προχωρημένη περίοδο ένδιαφέρθηκε για τὰ προβλήματα του νέου κράτους.

Όστόσο, ή πραγματική σημασία του περιοδικού «Καιροί τής Κύπρου» από την ιστορική και έθνική άποψη θρίσκειται στα κείμενα που άφορούν τον Άπελευθερωτικό Άγώνα. Βέβαια στίς σελίδες του φιλοξενήθηκαν νουδέλες, διηγήματα και άλλα λογοτεχνικά είδη, που έμμεσα δοηθούσαν το αγωνιστικό φρόνημα όλων. Ιστορικά άφηγήματα, που στην εξέλιξή τους αντιστοιχούσαν στα τρέχοντα θερικά γεγονότα και τίς έθνικές ιδέες του Άγώνα, συναντούμε στα διάφορα τεύχη, συχνά σε συνέχειες. Άλλά και το φωτογραφικό υλικό, που πρέπει ένας μελλοντικός μελετητής να έρευνήσει και να κατατάξει, άποτελεί μιὰ άλλη σοβαρή πλευρά των προσφορών του περιοδικού στον Άγώνα.

Άσφαλώς το ειδικό θάρος των διαφόρων κειμένων είναι διάφορο. Όστόσο, διβλιογραφηθήκανε έδω σε ίση μούρα όλα, γιατί συχνά ένα άπλο σχόλιο σημαίνει για τον ειδικό πολλά. Όμως παραλείπονται: α) κάποια κωμωδιογραφήματα, πολύ λίγα, στα όποια δέν αντιλαμβάνεσαι κάτι το σημαντικό, άφου ούτε καν δείχνουν τή σατιρική στάση του λαού έναντι συμβάντων. Και β) ποιήματα ή πεζογραφήματα, άδόκιμα, που γράφανε στα κρατητήρια, άλλα που δέν συνδέονταν με τον Άγώνα, ένω περιλαμβάνονται όσα περιέχουν άναφορές σε αγωνιστές και ήρωες και δείχνουν έτσι τή στάση των κρατουμένων.

Σημειώνουμε: - α) στο λήμμα* περιλαμβάνουμε καθετί που δέν έχει ύπογραφή, είτε τουτο πρωτοδημοσιεύεται στο περιοδικό, είτε άναδημοσιεύεται από την όμύνη του έφημερίδα και για το όποιο φέρει την ευθύνη ή διεύθυνση.

β) Το άρθρο δέν λαμβάνεται ύπόψη στην άλφαβητική κατάταξη.

- A : 'Αναμνήσεις από τὰ συρματοπλέγματα...
Καὶ ὁ ἥλιος ἐνοιώθε τὸν πόνο μας, 31
Δεκ. 1957, τομ. Β', ἀρ. 14, σελ. 9.
- A. A.: 'Η Κύπρος τιμᾶ τὸν ἐλευθερωτὴ (Δι-
γενής), 31 Μαΐου 1959, τομ. Δ', ἀρ.
48, σελ. 4.
- 'Αβραάμ Ν.: Τὸ ὄνειρο τῶν Κρατουμέ-
νων (ποίημα), 1 Ὀκτ. 1958, τομ. Γ',
ἀρ. 32, σελ. 47.
- : 'Ηλιοβασίλεμα στὰ κρατητήρια (ποίημα),
15 Νοεμβ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 35, σελ.
51.
- : Μιά τρύπα στὸ νερὸ (ποίημα), 15 Ἰαν.
1958, τομ. Γ', ἀρ. 25, σελ. 59.
- : Διχοτόμηση (ποίημα), 31 Γεν. 1959,
τομ. Δ', ἀρ. 40, σελ. 45.
- : 'Η πολιτικὴ τοῦ Φούτ (ποίημα) Γεν.
1959, τομ. Δ', ἀρ. 40, σελ. 45.
- : 'Η ἀδικία, 'Αθάνατοι νεκροὶ (ποίηματα),
15 Φεβρ. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 41, σελ.
47.
- : Πρὸς τὸν ἀτίμητον Διγενῆν, 15 Μαΐου
1959, τομ. Δ', ἀρ. 47, σελ. 55.
- 'Αγγελίδου, Κ.Λ.: Νύχτες 'Εκάτης (διή-
γηση), 30 Αὐγ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 30,
σελ. 51.
- Μιά ἀγγλίδι: "Ένα γράμμα, 30 Νοεμβρ.
1958, τομ. Γ', ἀρ. 36, ἀρ. 1.
- 'Απὸ τὸν ἀγγλικὸ τύπο, 30 Νοεμβρ.
1958, τομ. Γ', ἀρ. 36, σελ. 17.
- 'Ακρίτας, Εὐρ.: Ρεαλιστικὴ ἀντιμετώπιση
τοῦ Κυπριακοῦ, 1 Ὀκτ. 1958, τομ. Γ',
ἀρ. 32, σελ. 3.
- : Καὶ οἱ πιὸ διαλλακτικὲς προτάσεις τοῦ
'Εθνάρχου ἀπορρίπτονται ἀπὸ τὴν 'Αγ-
γλία, 15 Ὀκτ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 33,
σελ. 4.
- : Στὸ σχέδιο 'Ανεξαρτησίας οἱ "Αγγλοὶ
προτάσσουν τὸ δίλημμα «'Η Κύπρος ἢ
'Αγγλικὴ ἢ Τουρκικὴ», 31 Ὀκτ. 1958,
τομ. Γ', ἀρ. 34, σελ. 4.
- : Πῶς ἀπέτυχε μιὰ μυστικὴ προσέγγιση τοῦ
Μακαρίου ἐκ μέρους τοῦ Σέρ Χιού Φούτ,
30 Νοεμβρ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 36, σελ.
4.
- : Μετὰ τὸν Ο.Η.Ε., 15 Δεκ. 1958, τομ.
Δ', ἀρ. 37, σελ. 3.
- : Πρὸς ἐξεύρεση ὀριστικῆς λύσεως μὲ δια-
πραγματεύσεις; 31 Δεκ. 1958, τομ. Δ',
ἀρ. 38, σελ. 4.
- : Θὰ ἐπέλθῃ συμφωνία ἐπὶ τῶν θεμάτων
τῆς ἡμερησίας διατάξεως; 15 Ἰαν.
1959, τομ. Δ', ἀρ. 39, σελ. 6.
- : Τὴν τελευταία λέξη θὰ τὴν ποῦν οἱ Κύ-
πριοι, 31 Ἰαν. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 40,
σελ. 5.
- : 'Η εὐκαιρία δὲν πρέπει νὰ χαθεῖ, 15
Φεβρ. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 41, σελ. 4.
- : "Ένα φωτεινὸ μέλλον ἀνοίγεται
γιὰ τὴν Κυπριακὴ Δημοκρατία, 28 Φεβρ.
1959, τομ. Δ', ἀρ. 42, σελ. 8.
- : "Υψιστὸ παράδειγμα πατριωτισμοῦ ἢ τε-
λευταία προκήρυξη τοῦ Διγενῆ, 15 Μαρτ.
1959, τομ. Δ', ἀρ. 43, σελ. 9.
- : Λατρεύω καὶ θαυμάζω τὸν Κυπριακὸ Λαὸ
(Γρίβας), 1 Ἀπρ. 1959, τομ. Δ', ἀρ.
44, σελ. 12.
- : Στὸ κρησφύγετο τοῦ Διγενῆ στὴν... 'Α-
θήνα, 15 Μαΐου 1959, τομ. Δ' ἀρ. 47,
σελ. 4.
- : 'Ο Διγενής, 31 Μαΐου 1959, τομ. Δ',
ἀρ. 48, σελ. 8.
- 'Ακρίτας, Λ.: Κύπριος, τὸ σύμβολο τῶν ἀ-
γωνιζομένων γιὰ τὴν ἐλευθερία λαῶν,
15 Νοεμβρ. 1958, τομ. Γ' ἀρ. 35, σελ.
4.
- 'Ανατολίτης, Τ.: Εἶδα τὴν Παναγία νὰ
στέκεται δίπλα στὸ γιὸ μου, (Σαμφών),
30 Σεπτ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 8, σελ.
14.
- "Ανθιμος, μητροπολίτης: Δηλώ-
σεις τοῦ ἐθναρχεύοντος, 31 Ὀκτ. 1958,
τομ. Γ', ἀρ. 34, σελ. 61.
- "Ανοῶν, Μαλένης, Ρίτσος, Ρίτσος,
Δημοτικὸ: Τ' ὀλοκαύτωμα τοῦ Αὐ-
ξεντίου σὲ στίχους, 30 Μαΐου 1958, τομ.
Β', ἀρ. 24, σελ. 8.
- "Ενας ἀντάρτης: 'Η προετοιμα-
σία γιὰ τὸν ἀγῶνα εἶχε ἀρχίσει ἀπὸ τὸν
Αὐγουστο τοῦ 54, 1 Ἀπρ. 1960, τομ.
Ζ', ἀρ. 77, σελ. 4.
- : Αὐτὰ τὰ ὄπλα κατασκευάστηκαν στὴν Κύ-
προ ἀπὸ τὴν ΕΟΚΑ, 8 Ἀπρ. 1960, τομ.
Ζ', ἀρ. 78, σελ. 5.
- 'Αντωνιάδης, Κ.: 'Ηρώων ἐπιτάφιος
(ποίημα), 30 Νοεμβρ. 1958, τομ. Γ',
ἀρ. 36, σελ. 55.
- : Λιοπέτρι (ποίημα), 15 Μαρτ. 1959, τομ.
Δ', ἀρ. 43, σελ. 43.
- 'Αργυροῦ Χρ.: Ποιὰ ἢ πολιτικὴ σας στὸ
Κυπριακὸ; (προεκλογικὸ ρεπορτάζ), 30
Ἀπρ. 1958, τομ. Β', ἀρ. 22, σελ. 6.
- : «"Αν μοῦ δίνετε καιρὸ θὰ ἐξετόπιζα τὸν
Ζαρτίδη», 30 Ἀπρ. 1958, τομ. Β', ἀρ.
22, σελ. 6.
- : Πῶς ξαναβρῆκα τὸ Βαρῶσι ὕστερα ἀπὸ
δώδεκα χρόνια (οἱ ἀδικαιολόγητες ἐπιθέ-
σεις τῶν Δυνάμεων 'Ασφαλείας ἐναντί-
ον ἀθῶων νέων), 15 Μαΐου 1958, τομ.
Β', ἀρ. 23, σελ. 13.
- ★ : 'Η ἱστορία τῆς μάχης τοῦ Μαχαιρᾶ. Εἰς
τὸ φλεγόμενον κρησφύγετο. Τρεῖς ἐπι-
στολαί. Εἶμαι περήφανη γιὰτὶ ἔπασσε μα-
χόμενος, 15 Ἰαν. 1957, τομ. Α', ἀρ. 1,
σελ. 10.

- : Ένας απροσδόκητος μάρτυς υπερασπίσεως (για τὸν Σαμφών), 15 Ἰουν. 1957, τομ. Α', ἀρ. 1, σελ. 19.
- : Δίς εἰς θάνατον (γιατὸν Σαμφών), 15 Ἰουν. 1957, τομ. Α', ἀρ. 1, σελ. 19.
- : Ἡ πολιτική τοῦ Cyprus Mail, 15 Ἰαν. 1957, τομ. Α', ἀρ. 1, σελ. 23.
- : Μιχαλάκης Καραολῆς, 30 Ἰαν. 1957, τομ. Α', ἀρ. 2, σελ. 12 (ἀπὸ τὴν ἔφημ. Τάϊμς ὅφ Σάϊπρους τῆς 30 Ὀκτ. 1955).
- : Ὁ Θεὸς θὰ στεγνώσῃ τὰ δάκρυα, 15 Ἰουλ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 3, σελ. 7.
- : Τὰ παρασκῆνια τοῦ Λονδίνου, 31 Ἰουλ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 4, σελ. 1.
- : Ἡ Ζωὴ καὶ ὁ θάνατος τοῦ Δράκου, 31 Ἰουλ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 4, σελ. 4.
- : Τὰ πρῶτα δύο χρόνια: Αυτόδιάθεσις καὶ Προϋποθέσις, 31 Ἰουλ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 4, σελ. 17.
- : Ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν εἰρήνην, 15 Αὐγ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 5, σελ. 25.
- : Ἀγρός: Τὸ πρῶτο κέρφιου, 30 Αὐγ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 6, σελ. 4.
- : Πουργαρόριο. Τὰ συνθήματα, 30 Αὐγ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 6, σελ. 3.
- : Τὸ σαμάρι. Ἡ τουρκικὴ προπαγάνδα, 15 Σεπτ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 7, σελ. 15.
- : Ὁ Ράνκλιφ στὴν Κύπρο, 15 Σεπτ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 7, σελ. 19.
- : Μιά πολυτάραχη περίοδος, 30 Σεπτ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 8, σελ. 19.
- : Δυὸ μέτρα δυὸ σταθμά, Ἀηδῆς προπαγάνδα, Ὑψηλὴ διπλωματία, 30 Σεπτ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 8, σελ. 13.
- : Αἱ ἀδιόρθωτοι κεφαλαί, Μόνον ἂν καταρτηθοῦν, 15 Ὀκτ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 9, σελ. 15.
- : Ὁ ἀγώνας γιὰ τὴν Ἐλευθερίαν τοῦ τόπου, 15 Ὀκτ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 9, σελ. 17.
- : Δευτέραν ἀνάγνωσις, Αἱ περιπλοκαί, Διαμελισμὸς καὶ λογικὴ, 28 Ὀκτ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 10, σελ. 16.
- : Ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, 28 Ὀκτ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 10, σελ. 21.
- : Ἐορτασμοὶ καὶ ἐπεισόδια τῆς 28ης Ὀκτωβρίου, 15 Νοεμβρ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 11, σελ. 14.
- : Τὸ κρυφὸ σχολεῖο, 15 Νοεμβρ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 11, σελ. 18.
- : Ἀδικαιολόγητη ἐπίθεσις, 30 Νοεμβρίου 1957, τομ. Α', ἀρ. 12, σελ. 17.
- : Κάτι ποῦ ἡ ΕΟΚΑ δὲν ἔχει. Μὰ ἐπιστολή. Οἱ σύντροφοι τῶν κρατουμένων. Ἀδικαιολόγητη ἐπίθεσις, 30 Νοεμβρ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 12, σελ. 17.
- : Ἐνα ἐπίσημο ἔγγραφο, ΕΟΚΑ πρὸς τὸν Κυβερνήτη, 15 Δεκ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 13, σελ. 37.
- : Νὰ παραμείνουν ψυχραῖμοι. Τὸ ἐπόμενο βῆμα, 31 Δεκ. 1957, τομ. Β', ἀρ. 14, σελ. 13.
- : Ἡ ὑπόθεσις Ἀσσιώτης. Κυβερνητικὴς προπαγανδιστικὴς ἐπινοήσις, 31 Δεκ. 1957, τομ. Β', ἀρ. 14, σελ. 14.
- : Ὁ μυστηριώδης «Κατάλογος Θανάτου» (Ἀσσιώτης), 31 Δεκ. 1957, τομ. Β', ἀρ. 14, σελ. 16.
- : Παράξενη αἰγιή. Γιὰ τὸ Β.Β.С. Γιὰ τὸ Νιὺς Κρόνικλ, 15 Ἰαν. 1958, τομ. Β', ἀρ. 15, σελ. 17.
- : Τάδε ἔφη Χάρντιγκ, 30 Ἰαν. 1958, τομ. Β', ἀρ. 16, σελ. 10.
- : Γράμμα ἀπὸ τὴν Πύλα. Αὐτοὶ ποῦ ἔεθρουσιν σὲ τί πιστεύουσιν. Ὀρθοί, ἀγέρωχοι, περήφανοι, 30 Ἰαν. 1958, τομ. Β', ἀρ. 16, σελ. 14.
- : Ἡ τύχη ἐνὸς κατάδικου, 15 Φεβρ. 1958, τομ. Β', ἀρ. 17, σελ. 19.
- : Ἡ ὁμιλία τοῦ Σέρ Χιού Φούτ. Τί συνέβη στὶς φυλακὰς; Χάρντιγκ καὶ Φούτ. Γράμμα ἀπὸ τὴν Πύλα, 15 Φεβρ. 1958, τομ. Β', ἀρ. 17, σελ. 11.
- : Ν' ἀπολυθοῦν ἀμέσως οἱ κρατούμενοι ἱερεῖς. Ὁ Σέρ Χιού Φούτ καὶ ἡ θέση του. Ἡ «Χαραυγὴ» κί ὁ Αὐξεντίου. Ρῆγμα στοὺς κόλπους τῶν Κυπρίων κομμουνιστῶν. Μιά ἀρίστερη ὀργάνωσις ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ Ζιαρτίδη, 15 Μαρτ. 1958, τομ. Β', ἀρ. 19, σελ. 10.
- : Σύγχυσις καὶ ἀναταραχὴ. Ἡ παθητικὴ ἀντίστασις. Ἀπάντησις σ' ἓνα τηλεφώνημα. Ἀκόμα ἓνα κτύπημα στὸ καρφί. Τὸ καθῆκον τοῦ σέρ Χιού Φούτ. Ὁ Ἀσσιώτης καὶ ἡ τακτικὴ τῆς Ἀρχιγραμματείας, 30 Μαρτ. 1958, τομ. Β', ἀρ. 20, σελ. 10.
- : Ένας Ἄγγλος Λόρδος στὴ γιορτὴ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐλευθερίας, 15 Ἀπρ. 1958, τομ. Β', ἀρ. 21, σελ. 18.
- : Νέες ἀποκαλύψεις γιὰ τὸν Ζιαρτίδη καὶ τὴν πολιτικὴν του, 15 Ἀπρ. 1958, τομ. Β', ἀρ. 21, σελ. 19.
- : Ἡ ἐσφαλμένη ὁδὸς, 30 Ἀπρ. 1958, τομ. Β', ἀρ. 22, σελ. 5.
- : ... Ἐρημῶνουν (ὁ τουρκικὸς ὄχλος), 15 Ἰαν. 1958, τομ. Γ' ἀρ. 25, σελ. 3.
- : Ἡ νυχτερινὴ κέρφιου. «Τρικέφαλο φίδι». Ἡ «Χαραυγὴ» καὶ τὸ «Τάϊμς ὅφ Σάϊπρους». Φρονοῦμε, Πιστεύουμε, 30 Ἰουν. 1958, τομ. Γ' ἀρ. 26, σελ. 13.
- : Οἱ πρόσομγεσ τῆς Λευκωσίας, 30 Ἰαν. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 26, σελ. 14.
- : Νὰ διασφαλισθῇ ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου, 15 Ἰουλ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 27, σελ. 1.
- : Στὸ χεῖλος τοῦ γκρεμοῦ, 15 Ἰουλ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 27, σελ. 3.
- : Ὁ λοχίας ποῦ ἐξηφανίσθη. Μιά τρομερὴ κατηγορία. Κιόνελυ, Ὀμορφίτα, Αὐγόρου, Ἀμμόχωστος. Τὰ γεγονότα τοῦ Αὐγόρου καὶ μιὰ ἀπορία. Ἡ ἀσυδοσία τῶν Τούρκων. Ἡ πρόσκλησις τοῦ Μακαρίου, 15 Ἰουλ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 27, σελ. 12.

- : Νά ἐπιστρέψῃ ἀμέσως ὁ Ἐθνάρχης, 30 Ἰουλ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 28, σελ. 3.
- : Ἐργατικὴ Ἐρευνητικὴ Ἀποστολὴ στὴν Κύπρον, 30 Ἰουλ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 28, σελ. 4.
- : Οἰκονομικὴ περισυλλογὴ, 30 Ἰουλ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 28, σελ. 9.
- : Τὸ μυστήριον τῆς Βολκάν. Οἱ πρόσφατες συλλήψεις καὶ ἡ προνομιοῦχα θέση τῶν Τούρκων, 30 Ἰουλ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 28, σελ. 12.
- : Τί διημείφθη μεταξὺ Μακαρίου καὶ Φούτ, 15 Αὐγ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 29, σελ. 4.
- : Ἀνοικτὴ ἐπιστολὴ τοῦ διευθυντοῦ τῶν Τάιμς ὄφ Σάιπρους πρὸς τὸν Κυβερνήτην, 15 Αὐγ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 29, σελ. 13.
- : Ν' ἀπολυθοῦν οἱ κρατούμενοι τῶν Κεντρικῶν Φυλακῶν, 15 Αὐγ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 29, σελ. 18.
- : Ἐπιχείρησις «Σπιρτοκοῦτι». Τὰ ἀκάθαρτα νέα. Στὴν ἄκρια τοῦ χάους, 15 Αὐγ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 29, σελ. 14.
- : Διαιρεῖ καὶ παγίδευσ, 30 Αὐγ. 1958, τομ. Γ' ἀρ. 30, σελ. 11.
- : Λαϊκὴ Μοῦσα γιὰ τὸν Εὐαγόρα Παλληκαριδῆ, 30 Αὐγ. 1958, τομ. Γ' ἀρ. 30, σελ. 14.
- : Ἐνα ρυπαρὸ καὶ συκοφαντικὸ ἔγγραφο, 15 Σεπτ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 31, σελ. 4.
- : Τὰ θύματα τῶν Τούρκων, 15 Σεπτ. 1958, τομ. Γ' ἀρ. 31, σελ. 6.
- : Πολιτικὴ ἐκμετάλλευσ. Τὰ παράπονα τῶν κρατουμένων. Δελτία ἐλευθεροκοινωνίας. «Ἔργον ἐξαιρέτων», 15 Σεπτ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 31, σελ. 14.
- : Ἡ διαγωγὴ τοῦ στρατοῦ, 1 Ὀκτ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 32, σελ. 3.
- : Ἐντιμος εἰρήνη, 1 Ὀκτ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 32, σελ. 3.
- : Ἡ κ. Κάσα διαφεύδει τὸν Σέρ Χιού Φούτ, 1 Ὀκτ. 1958, τομ. Γ' ἀρ. 32, σελ. 9.
- : Ὁ δρόμος πρὸς τὴν καταστροφὴν, 1 Ὀκτ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 32, σελ. 9.
- : Ἐγκεφαλικὴ παράλυσις. Νά θριαμβεύσῃ ἡ λογικὴ. Ὁ κ. Πήτερ Στόρρε πρὸς τοὺς Τάιμς ὄφ Σάιπρους. Τὸ θέμα τῶν προκλήσεων. Παγὶς καὶ φρεναπάτη. Ἡ λύσις τῆς ἀνεξαρτησίας. Περὶ καθυστέρησεως, 15 Ὀκτ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 33, σελ. 13.
- : Ἐπίσημες στατιστικὲς, 26 Ὀκτ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 33, σελ. 14.
- : Ἀπὸ τὸν Κατάλογο τῶν θυμάτων, Γυναῖκες καὶ παιδιὰ, 15 Ὀκτ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 33, σελ. 3.
- : Στὸ κρησφύγετο τοῦ Δικώμου, 30 Νοεμβρίου 1958, τομ. Γ', ἀρ. 36, σελ. 11.
- : Ἐνας Ἄγγλος μιλά γιὰ τοὺς Ἄγγλους, τὰ πολιτικὰ κόμματα, τὸ κυπριακὸ καὶ οἱ ἐκλογές, 15 Ἰαν. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 39, σελ. 5.
- : Ἡ ΕΟΚΑ καὶ ὁ Κυβερνήτης, 30 Νοεμ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 36, σελ. 5.
- : Ἐνα ἄρθρον παγίδα. Νά τεθῆ τέρμα στὴν ἄορσιστία. Νά τεθῆ τέρμα στὴν τραγωδίαν. Ἡ καταπίεσις δὲν θά διαλύσῃ τὴν ΕΟΚΑ. Ὁ νόμος καὶ ἡ τάξις ἀποκατεστάθησαν παρὰ τὴν κυβερνητικὴν πολιτικὴν, 31 Δεκ. 1958, τομ. Δ', ἀρ. 38, σελ. 5.
- : Στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν προόδον τῆς Κύπρου. Ἡ ὀρθὴ πορεία. Ψευδολογίαι τοῦ παραγνωρισμένου ὑπουργοῦ. Τί ἐπιθυμεῖτε ἐπιτέλους στρατηγέ μου; Ὁ Κυβερνήτης νά θυμᾶται τὰ «περὶ γεφυρῶν». Ἐνα μῆνυμα τοῦ λόρδου Οὐίνστερ. Μηνύματα Βρεττανῶν βουλευτῶν. Νά μὴ χαθῆ ἡ εὐκαιρία. Ὁ ραδιοσταθμὸς Ἀθηνῶν. Οἱ ὑπῆρέτες τῆς βίας. Οἱ κυβερνητικὲς ὑπεκφυγές. Ἐνα γράμμα. Ἄς ξεκινήσουμε ὀρθά. Εἰρήνη μὲ τὸ ρόπαλον ἀνά χεῖρας εἶναι πόλεμος. Μιά ἐπιβαλλομένη ἀπάντησις, 15 Ἰαν. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 39, σελ. 1.
- : Τὰ οἰκονομικὰ μέτρα τῆς κυβερνήσεως. Τὰ γεγονότα τοῦ Ἄγροῦ, 31 Ἰαν. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 40, σελ. 4.
- : Χωρὶς τυμπανοκρουσίαις, ἀλλὰ μὲ κλαυθμυρισμοὺς, 15 Φεβρ. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 41, σελ. 9.
- : Κύπρος καὶ Μάλτα, 31 Ἰαν. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 40, σελ. 2.
- : Ἡ συνάντησις, Οἱ «μυστηριώδεις ψιθυροί», «Ἀγαθὴ προαίρεσις», 15 Φεβρ. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 41, σελ. 9.
- : Διγενὴς Νικητῆς, 28 Φεβρ. 1959, τομ. Δ' ἀρ. 42, σελ. 3.
- : Οἱ ἀγωνιστὲς τῆς ΕΟΚΑ, Ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ Ἐθνάρχου, Ἡ ἑλλαδικὴ συμπαράστασις, 28 Φεβρ. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 42, σελ. 4.
- : Ἡ λαϊκὴ Μοῦσα γιὰ τοὺς ἥρωας (Λένα, Μοῦσκο, Καραολῆ, Αὐξεντίου, Δράκο, Ἀντρέα Γεωργίου, στοὺς λεβέντες μας) (ποιήματα), 15 Μαρτ. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 43, σελ. 15.
- : Ἐνας μικρὸς λαὸς ὀραματίζεται μιὰ μεγάλη ἀποστολή!, 15 Μαρτ. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 43, σελ. 18.
- : Τὸ Κυπριακὸν Πάνθεον, Ἐπεσαν ὑπὲρ πατρίδος, 15 Ἀπρ. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 45, σελ. 16.
- : Ἐπεσαν ὑπὲρ πατρίδος, 15 Ἀπρ. 1959, τομ. Δ' ἀρ. 45, σελ. 16.
- : Τὸ διδάγμα τοῦ Ἄγ. Ἀμβροσίου, 15 Μαΐου 1959, τομ. Δ', ἀρ. 47, σελ. 3.
- : Ὁ ἀρχηγὸς ἀποχαιρετᾷ τὰ παλληκάρια του, 11 Μαρτ. 1960, τομ. Ζ', ἀρ. 74, σελ. 4.
- : Τὸ τελευταῖον ἐπεισόδιον τοῦ ἀγῶνα, 29 Ἀπρ. 1960, τομ. Ζ', ἀρ. 81, σελ. 4.
- : Ὁ ὄρκος τῆς ΕΟΚΑ, 24 Ἀπρ. 1961, τομ. Α' (Η), ἀρ. 13(112), σελ. 10.

- Βαντάνο, Μωρ.: Μακάριος, ή μεγαλύτερη ελληνική προσωπικότης, 15 Σεπτ. 1957, τομ. Α', άρ. 7, σελ. 3.
- Βασιλείου, Στ.: Στόν ήρωα Αντρέα Δ. Σουρουκλή (ποίημα), 15 Φεβρ. 1959, τομ. Δ', άρ. 41, σελ. 45.
- Βιδήλης, Μ.: Στοχασμοί ενός κρατούμενου, 15 Δεκ. 1958, τομ. Δ', άρ. 37, σελ. 58.
- Βιολάρη, Μαρούλα: Στο λευκό θάλαμο του Νοσοκομείου (γιά τή Λούλα Κοκκίνου), 30 Αύγ. 1957, τομ. Α', άρ. 6, σελ. 9.
- : Μιά τραγική οικόγένεια. «Πέθανες, μανούλα μου, χωρίς νά με δής» (Στέλλα Κων/τίνου), 15 Σεπτ. 1957, τομ. Α', άρ. 7, σελ. 10.
- : Πίσω από τούς τοίχους τών φυλακών μιá κοπέλα ζωγραφίζει. Άλίκη Στρογγυλοῦ, 30 Σεπτ. 1957, ταμ. Α', άρ. 8, σελ. 10.
- : Ό μεγάλος πόνος στό μικρό χωριατόσπιτο του Παλαιχωριού (Καραολής), 15 Όκτ. 1957, τομ. Α', άρ. 9, σελ. 9.
- : Έννηά γυναίκες γονατιστές γιοστάζουν μπροστά σ' ένα πέτρινο βωμό, 28 Όκτ. 1957, τομ. Α', άρ. 10, σελ. 10.
- : Έλενίτσα Σεραφεΐμ, 30 Νοεμβρ. 1957, τομ. Α', άρ. 12, σελ. 8.
- : Βλέπεις φτάνουμε στην καρδιά της ΕΟΚΑ — ό τραυματισμός του Ρένου Κυριακίδη, 15 Δεκ. 1957, τομ. Α', άρ. 13, σελ. 10.
- : Παγκύπριον Γυμνάσιον, ή τελευταία δραματική διετία, 15 Δεκ. 1957, τομ. Α', άρ. 13, σελ. 14.
- : Οί ελεύθερες πολιορκημένες (οί κρατούμενες), 31 Δεκ. 1957, τομ. Β', άρ. 14, σελ. 6.
- : Σείστηκε ό Κυπριακός Όλυμπος, 15 Ίαν. 1958, τομ. Β', άρ. 15, σελ. 7.
- : Σέ διωγμό τά άγιασμένα κυπριακά ράσα, 15 Φεβρ. 1958, τομ. Β', άρ. 17, σελ. 4.
- : Δηλώσεις του Έθναρχεῦοντος, 15 Φεβρ. 1958, τομ. Β', άρ. 17, σελ. 5.
- : Οί Άγγλοι έκλεισαν τό σχολειό μας μα υπάρχει τό Κρυφό Σχολειό, 15 Φεβρ. 1958, τομ. Β', άρ. 17, σελ. 7.
- : Ό Γρηγόρης Αύξεντίου προσμένει τό χαρούμενο μήνυμα της λευτεριάς, 28 Φεβρ. 1958, τομ. Β', άρ. 18, σελ. 6.
- : Θεέ μου, πότε θα τελειώση αυτό τό μαρτύριο!, 15 Μαρτ. 1958, τομ. Β', άρ. 19, σελ. 9.
- : Ίάκωβος Πατάσος, 30 Μαρτ. 1958, τομ. Β', άρ. 19, σελ. 6.
- : Ρίτα Άνθούλη, 15 Άπρ. 1958, τομ. Β', άρ. 21, σελ. 9.
- : Νίκος Γεωργίου, 15 Ίουν. 1958, τομ. Γ', άρ. 25, σελ. 10.
- : Χρίστος Τσιάρτας, ό μεγάλος νεκρός του Πολυστύπου, 30 Ίουλ. 1958, τομ. Γ', άρ. 28, σελ. 5.
- : Μιχαήλ Γιωργάλας, 15 Αύγ. 1958, τομ. Γ', άρ. 29, σελ. 9.
- : Δεκαέξη γυναίκες... πίσω από τά συρματοπλέγματα, 15 Αύγ. 1958, τομ. Γ', άρ. 29, σελ. 17.
- : Είμαστε φίλοι με τόν Μάκη, 15 Σεπτ. 1958, τομ. Γ', άρ. 31, σελ. 11.
- : Ή άλατζιά θα γίνη της λευτεριάς μας ή πορφύρα, 1 Όκτ. 1958, τομ. Γ', άρ. 32, σελ. 8.
- : Πάτροκλος Άνδρέα Κόκκινου, 1 Όκτ. 1958, τομ. Γ' άρ. 33, σελ. 16.
- : Οί συνέπειες της επιβολής του κέρφιου (μιλουν Δέρβης, Σπυριδάκης κλπ.), 15 Νοεμβρ. 1958, τομ. Γ', άρ. 35, σελ. 2.
- : Έδώ κι ένα χρόνο..., 15 Δεκ. 1958, τομ. Δ', άρ. 37, σελ. 5.
- : Μιά τελευταία χάρη, θέλω νά γράψω δυό άκόμα λόγια στον άδελφό μου..., 31 Δεκ., τομ. Δ', άρ. 38, σελ. 7.
- Βράχας, Φρ.: Φύλλα από τό ήμερολόγιό μου. Άπό τά Άπομνημονεύματα του Άρχιεπισκόπου στην έξορία, 30 Νοεμβρ. 1957, τομ. Α', άρ. 12, σελ. 4.
- Γεωργιάδης, Α.: Όδη σε νιό λεβέντη (Παρίδη, Μάρκο Δράκο) (ποίηματα), 31 Μαΐου 1959, τομ. Δ', άρ. 48, σελ. 58.
- Γεωργίου, Γ. Π.: Τά φυλακισμένα Μνήματα (έπιστολές, φωτογραφία, σχόλιο), 15 Φεβρ. 1958, τομ. Β', άρ. 17, σελ. 3.
- Γεωργίου, Μ.: Όδη στο Γρηγόρη Αύξεντίου (ποίημα), 30 Ίαν. 1958, τομ. Γ', άρ. 26, σελ. 48.
- Γιαννίδης, Λευτ.: Στέλιος Λένας (ποίημα), 12 Αύγ. 1960, τομ. Η' άρ. 96, σελ. 74.
- Γούντφιηλντ, Τζών: Ποιός ό νέος κυβερνήτης; Όργιο εικασιών στο Λονδίνο, 30 Σεπτ. 1957, τομ. Α', άρ. 8, σελ. 2.
- Γρηγορίου, Φρ.: Ν' άπολυθούν οί κρατούμενες, 30 Αύγ. 1958, τομ. Γ', άρ. 30, σελ. 13.
- Davidson Μ.: Άναμένοντας Έκείνον (τόν Μακάριον), 15 Ίουλ. 1957, τομ. Α', άρ. 3, σελ. 10.
- Δημητριάδης, Δημ.: Αί γνώσεις του ντόκτωρος. Άνθρωπος και σκύλος. Άσυγχώρητες γκάφες. Στρατιωτικό κυνηγητό, 15 Αύγ. 1957, τομ. Α', άρ. 5, σελ. 21.
- Δημητρίου, Α.: Κέρφιου και κηδεΐες, 30 Νοεμβρ. 1958, τομ. Γ', άρ. 36, σελ. 14.
- Ό άρχηγός Διγενής: Ό άρχηγός Διγενής άπαντά στον Φούτ, 15 Ίουλ. 1958, άρ. 27, σελ. 16.
- : Άς έκλέξη, 31 Δεκ. 1958, τομ. Δ', άρ. 38, σελ. 6.
- : Άφήνω για ό όλους, 15 Μαρτ. 1959, τομ. Δ', άρ. 43, σελ. 2.

- : 'Η πρώτη και η τελευταία προκήρυξη του άρχηγού Διγενή, 15 Μαρτ. 1959, τομ. Δ', άρ. 43, σελ. 8.
- : Δήλωση, 1 Άπρ. 1959, τομ. Δ', άρ. 44, σελ. 12.
- Διδασκάλου 'Ιφ.: Στην Κύπρο (ποίημα), 15 Μαρτ. 1959, τομ. Δ', άρ. 43, σελ. 41.
- 'Ελλην Κύπριος: 'Η ευθύνη βαρύνει τους Άγγλους, 30 Νοεμβρ. 1958, τομ. Γ', άρ. 36, σελ. 14.
- Ε.Ο.Κ.Α.: 'Ιδού ποιοί είναι οι κομμουνιστάι του ΑΚΕΛ, 15 Φεβρ. 1958, τομ. Β', άρ. 17, σελ. 17.
- Ευαγόρα, Ν.: Το χειρόγραφο ενός αγωνιστή (του Ευαγόρα), 30 'Ιαν. 1959, τομ. Ε', άρ. 50, σελ. 6.
- Ευγενίου, Άντ.: Πέτρος Λιάκης (διήγημα), 30 Νοεμβρ. 1959, τομ. Ε', άρ. 60, σελ. 21.
- : Γράμμα στη θεία (διήγημα), 15 'Ιαν. 1960, τομ. Στ', άρ. 66, σελ. 28.
- : Μιά θέση κοντά σου (διήγημα), 22 'Ιαν. 1960, τομ. Στ', άρ. 67, σελ. 29.
- : Σάν ήμαστε ακόμα στην άρχή (διήγημα), 5 Αύγ. 1960, τομ. Ζ', άρ. 95, σελ. 16.
- : 'Η μπαλάντα του Μιχαλάκη Καραολή (ποίημα), 2 Σεπτ. 1960, τομ. Η', άρ. 98, σελ. 52.
- Ευμήδης, Α.: Παντελής Κατελάρης, 1 Άπρ. 1959, τομ. Δ', άρ. 44, σελ. 6.
- 'Από τις αθηναϊκές εφημερίδες: Βήμα, 'Εθνικός Κήρυξ, 'Εστία, 15 Φεβρ. 1959, τομ. Δ', άρ. 41, σελ. 10.
- Ζ.: Φωνές από τὰ Κρατητήρια. Στο άγγελμα του θανάτου ενός παλληκαριού, 31 Δεκ. 1957, τομ. Β', άρ. 14, σελ. 10.
- 'Ηλίας Δ.: Τò όπλοστάσιο της ΕΟΚΑ..., 15 Άπρ. 1960, τομ. Ζ', άρ. 79, σελ. 4.
- : Στο εργαστήρι του 'Αη-Γιάννη, 22 Άπρ. 1960, τομ. Ζ', άρ. 80, σελ. 4.
- 'Ιωαννίδου, Είρ.: 'Ενας εφηβος από την έπαρχία... (διήγηση), 13 Μαΐου 1960, τομ. Ζ', άρ. 83, σελ. 7.
- 'Ιωαννίδης, Μ.: Στο θάνατο του Μάρκου Δράκου (ποίημα), 15 'Ιαν. 1959, τομ. Δ', άρ. 39, σελ. 57.
- 'Ιωαννίδης, Φ.: Γύρω από τὰ έκτροπα στη σύσκεψη της Φανερωμένης (έπιστολή), 15 Μαΐου 1958, τομ. Β', άρ. 23, σελ. 11.
- Charles Foley: 'Ο 'Αρχιεπίσκοπος όπως τον είδα, 15 'Ιουν. 1957, τομ. Α', άρ. 1, σελ. 3.
- : Είς αναζήτησιν λύσεως του Κυπριακού, 30 'Ιουνίου 1957, τομ. Α, άρ. 2, σελ. 3.
- : Τò πιστεύω ενός Βρεττανού, 15 'Ιουλ. 1957, τόμ. Α', άρ. 3, σελ. 3.
- : Τò σχέδιον περί άνεξαρτησίας, 31 'Ιουλ. 1957, τομ. Α', άρ. 4, σελ. 3.
- : Μακάριος, ό 'Αρχιεπίσκοπος και ό διπλωμάτης, 15 Αύγ. 1957, τομ. Α', άρ. 5, σελ. 3.
- : Μιά υπόσχεσις του 'Αρχιεπισκόπου, 30 Αύγ. 1957, τομ. Α', άρ. 6, σελ. 2.
- : Φίλοι μας στη Βουλή, 30 Αύγ. 1957, τομ. Α', άρ. 6, σελ. 3.
- : 'Ο 'Αρχιεπίσκοπος και τò Στέητ Ντηπάρτμεντ, 15 Σεπτ. 1957, τομ. Α', άρ. 7, σελ. 2.
- : 'Η αδιάλλακτη ομάδα των Τόρηδων, 15 Σεπτ. 1957, τομ. Α, άρ. 7, σελ. 4.
- : Κύπρος, η τελευταία αύταπάτη, 30 Σεπτ. 1957, τομ. Α', άρ. 8, σελ. 9.
- : 'Εργατική άποστολή στην Κύπρο, 15 'Οκτ. 1957, τομ. Α', άρ. 9, σελ. 2.
- : Φως σε σκοτεινές σκέψεις. Ποιοί προσπάθησαν να ύπονομεύσουν την έκχειρία και γιατί απέτυχαν, 28 'Οκτ. 1957, τομ. Α' άρ. 10, σελ. 2.
- : 'Απεσώρθη ό Σέρ Τζών; Δέν φαίνεται να συνέβη κάτι τέτοιο!!, 15 Νοεμβρ. 1957, τομ. Α', άρ. 11, σελ. 2.
- : Μάχη για ένα πανώ, 15 Δεκ. 1957, τομ. Α', άρ. 13, σελ. 2.
- : Μιά επίσκεψη στα Κρατητήρια Πύλας, 31 Δεκ., τομ. Β', άρ. 14, σελ. 2.
- : 'Εξόρμησθ στο Λονδίνο, 15 'Ιαν. 1958, τομ. Β', άρ. 15, σελ. 2.
- : 'Η Κυπριακή Κυβέρνηση στο έδώλιο του κατηγορουμένου, 30 'Ιαν. 1958, τομ. Β', άρ. 16, σελ. 2.
- : 'Ο Κέντριου προειδοποιεί την ΕΟΚΑ... και η ΕΟΚΑ προειδοποιεί τόν Κυβερνήτη, 28 Φεβρ. 1958, άρ. 18, σελ. 2.
- : 'Ο 'Εθνάρχης Μακάριος θριαυβευτής θά γυρίση στο νησί του, 15 Μαρτ. 1958, τομ. Β', άρ. 19, σελ. 2.
- : Θά παραιτηθ ό Σέρ Χιού Φούτ;, 15 Μαΐου, 1958, τομ. Β', άρ. 23, σελ. 2.
- : 'Ενας χρόνος ζωής, 30 Μαΐου 1958, τομ. Β', άρ. 24, σελ. 2.
- : Τò άγγλικό σχέδιο, 30 'Ιαν. 1958, τομ. Γ' άρ. 26, σελ. 4.
- : 'Ο κατήφορος του Σέρ Χιού Φούτ;, 15 'Ιουλ. 1958, τόμ. Γ' άρ. 27, σελ. 2.
- : 'Η ιδέα για την ίδρυση παγκόσμιας αστυνομικής δυνάμεως και η Κύπρος, 30 'Ιουλ. 1958, τομ. Γ' άρ. 28, σελ. 3.
- : Συναντήθηκε με τόν 'Εθνάρχη ό άπεσταλμένος του 'Αιζενχάουερ;, 15 Αύγ. 1958, τομ. Γ', άρ. 29, σελ. 2.
- : 'Ενα νέο σχέδιο, 30 Αύγ. 1958, τομ. Γ', άρ. 30, σελ. 2.
- : Αυτό είναι τò σχέδιο, 15 Σεπτ., 1958, τομ. Γ', άρ. 31, σελ. 2.
- : 'Ο Μακάριος κατακτά τò άμερικανικό κοινό, 30 Νοεμβρ. 1958, τομ. Γ', άρ. 36, σελ. 2.
- : Μιά κυπριακή άτομόβομβα προκαλεί συναγερμό στη Ν. 'Υόρκη, 15 Δεκ. 1958, τομ. Δ', άρ. 37, σελ. 2.

- : Στά παρασκήνια τῆς Μάχης τῆς Κύπρου, 31 Δεκ. 1958, τομ. Δ', ἀρ. 38, σελ. 11.
- : Ὁ Κουτσούκ και ἡ ἀλήθεια, 31 Δεκ. 1958, τομ. Δ', ἀρ. 38, σελ. 25.
- : Μιά ρόδινη ἀνταύγεια σ' ἓνα χιονισμένο τοπίο, 15 Φεβρ. 1959, τομ. Δ' ἀρ. 41, σελ. 3.
- : Γιῶς εἶδα τὸν Διγενῆ, 15 Μαρτ. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 43, σελ. 1.
- : Παρασταθήκαμε στὴ γέννηση ἑνὸς νέου κράτους, 15 Μαρτ. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 43, σελ. 3.
- : Ἔνας ἡμίθεος στὴν Ἑλληνικὴ πρωτεύουσα (Διγενής), 15 Ἀπρ. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 45, σελ. 4.
- Gallorin, R.: Ἡ εἰσφορὰ τῆς ΕΟΚΑ στὸν Ἀγγλικὸν Ἐρυθρὸ Σταυρὸ (ἀπαντητικὴ ἐπιστολή), 15 Ἰουλ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 27, σελ. 15.
- Καλλιστράτη, Κ.: Ἀναμνήσεις. Μιά τετραετία—θρύλος, 1 Ἀπρ. 1960, τομ. Ζ', ἀρ. 77, σελ. 4.
- Κάμερον, ΤΖ.: Νὰ ἐπισπευθῆ ἡ βρετανικὴ δῆλωση, 15 Φεβρ. 1958, τομ. Β', ἀρ. 17, σελ. 2.
- Καπλάνης, Γ. Κ.: Ἰωάννα Γ. Ζαχαριάδου (ποίημα), 15 Φεβρ. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 41, σελ. 45.
- Καραγιάννης, Λ.: Τὰ δάκρυα ἔσιγαν μὲ τὸ λιθάνι (γιὰ τὸ Μούσκο), 15 Αὐγ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 5, σελ. 4.
- : Ἡ πρώτη ἀνακωχή, 15 Αὐγ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 5, σελ. 8.
- : Τρεῖς ἀδελφές στὰ κρατητήρια (Κοκκίνου), 30 Αὐγ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 6, σελ. 6.
- : Πίσω ἀπὸ τὰ συρματοπλέγματα, 15 Σεπτ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 7, σελ. 6.
- : Θρήνος στὸ δικαστήριο, 15 Σεπτ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 7, σελ. 9.
- : Ἐλέω Θεοῦ Μακάριος..., τὸ χωριατόπαιδο ποῦ ἔγινε Ἐθνάρχης, 30 Σεπτ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 8, σελ. 4.
- : 2ον Δόκιμος στὸ μοναστήρι, 15 Ὀκτ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 9, σελ. 4.
- : Τὸ χρονικὸ μιᾶς δοκιμασίας, 28 Σεπτεμβρίου: ἡ ἐπέτειος τοῦ μεγάλου κέρφιου τῆς Λευκωσίας, 15 Ὀκτ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 9, σελ. 13.
- : 3ον Στὸ γυμνάσιο καὶ στὴν Ἀθήνα, 28 Ὀκτ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 10, σελ. 4.
- : Φοιτητὴς στὴ Βοστώνη, 15 Νοεμβρ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 11, σελ. 4.
- : Δεκαεφτά χρονῶν ἔφηβος (Π. Γιάλλουρος), 15 Νοεμβρ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 11, σελ. 9.
- : Μητροπολίτης Κιτίου, 30 Νοεμβρ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 12, σελ. 10.
- : Τὸ παγκύριο δημοψήφισμα τοῦ Ἀρχ. Μακαρίου Β' — Στὸ 1950 στὸ θρόνο τοῦ Ἀπ. Βαρνάβα..., 30 Δεκ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 13, σελ. 4.
- : Ἡ τρίτη πρωτοχρονιά στὰ Κρατητήρια, 31 Δεκ. 1957, τομ. Β', ἀρ. 14, σελ. 4.
- : Ἡ νύχτα ποῦ σήμανε τὴν ἀρχή. Ἐνα ἑλληνικὸ καίκι στὰ νερά τῆς Παφίας, 15 Ἰαν. 1958, τομ. Β', ἀρ. 15, σελ. 4.
- : Μάνα τῆς Κύπρου, 30 Ἰαν. 1957, τομ. Β', ἀρ. 16, σελ. 9.
- : Εὐαγόρας Παλληκαρίδης, 15 Φεβρ. 1958, τομ. Β' ἀρ. 17, σελ. 12.
- : Τί συνέβη τις Κεντρικὲς Φυλακές;, 28 Φεβρ. 1958, τομ. Β', ἀρ. 18, σελ. 4.
- : Ἀντρέας Ζάκος, νέος κι' ἀθάνατος, 28 Φεβρ. 1957, τομ. Β', ἀρ. 18, σελ. 12.
- : Στυλιανὸς Λένας, τὸ ἀξιοπαλληκάρι τῶν Χαντριῶν, 15 Μαρτ. 1958, τομ. Β', ἀρ. 19, σελ. 4.
- : Δυὸ ἡρωϊκὰ παιδιὰ ἀπὸ τὸ Γέρι. Μάχη στὸ Νοσοκομεῖο, 30 Μαρτ. 1958, τομ. Β', ἀρ. 19, σελ. 12.
- : Μόδεστος Παντελῆ. Χαρούμενος βάδιζε πρὸς τὴ θυσία, 15 Ἀπρ. 1958, τομ. Β', ἀρ. 21, σελ. 4.
- : Ὁ μόνος ἐκπρόσωπος, 30 Ἀπρ. 1958, τομ. Β', ἀρ. 22, σελ. 4.
- : Ἡ νεολαία μας τὸ καμάρι τῆς Κύπρου, 15 Μαΐου 1958, τομ. Β', ἀρ. 23, σελ. 4.
- : Ὑπόλογοι ἐναντι τῆς ἱστορίας (ὁ ρόλος τῶν Τούρκων), 15 Αὐγ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 29, σελ. 5.
- : Ἡρώες καὶ μάρτυρες, 30 Αὐγ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 30, σελ. 5, καὶ 15 Σεπτ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 31, σελ. 5.
- : Νύχτα τρόμου (ἀντίποινα), 1 Ὀκτ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 32, σελ. 10.
- Κάσλ, Μπ.: Ἡ ἐπίτευξη εἰρηνικῆς λύσεως, 15 Ὀκτ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 33, σελ. 2.
- Κατέλαρη, Κ.: Σταῦρος Στυλιανίδης, ὁ ἡρωϊκὸς λεβέντης τῆς Γιαλούσας, 15 Ἀπρ. 1958, τομ. Β', ἀρ. 21, σελ. 13.
- : Στέλιος Μαυρομάτης, 30 Ἀπρ. 1958, τομ. Β', ἀρ. 22, σελ. 15.
- : Ἀντρέας Παναγιῶτης, Μιχαὴλ Κουσόφτας, 15 Μαΐου 1958, τομ. Β', ἀρ. 23, σελ. 15.
- : Χαρίλαος Μιχαήλ, 30 Μαΐου 1958, τομ. Β', ἀρ. 24, σελ. 16.
- : Ἐνας μυστηριώδης θάνατος στοὺς Στύλους. Θεοδόσης Χατζηθεοδοσίου, 30 Ἰουν. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 26, σελ. 10.
- : Χρῆσανθος Μυλωνᾶς, Εὐαγόρας Παπᾶ Χριστοφόρου, 15 Ἰουλ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 27, σελ. 7.
- : Ἀντρέας Παναγιώτου, 15 Σεπτ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 31, σελ. 9.
- : «Ἀγάπησα τὴ λευτεριά» Πέτρος Ἡλιάδης, 1 Ὀκτ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 32, σελ. 15.
- : Νίκος Θεοφάνους, 15 Νοεμβρ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 35, σελ. 12.
- : Ἀντρέας Παρασκευᾶ, 31 Δεκ. 1958, τομ. Δ', ἀρ. 38, σελ. 8.
- Καψοσιδέρης, Αρ.: Στὰ κρατητήρια (ποίημα), 15 Ἀπρ. 1958, τομ. Β', ἀρ. 21, σελ. 61.

- Κ. Ι.: 'Ο Κρούπ συλλαμβάνεται. 'Αναμνήσεις από τή Ζωή και τόν θάνατο τοῦ Στυλιανοῦ Λένα, 15 Αὐγ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 29, σελ. 19.
- Κοιρανιδίης, Στ.: *Όραμα γλυκό (ποίημα), 15 Ἀπρ. 1958, τομ. Β', ἀρ. 21, σελ. 61.
- : Κυριάκος Μάτσης (ποίημα), 15 Ἀπρ. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 45, σελ. 50.
- Κόκκινου, Σωτ. Α.: Στὸν ἀδελφὸ μου Πάτροκλο (ποίημα), 15 Ὀκτ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 33, σελ. 18.
- : Στὸν ἀδελφὸ μου Πάτροκλο (ποίημα), 15 Ὀκτ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 33, σελ. 18.
- Κολόνας, Ν.: Σωπῆρης Τσαγγάρης. (καί λαϊκὸ ποίημα γι' αὐτόν), 30 Αὐγ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 30, σελ. 16.
- Κρανιδιώτης, Ν.: 'Ο ἀποικισμὸς εἶναι ἕνας ἀπηρχαιωμένος θεσμὸς ποὺ ποτὲ δὲν θ' ἀνεχθοῦμε νὰ ἐπιζήση στὴν Κύπρο, 31 Ὀκτ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 34, σελ. 12.
- : ('Όμιλία στὸ Κάιρο στὸ Ἀφρικανοσσιατικὸ Συνέδριο Νεολαίας), 15 Φεβρ. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 41, σελ. 5.
- Κ. Σ.: Μιχαλάκης Παρίδης (ποίημα), 15 Δεκ. 1958, τομ. Δ', ἀρ. 37, σελ. 58.
- Κατσογιάννης, Ἡλ.: Στὴν Κύπρο (ποίημα), 15 Μαρτ. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 43, σελ. 41.
- Κυπρίας Ἐλενίων: Σονέτο στὴν Πρωταπριλιά (ποίημα), 31 Ἰουλ. 1959, τομ. Ε', ἀρ. 52, σελ. 51.
- Κυριακίδης, Φειδίας: Ἀμνηστία, 30 Αὐγ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 6, σελ. 61.
- Κυριακίδου, Ν.: Ὕμνος στὸν Ἀρχιεπίσκοπό μας (ποίημα), 28 Ὀκτ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 10, σελ. 67.
- Κυριακοῦ, Α.: «Ἀγάπησα τὸν Γρηγόρη Αὔξεντίου», 30 Ἰουν. 1957, τομ. Α', ἀρ. 2, σελ. 6.
- : Τὸ τελευταῖο μου τραγοῦδι (Χαρ. Μοῦσκος), 15 Ἰουλ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 3, σελ. 4.
- Κωνσταντινίδης, Στ.: Σταυροὶ καὶ δάφνες (διήγημα), 22 Σεπτ. 1961, τομ. Α(Η'), ἀρ. 26(125), σελ. 37.
- : Λισπέρη (ποίημα), 15 Ἰουν. 1959, τομ. Ε', ἀρ. 49, σελ. 52.
- Κωνσταντίνοῦ, Σ.: Ἀνεξάρτητη ἔρευνα (ἐπιστολή), 28 Φεβρ. 1958, τομ. Β', ἀρ. 18, σελ. 5.
- Λαδάκη, Ν.: Πίσω ἀπὸ τὰ σίδηρα (διήγημα), 1 Δεκ. 1961, τομ. Α(Η'), ἀρ. 31(130), σελ. 39.
- Λαζάρου, Σ.: Στὸν ἥρωα Χρῦσανθο Μυλωνᾶ (ποίημα), 31 Δεκ. 1958, τομ. Δ', ἀρ. 38, σελ. 9.
- Λεζύτ, Π. Σ.: 'Ο αἰχμάλωτος τῶν Σεῦχελῶν, 27 Μαΐου 1960, τομ. Ζ', ἀρ. 85, σελ. 6.
- : 'Ο αἰχμάλωτος τῶν Σεῦχελῶν, 3 Ἰουν. 1960, τομ. Ζ', ἀρ. 86, σελ. 6.
- : 'Ο αἰχμάλωτος τῶν Σεῦχελῶν, 10 Ἰουν. τομ. Ζ', ἀρ. 87, σελ. 6.
- : 'Ο αἰχμάλωτος τῶν Σεῦχελῶν, 17 Ἰουν. 1960, τομ. Ζ', ἀρ. 88, σελ. 7.
- : 'Ο αἰχμάλωτος τῶν Σεῦχελῶν, 24 Ἰουν. 1960, τομ. Ζ', ἀρ. 89, σελ. 8.
- : 'Ο αἰχμάλωτος τῶν Σεῦχελῶν, 1 Ἰουλ. 1960, τομ. Ζ' ἀρ. 90, σελ. 6.
- : 'Ο αἰχμάλωτος τῶν Σεῦχελῶν, 8 Ἰουλ. 1960, τομ. Ζ', ἀρ. 91, σελ. 5.
- : 'Ο αἰχμάλωτος τῶν Σεῦχελῶν, 15 Ἰουλίου 1960, τομ. Ζ' ἀρ. 92, σελ. 7.
- : 'Ο αἰχμάλωτος τῶν Σεῦχελῶν, 22 Ἰουλίου 1960, τομ. Ζ', ἀρ. 93, σελ. 7.
- : 'Ο αἰχμάλωτος τῶν Σεῦχελῶν, 29 Ἰουλίου 1960, τομ. Ζ', ἀρ. 94, σελ. 6.
- : 'Ο αἰχμάλωτος τῶν Σεῦχελῶν, 5 Αὐγ. 1960, τομ. Ζ', ἀρ. 95, σελ. 6.
- : 'Ο αἰχμάλωτος τῶν Σεῦχελῶν, 12 Αὐγ. 1960, τομ. Η', ἀρ. 96, σελ. 30.
- : 'Ο αἰχμάλωτος τῶν Σεῦχελῶν, 26 Αὐγ. 1960, τομ. Η', ἀρ. 97, σελ. 9.
- Λεϊβάδης, Β.: Γράμμα ἀπὸ τίς φυλακὲς τοῦ Γουαϊκήφληντ, 15 Μαρτ. 1958, τομ. Β', ἀρ. 19, σελ. 10.
- Λεμεσιανός: Γύρω ἀπὸ τὴ φωτογραφία τοῦ Μάρκου Δράκου (ἐπιστολή), 15 Αὐγ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 5, σελ. 16.
- Λυκοῦργου Ἰάνθη: Σιμὰ σ' ἕνα τάφο (διήγημα), 18 Μαρτ. 1960, τομ. Ζ', ἀρ. 75, σελ. 26.
- Λυσιώτης, Ρ.: Σκλαβωμένη Ἀνάσταση, 15 Ἀπρ. 1958, τομ. Β', ἀρ. 21, σελ. 2.
- : Ἡ ἀλύγιστη ψυχὴ, 30 Ἀπρ. 1958, τομ. Β', ἀρ. 22, σελ. 2.
- : Ἡ γιορτὴ τῶν ἀντρωϊωμένων (ἀναμνήσεις ἀπὸ τὰ συρματοπλέγματα), 15 Ἰουν. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 25, σελ. 9.
- : Τὰ Χριστούγεννα ἐνὸς ὁμήρου (διήγησις), 15 Δεκ. 1958, τομ. Δ', ἀρ. 37, σελ. 9.
- *Ἀρχ. Μακάριος: Ἡ δὴλωσις (γιὰ τὸν Χαρ. Μοῦσκο), 15 Αὐγ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 5, σελ. 6.
- : Γράφει γιὰ τὸ περιοδικὸ μας, 15 Σεπτ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 7, σελ. 4.
- : Ἡ πατρὶς προσβλέπει πρὸς ὑμᾶς, 15 Σεπτ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 7, σελ. 12.
- : 'Ο Μακάριος γιὰ τὸ περιοδικὸ μας (Ν. Κρανιδιώτης), 15 Νοεμβρ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 11, σελ. 8.
- : Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία εἰς τὴν Κυπριακὴν Ἱστορίαν, 15 Δεκ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 13, σελ. 18.
- : Τὸ δίκαιον θά ἐπικρατήσῃ, 30 Μαρτ. 1958, τομ. Β', ἀρ. 19, σελ. 2.
- : Ἡ νίκη θά στέφῃ τοὺς ἀγῶνες καὶ τὰς θυσίας ἡμῶν» (ἐγκύκλιος), 15 Ἀπρ. 1958, τομ. Β', ἀρ. 21, σελ. 8.
- : Μήνυμα ἀπὸ τὸν Ἐθνάρχη Μακάριο, 30 Ἰουν. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 26, σελ. 2.

- : Τὸ διάγγελμα Μακαρίου, 28 Φεβρ. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 42, σελ. 4.
- : Ἡ ὁμιλία τοῦ Μακαρίου στὸ μνημόσυνο τῶν πεσόντων, 15 Ἰουν. 1959, τομ. Ε', ἀρ. 49, σελ. 59.
- : Ἀρχιεπισκοπικὴ Ἐγκύκλιος ἐπὶ τῇ Ζητῆσει τοῦ Ἀναστάσιου τοῦ Κυρίου, 1 Μαΐου 1959, τομ. Δ', ἀρ. 46, σελ. 1.
- : Συγχαίρει τοὺς «Καιροὺς τῆς Κύπρου», 1 Μαΐου 1959, τομ. Δ' ἀρ. 46, σελ. 2.
- Μακένζυ, Γ.: Ἡ ἐπείσχυνη τακτικὴ τῶν ἀγγλικῶν λαϊκῶν ἐφημερίδων, 15 Νοεμβρίου 1958, τομ. Γ', ἀρ. 35, σελ. 1.
- Μαλένης, Λ.: Τὸ τραγούδι τοῦ Εὐαγόρα Παλληκαριδῆ (ποίημα), 15 Φεβρ. 1958, τομ. Β', ἀρ. 17, σελ. 15.
- : ἡ Ἀπριλίου 1955, 30 Μαρτ. 1958, τομ. Β', ἀρ. 19, σελ. 4.
- : Γιὰ τὴ μικρὴ πατρίδα Κύπρο (ποίημα), 30 Ἰουλ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 28, σελ. 18.
- : Γράμμα (ποίημα), 15 Σεπτ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 31, σελ. 19.
- : Αἰχμάλωτοι (διήγημα), 15 Σεπτ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 31, σελ. 20.
- : Ὅλοι θὰ ὑποφέρουν κανεὶς δὲν θὰ κερδίσει, 30 Νοεμβρ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 36, σελ. 6.
- : Ὁ Θεὸς μας γεννήθηκε σ' ἓνα στρατόπεδο συγκέντρωσις (διήγημα), 15 Δεκ. 1958, τομ. Δ', ἀρ. 37, σελ. 7.
- : Πανανθρώπινη νίκη, 15 Φεβρ. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 42, σελ. 9.
- : Τὸ ἐπος τῆς Κύπρου, 1 Ἀπρ. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 44, σελ. 3.
- : Ὁ θάνατος τοῦ Ἀντρέα Σουρουκλή, 15 Σεπτ. 1959, τομ. Ε', ἀρ. 55, σελ. 6.
- Μεσολογγίτης, Β.: Ὁ λόγος του, 15 Νοεμβρ. 1958, τομ. Δ', ἀρ. 35, σελ. 6.
- Μ. Λ.: Ὁ φυλακισμένος στὴ μάνα του, 15 Ἀπρ. 1958, τομ. Β', ἀρ. 21, σελ. 61.
- Μιτσίδης, Α.: Μακάριος ὁ τρίτος, 15 Μαρτ. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 43, σελ. 5.
- : Μακάριος ὁ τρίτος (βιογραφία), 15 Ἀπρ. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 45, σελ. 18.
- : Μακάριος ὁ τρίτος, τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὴν Παιδεία, 1 Μαΐου 1959, τομ. Δ', ἀρ. 46, σελ. 7.
- : Μακάριος ὁ τρίτος (συνέχεια προηγουμένου), 31 Μαΐου 1959, τομ. Δ', ἀρ. 48, σελ. 13.
- Μ. Ο.: Οἱ πρωθυπουργοὶ χαμογελοῦσαν... (στὴ Ζυρίχη), 15 Φεβρ. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 41, σελ. 6.
- Μόντης, Κ.: Μιά ἄλλη ὄψη (σχόλιο), 30 Ἰαν. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 26, σελ. 46.
- : Τραγούδι γιὰ τὸν μεγάλο ἀδελφὸ μας (ποίημα), 1 Ὀκτ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 32, σελ. 45.
- : Ἡ μητέρα τοῦ ἀνάρτη, 15 Ὀκτ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 33, σελ. 51.
- Μουσιούπτας, Ν.: Γάμος στὰ Κρατητήρια, 30 Νοεμβρ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 36, σελ. 9.
- : Σπάζοντας τὶς ἀλυσίδες (ποίημα), 15 Φεβρ. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 41, σελ. 10.
- Μιριβίλης, Στρ.: Ἐγετῆριο σάλπισμα, 15 Νοεμβρ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 35, σελ. 5.
- Ντραϊμπεργκ, Τ.: Ἐλευθερία στὴν Κύπρο, 30 Νοεμβρ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 12, σελ. 2.
- : Ἡ Κύπρος στὸ χεῖλος τοῦ γκρεμοῦ, 1 Ὀκτ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 32, σελ. 7.
- Ὀλύνης, Α.: Ἐτσι, ὅπως γνέφουν οἱ νικητές, 15 Σεπτ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 31, σελ. 16.
- Παλαιουσυντεχνιακὸς ἐργάτης: Ἐκτροπα στὴ Σύσκεψη τῆς Φανερωμένης, 30 Ἀπρ. 1958, τομ. Β', ἀρ. 22, σελ. 14.
- Π. Ζ., Σ.: Στυλιανὸς Λένας (ποίημα), 30 Ἀπρ. 1958, τομ. Β', ἀρ. 22, σελ. 63.
- Παπαγεωργίου, Σπ.: Σ' ἓνα ἥρωα, Στὸ χαμό σου (ποίηματα), 15 Ὀκτ. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 33, σελ. 51.
- : Μισαμὸς (στὸν Κυρ. Καραολῆ) (ποίημα), 15 Δεκ. 1958, τομ. Δ', ἀρ. 37, σελ. 18.
- : Μιά πολυπαθὴ μάνα (ποίημα), 31 Δεκ. 1958, τομ. Α', ἀρ. 38, σελ. 23.
- : Δημητράκης Χριστοδούλου, 15 Ἰαν. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 39, σελ. 17.
- : Ἀντρέας καὶ Γεώργιος Κάρυος, 31 Ἰαν. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 40, σελ. 9.
- : Στὴ συρματοπλεγμένη πολιτεία, 15 Φεβρ. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 41, σελ. 7.
- : Ματωμένα τεκμήρια (ποίημα), 15 Φεβρ. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 41, σελ. 8.
- : Ἡλίας Παπακυριακοῦ, 28 Φεβρ. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 42, σελ. 10.
- : Μάνα κυριότισσα (ποίημα), 28 Φεβρ. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 42, σελ. 16.
- : Μνημόσυνο στὸν Καπετὰν Ζηδρο, 15 Μαρτ. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 43, σελ. 4.
- : Καλῶς ἤλασθε, ἀθλητές μιὰς ὑπέροχης νίκης, 1 Ἀπρ. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 44, σελ. 14.
- : Κυριάκος Καραολῆς, 15 Ἀπρ. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 45, σελ. 8.
- : Μιά ἡρωϊκὴ τετράδα (Καραολῆς, Παλληκαριδῆς, Ἡλιάδης, Νικολάου), 1 Μαΐου 1959, τομ. Δ', ἀρ. 46, σελ. 8.
- : Θάσος Ἡλίας, 15 Μαΐου 1959, τομ. Δ', ἀρ. 47, σελ. 11.
- : Πάλη (διήγημα), 15 Μαΐου 1959, τομ. Δ', ἀρ. 47, σελ. 23.
- : Ἡ Κύπρος τιμὰ τὴν ἡρωίδα μάνα, 15 Μαΐου 1959, τομ. Δ', ἀρ. 47, σελ. 61.
- : Σάββας Ροσιδῆς, 31 Μαΐου 1959, τομ. Δ', ἀρ. 48, σελ. 9.
- : Χαμοὶ (διήγημα), 31 Μαΐου 1959, τομ. Δ', ἀρ. 48, σελ. 21.
- : Πολύκαρπος Γιωρκάτζης, ὁ ἐπαναστάτης ὑπουργός, 1 Σεπτ. 1959, τομ. Ε', ἀρ. 54, σελ. 2.
- : Νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγῶν» (χρονικὸ τοῦ ἀγῶνα), 8 Ἰουλ. 1960, τομ. Ζ', ἀρ. 91, σελ. 8.

- : Νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγῶν» (χρονικό τοῦ ἀγῶνα), 15 Ἰουλ. 1960, τομ. Ζ', ἀρ. 92, σελ. 12.
- : Νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγῶν» (χρονικό τοῦ ἀγῶνα), 22 Ἰουλ. 1960, τομ. Ζ', ἀρ. 93, σελ. 9.
- : Νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγῶν» (χρονικό τοῦ ἀγῶνα), 29 Ἰουλ. 1960, τομ. Ζ', ἀρ. 94, σελ. 8.
- : Νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγῶν» (χρονικό τοῦ ἀγῶνα), 5 Αὐγ. 1960, τομ. Ζ' ἀρ. 95, σελ. 9.
- : Νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγῶν» (χρονικό τοῦ ἀγῶνα), 12 Αὐγ. 1960, τομ. Η', ἀρ. 96, σελ. 34.
- : Νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγῶν» (χρονικό τοῦ ἀγῶνα), 26 Αὐγ. 1960, τομ. Η', ἀρ. 97, σελ. 21.
- : Νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγῶν» (χρονικό τοῦ ἀγῶνα), 2 Σεπτ. 1960, τομ. Η', ἀρ. 98, σελ. 16.
- : Νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγῶν» (χρονικό τοῦ ἀγῶνα), 9 Σεπτ. 1960, τομ. Η', ἀρ. 99, σελ. 7.
- : Ἡ παγκόσμιος γνώμη διὰ τὴν Κύπρον (1955—1958) (ἐκδοση Ὑπουργείου Προεδρίας τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως), 6 Ὀκτ. 1961, τομ. Α'(Η'), ἀρ. 27(126), σελ. 8.
- : Ἡ παγκόσμιος γνώμη διὰ τὴν Κύπρον (1955—1958) (ἐκδοση Ὑπουργείου Προεδρίας τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως), 20 Ὀκτ. 1961, τομ. Α'(Η'), ἀρ. 28(127), σελ. 13.
- : Ἡ παγκόσμιος γνώμη διὰ τὴν Κύπρον (1955—1958) (ἐκδοση Ὑπουργείου Προεδρίας τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως), 3 Νοεμβρ. 1961, τομ. Α'(Η'), ἀρ. 29(128), σελ. 11.
- : Τὸ παλληκάρι τῆς ΕΟΚΑ στὴν θυσία (Ζάκος, Πατάσος καὶ ἄλλοι), 22 Μαρτ. 1963, τομ. Γ(Ι'), ἀρ. 42(141), σελ. 4.
- : Τὸ κρησφύγετο (διήγημα), 22 Μαρτ. 1963, τομ. Γ(Ι'), ἀρ. 42(141), σελ. 9.
- : Ὁ ἀγῶνας, τὰ κείμενά του καὶ τὸ χρέος μας, Ἰαν. 1963, τομ. Γ'(Ι), ἀρ. 43(142), σελ. 9.
- Παπαδημήτρης, Δημ.: Πάτε μπροστὰ (ποίημα), 15 Φεβρ. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 41, σελ. 23.
- : Ὀρκος (ποίημα), 15 Ἀπρ. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 45, σελ. 51.
- Παπαϊωάννου, Π.: Στούς ἀθάνατους νεκρούς τῆς ΕΟΚΑ (ποίημα), 15 Νοεμβρ. 1959, τομ. Ε', ἀρ. 59, σελ. 57.
- Παπακώστα Στέλιος: Ἐνας μαθητὴς διηγείται... Γιὰ τὸν Ἄνδρέα Δημητρίου, τὴ ζωὴ καὶ τὸ θάνατό του, 30 Ἰαν. 1958, τομ. Β', ἀρ. 16, σελ. 5.
- Παρευρεθεῖς εἰς τὴν οὐσκειν: Ἀνταπάντησι, 15 Μαΐου 1958, τομ. Β', ἀρ. 23, σελ. 12.
- Παστελλᾶς, Α.: Φλεβάρης 1956, Στὸν γέροντα, Ἀνάτασι, Ἐνας μικρὸς Χριστός, Ἄδεια θρανία (ποίηματα), 8 Ἀπρ. 1960, τομ. Ζ', ἀρ. 78, σελ. 18.
- Πατσιδῆς, Χ.: Τὸ κλειστὸ σκολειὸ (ποίημα), 30 Ἰαν. 1958, τομ. Β', ἀρ. 16, σελ. 19.
- Παπαχρυσοστόμου, Χρ.: Κυπριόπουλα (ποίημα), 31 Ἰαν. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 40, σελ. 8.
- : Κυπριόπουλο, Ὁ προδότης (ποίηματα), 28 Φεβρ. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 42, σελ. 17.
- : Τὰ ἐφετινὰ ἐλευθέρια τῆς Κύπρου, 15 Μαρτ. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 43, σελ. 10.
- : Διγενής, 31 Μαΐου 1959, τομ. Δ', ἀρ. 48, σελ. 5.
- : Μακάριος (ποίημα), 30 Ἰαν. 1959, τομ. Ε', ἀρ. 50, σελ. 8.
- : Τὰ φυλλάδια, 1 Σεπτ. 1959, τομ. Ε', ἀρ. 54, σελ. 13.
- : Τὸ Μουσεῖο τοῦ Κυπριακοῦ Ἀγῶνος, 10 Μαρτ. 1961, τομ. Α'(Η'), ἀρ. 12(111), σελ. 17.
- Πράϋ, Τ.: Τὸ νέον Ἀρχιεπισκοπικὸν Μέγαρον, 15 Ἰαν. 1957, τομ. Α', ἀρ. 1, σελ. 40.
- Ὁ Περιθώριος: Ὁ κίνδυνος, Ζητοῦνται μαθηταί, Ἄδειες ἐξόδου, 15 Ἰουλ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 3, σελ. 8.
- : Μεγεθυντικοὶ φακοί. Ὁ μικρὸς δάκτυλος τοῦ Μακαρίου. Αἱ προσφυγαί, 31 Ἰουλ. 1957, τομ. Α', ἀρ. 4, σελ. 13.
- Περνάρης, Α.: Ἡ ὁπολογία τῆς πατριωτικῆς ποίησης, 30 Ἰουν. 1959, τομ. Ε', ἀρ. 50, σελ. 57.
- : Ἡ ἀντιστασιακὴ ποίηση στὴν Κυπριακὴ Ἐπανάστασι, 1 Ἀπρ. 1960, τομ. Ζ', ἀρ. 77, σελ. 8.
- Πολιτικοὶ Κατὰ Δικιοί: Στὸν Γρηγόρη Αὔξεντιου: Ἀπὶ τὴ φωτιά πού σὲ καβάλισε πιὸ δυνατὴ ἢ φωτιά τῆς ὀρμῆς σου, 15 Μαρτ. 1958, τομ. Β', ἀρ. 19, σελ. 7.
- Πολίτης Λευκωσίας: Τὸ ἐπικίνδυνον παιγνίδι τοῦ κ. Α. Ζαρτίδη, 15 Ἰουν. 1959, τομ. Γ', ἀρ. 25, σελ. 17.
- Προδρόμου, Γ.: 25 Μαρτίου 1821, 1η Ἀπριλίου 1955, 24 Μαρτ. 1961, τομ. Α'(Η'), ἀρ. 13(112), σελ. β.
- Ροδίνη, Αὐγή: Ὡδὴ στοὺς γενναίους (ποίημα), 22 Μαρτ. 1963, τομ. Γ(Ι'), ἀρ. 42(141), σελ. 6.
- Ρ., Ζ. Σ.: Ἀνάκρισις στὴν Ὀμορφίτα, 6 Μαΐου 1960, τομ. Ζ', ἀρ. 82, σελ. 5.
- Ρολάνδης, Ν.: Αὐτοὶ πού μένου (ἀπὸ τὸν Κυπριακὸ Ἀγῶνα), 30 Ἰουν. 1958, τομ. Γ', ἀρ. 26, σελ. 46.
- Ροντάν, Ἀθ: (μετ. Ν. Γιάθη) Ἀντρέας Ζάκος (ποίημα), 28 Φεβρ. 1958, τομ. Β', ἀρ. 18, σελ. 18.

- Σακελλαρόπουλος, Ν.:** Κύπρος (ποίημα), 30 Ιαν. 1958, τομ. Γ', άρ. 26, σελ. 48.
- Σαμψών, Ν.:** Στίχος από τό κελλι των θανατοποιονιτών, 30 Αύγ. 1957, τομ. Α', άρ. 6, σελ. 13.
: Άπαντά στον Θ. Δέρβη, 30 Ιουν. 1959, τομ. Ε', άρ. 50, σελ. 2.
: Νέα έπιστολή για τη στάση του Θεμ. Δέρβη, 15 Ιουλ. 1959, τομ. Ε', άρ. 51, σελ. 7.
: Η έπιστροφή των Άγωνιστών, 26 Αύγ. 1960, τομ. Η', άρ. 97, σελ. 7.
- Σόφας, Π.:** Αφιέρωση (στον Φώτη Πίπτα — ποίημα), 15 Ιαν. 1959, τομ. Α', άρ. 39, σελ. 55.
- Σταύρου Ροδίου, Μ.:** Λουκία Παπαγεωργίου, 21 Άπρ. 1962, τομ. Β(Θ'), 36(135), σελ. 21.
- Σταύρου Πατρ.:** Μακάριος, σύμβολο έλευθερίας, 31 Ιαν. 1959, τομ. Δ', άρ. 40, σελ. 7.
- Λαΐδη Στραμπόλγκι:** Μιλά για τους εξόριστους καταδικούς της Κύπρου, 1 Οκτ. 1958, τομ. Γ', άρ. 32, σελ. 2.
- Ένας σναγωνιστής:** Στη μνήμη του Νίκου Εύαγόρα, 30 Ιουν. 1959, τομ. Ε', άρ. 50, σελ. 6.
- Συνεργάτης μας έξ Άθηνών:** Το μυστικό των Σειχελλών, 15 Ιαν. 1957, τόμ. Α', άρ. 1, σελ. 4.
- Σ. Χρ.:** Νικόλαος Π. Γιάγκου, 30 Δεκ., 1960, τομ. Α'(Η'), άρ. 7 (106), σελ. 6.
- Σωκράτης, Κ.:** Μπαλάντα της ΕΟΚΑ, 1 Άπρ. 1959, τομ. Α', άρ. 44, σελ. 40.
- Τ.:** Η κλίκα, 30 Νοεμβρ. 1978, τομ. Γ', άρ. 36, σελ. 3.
- Ταμασιδης, Στ.:** Πετράκης Κυπριανού, 31 Οκτ. 1958, τομ. Γ', άρ. 34, σελ. 14.
- Τσαγγαρίδης, Γ.:** Στον ήρωα Μάρκο Δράκο, 1 Σεπτ. 1959, τομ. Ε', άρ. 54, σελ. 48.
- Τρωγάδης, Παντ.:** Εύαγόρας Παλληκαρίδης (ποίημα), 15 Φεβρ. 1958, τομ. Β', άρ. 17, σελ. 15.
- Φαλας, Ν.:** Παναγιώτης Κάσσης, 15 Αύγ. 1959, τομ. Ε', άρ. 53, σελ. 16.
- Φ. Β. Σ.:** Οι άθανατοι (ποίημα), 1 Οκτ. 1958, τομ. Γ' άρ. 32, σελ. 19.
- Φυσεντζιδης, Δ.:** Ο «Εύαγγελισμός» Παλλουριωτίσσης χαιρετίζει την δ. Ούρανία Κοκκίνου, 30 Μαΐου 1958, τομ. Β', άρ. 24, σελ. 12.
: Άνοικτη έπιστολή, 15 Οκτ. 1958, τομ. Γ', άρ. 33, σελ. 62.
- Χαμπουλιδης, Δημ.:** Πως μπορω (ποίημα—Γρίβα), 1 Μαΐου 1959, τομ. Δ', άρ. 46, σελ. 7.
- Χαραλαμπίδης, Άντ.:** Ένα γράμμα, 30 Νοεμβρ. 1958, τομ. Γ', άρ. 36, σελ. 56.
- Χαραλαμπίδης, Χρ.:** Ο πατέρας ακολούθησε τον γιο του στον τάφο (Γ. Νικολάου), 15 Δεκ. 1958, τομ. Δ', άρ. 37, σελ. 8.
- Χαραλαμπίδου, Τ.:** Μιχαλάκης Παριδης, 15 Νοεμβρ 1958, τομ. Γ' άρ. 35, σελ. 52.
- Χαραλάμπους, Κυρ.:** Στον ήρωα δασκαλο Πήπτα (ποίημα), 15 Ιαν. 1959, τομ. Ε', άρ. 49, σελ. 51.
- Χάρτιγκ σερ ΤΖ.:** — (άρθρο στην Νταΐυλο Έξερές, άναδημοσίευση) 31 Οκτ. 1958, τομ. Γ', άρ. 34, σελ. 61.
- Χατζηγιάννου, Κυρ.:** Ο Γκίλπερτ Μάρρεϋ και τό κυπριακό, 30 Ιαν. 1957, τόμ. Α', άρ. 2, σελ. 16.
- Χατζησπηρίου, Φ.:** Ματωμένο χωμα (διήγημα), 30 Αύγ. 1958, τομ. Γ', άρ. 30, σελ. 26.
: Γνωριμία (διήγημα), 12 Αύγ. 1960, τομ. Η', άρ. 96, σελ. 81.
- Χειμαρριδης, Γ.:** Του Καραολη και Δημητρίου, Του Άφεντιου, Του Μούσκου, 23 Μαρτ. 1962, τομ. Β(Θ'), άρ. 35 (134), σελ. 12.
- Χριστοδούλου, Μιλτ.:** Συνέντευξη με τό Μακάριο, 1 Μαΐου 1959, τομ. Δ', άρ. 46, σελ. 3.
- Χρυσάνθης, Κ.:** Στον Άην-Ίάκωβο (ποίημα), 30 Ιαν. 1958, τομ. Γ', άρ. 26, σελ. 16.
: Ο μεγάλος γιος (διήγημα), 30 Ιουλ. 1958, τομ. Γ', άρ. 28, σελ. 17.
: Στον Ίσκιο του άφέντη της (διήγημα), 15 Αύγ. 1958, τομ. Γ', άρ. 29, σελ. 21.
: Ο Κανελης (διήγημα), 15 Σεπτ. 1958, τομ. Γ', άρ. 31, σελ. 18.
: Πέτρωσε... (διήγημα), 15 Οκτ. 1958, τομ. Γ', άρ. 33, σελ. 19.
: Το χωμα τραβάει (διήγημα), 31 Οκτ. 1958, τομ. Γ', άρ. 34, σελ. 22.
: Καλώς ήρθες, πρωτογιέ μου... (διήγημα), 15 Δεκ. 1958, τομ. Δ', άρ. 37 σελ. 15.
: Ο κουφετάρης (διήγημα), 31 Δεκ. 1958, τομ. Δ', άρ. 38, σελ. 47.
: Τρεις μέρες (διήγημα), 15 Ιαν. 1959, τομ. Δ', άρ. 39, σελ. 25.
: Τα τραγούδια του Νήσου Κτώρου για τα μαύρα χρόνια (6 ποιήματα), 15 Φεβρ. 1959, τομ. Δ', άρ. 42, σελ. 8.
: Η Ζεματισμένη πίσσα (διήγημα), 28 Φεβρ. 1959, τομ. Δ', άρ. 42, σελ. 14.
: Τα τραγούδια του Νήσου Κτώρου από τα μαύρα χρόνια (9 ποιήματα) 15 Μαρ. 1959, τομ. Δ', άρ. 43, σελ. 16.
: Τους δώσαμε τά όπλα (διήγημα), 15 Μαρτ. 1959, τομ. Α., άρ. 43, σελ. 51.
: Ταξίδευε, 1 Άπρ. 1959, τομ. Δ', άρ. 44, σελ. 21.
: Σκηνή στο βουνό, (θεατρική σκηνή), 1 Άπρ. 1959, τομ. Δ', άρ. 44, σελ. 58.

- : Ὁ ἰσοθίτης πατριώτης, 15 Ἀπρ. 1959, τομ. Δ', ἀρ. 45, σελ. 21.
- : Ἡ κυρά Ρόδη (διήγημα), 1 Μαΐου 1959 τομ. Δ', ἀρ. 46, σελ. 68.
- : Ἡ μπαλάντα τῆς φυλακισμένης Λευκωσίας (ποίημα), 1 Μαΐου 1959, τομ. Δ', ἀρ. 46, σελ. 80.
- : Ἡ μπαλάντα τῶν φυλακῶν τῆς Λευκωσίας (ποίημα), 15 Μαΐου 1959, τομ. Δ' ἀρ. 47, σελ. 8.
- : Ξεπλύνανε τὸ κρίμα... (διήγημα), 15 Ἰαν. 1959, τομ. Ε', ἀρ. 49, σελ. 16.
- : Δὲ βρῆκαν τὸ μνήματα (διήγημα), 30 Ἰαν. 1959, τομ. Ε', ἀρ. 50, σελ. 24.
- : Τιμὴ στὸν Κύπριο δάσκαλο, 1 Σεπτ. 1959, τομ. Ε', ἀρ. 54, σελ. 18.
- : Ἡ τιμὴ (διήγημα), 1 Σεπτ. 1959, τομ. Ε', ἀρ. 54, σελ. 24.
- : Πολεμοῦσαν ὄλοι (θεατρικὸ), 1 Ἰουλ. 1960, τομ. Ζ', ἀρ. 90, σελ. 17.
- : Τραγούδια τοῦ Ἀγῶνα (16 ποιήματα), 23 Μαρτ. 1962, τομ. Β(Θ'), ἀρ. 35, (134), σελ. 12.

ΓΕΝΙΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ ΚΥΠΡΟΥ ΛΤΔ

ΤΟ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟ
ΤΟΠΙΚΟ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ

Ιδρυτής : **ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΥΠΡΟΥ ΛΤΔ**

ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΤΥΠΩΝ

- ζως
- πυρος
- θαλασσης
- προσωπικων ατυχηματων
- εργατικων ατυχηματων
- σχεδιον ιατρικων υπηρεσιων
- κλοπης
- αστικης ευθυνης
- θραυσεως υαλων
- ασφαλειαι πιστεως
(fidelidy guarantee)
- ασφαλειαι μεταφορας χρηματων
και ασφαλειαι χρηματων
εντος χρηματοκιβωτιων

οριστη εξυπηρησεις - συμφεροντες οροι

ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ : Λυκούργου 24 — Τηλ. 72193/5 — Τ.Κ. 1688
ΤΕΛΕΞ : 2311 GESURANCE — Cables : GENSURANCE — ΛΕΥΚΩΣΙΑ
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ Σ' ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΠΟΛΕΙΣ

PLANT PROTECTION DIVISION

ΦΡΟΥΤΟΠΑΡΑΓΩΓΟΙ — ΛΑΧΑΝΟΠΑΡΑΓΩΓΟΙ
ΑΜΠΕΛΟΥΡΓΟΙ

Η ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΛΤΔ.
στην προσπάθειά της να εξυπηρετήσει καλύτερα
τόν Κύπριο παραγωγό, προσφέρει το

«CYMBUSH»

(Περιέχει 25% PERMETHRIN)

Το πρώτο από τη νέα γενιά πυρεθροειδών έντομοκτόνων

(α) Έξοντώνει:

Σηριβίδια, καρπόκαψα, άνθοτρήτη, Εύδεμιδα κ.ά.
φυλλοφάγα σκουλήκια.

(β) Χρησιμοποιείται στα:

- Λαχανικά, Όπωροφόρα, Έσπεριδοειδή, Άμπελια
- Είναι πολύ χαμηλής τοξικότητας.
- Ψεκάζεται μέχρι της συγκομιδής.

Για περισσότερες πληροφορίες απευθύνεσθε:

ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ
ΤΡΑΠΕΖΑ ΛΤΔ.

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΠΡΟΜΗΘΕΙΩΝ

Τ.Κ. 4537 — ΤΗΛ. 42921 — ΛΕΥΚΩΣΙΑ

Ο ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΣ

Η ΠΙΟ ΕΝΗΜΕΡΩΜΕΝΗ

ΠΡΩΤΗΝΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

- ΑΡΤΙΟ ΔΙΚΤΥΟ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΣ
- ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΑ ΠΙΟ ΓΝΩΣΤΑ ΔΙΕΘΝΗ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ
- ΕΝΑ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΩΝ ΣΥΓΚΡΟΤΟΥΝ ΕΝΑ ΜΟΝΑΔΙΚΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΟ ΦΟΡΕΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ
- ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΣ ΦΙΛΟΛΑΪΚΗ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Ο ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΣ

ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ

ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ

Είναι δυνατόν;

να έχω ασφαλεία ζωής και...

	ΝΑΙ	ΟΧΙ
Να άποσύρω μέρος ή όλόκληρη τήν άποταμίευση μου χωρίς να μου άποκοπούν από τήν έταιρείαν όποιαδήποτε έξοδα ή άλλη έπιβάρυνση;	✓	
Να άποσύρω τήν άποταμίευση μου ένw ταυτόχρονα ή ασφαλιστική μου κάλυψη παραμένει ή ίδια;	✓	
Να αύξήσω τήν ασφαλιστική μου κάλυψη χωρίς να πληρώσω αύξημένα ασφάλιστρα και ανεξάρτητα από τήν κατάσταση τής υγείας μου;	✓	
Να μειώσω τα ασφάλιστρα που πληρώνω χωρίς να μειωθῆ ή ασφαλιστική μου κάλυψη;	✓	
Να διακόψω τήν πληρωμήν τών ασφαλίστρων, να συνεχίσω να είμαι ασφαλισμένος, και οι άποταμιεύσεις μου να συνεχίσουν να αναπτύσσωνται χωρίς να πληρώνω τόκους ή έξοδα	✓	

Είναι δυνατόν!
Eagle Star

ΛΕΥΚΩΣΙΑ Τηλ. 41326
ΛΕΜΕΣΟΣ Τηλ. 71147

Η Eagle Star ΠΡΟΗΓΕΙΤΑΙ

Established 1807

Eagle Star
Insurance Company Limited

Σ' όλο τόν κόσμο...
άνθρωποι μέ τά ίδια γούστα.

CRAVEN
"A."

ΜΠΥΡΑ ΚΕΟ

Η ΜΠΥΡΑ
ΣΑΣ

